

■ MARJAN ŠIMENC, MITJA SARDOČ IN ANA MLEKUŽ

DRŽAVLJANSKA VZGOJA V SLOVENIJI

Nacionalno poročilo Mednarodne raziskave
državljske vzgoje in izobraževanja
ICCS 2009

DIGITALNA KNJIŽNICA • DOCUMENTA • 9

PEDAGOŠKI INŠTITUT • 2015

■ MARJAN ŠIMENC, MITJA SARDOČ IN ANA MLEKUŽ

DRŽAVLJANSKA VZGOJA V SLOVENIJI

Nacionalno poročilo Mednarodne raziskave
državlanske vzgoje in izobraževanja
ICCS 2009

Marjan Šimenc, Mitja Sardoč in Ana Mlekuž
Državljska vzgoja v Sloveniji: nacionalno poročilo Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009
strokovna monografija

Digitalna knjižnica
Uredniški odbor: Igor Ž. Žagar (Educational Research Institute & University of Primorska),
Jonatan Vinkler (University of Primorska), Janja Žmavc (Educational Research Institute),
Alenka Gril (Educational Research Institute)
Zbirka: Documenta, 9
Glavni in odgovorni urednik: Igor Ž. Žagar
Urednica zbirke: Alenka Gril

Recenzenta: Zdenko Kodolja, Darko Štrajn
Tehnični urednik, oblikovanje, prelom in digitalizacija: Jonatan Vinkler
Lektor: Davorin Dukič

Založnik: Pedagoški inštitut
Gerbičeva 62, SI-1000 Ljubljana
Ljubljana 2015
Za založnika: Mojca Štraus

ISBN 978-961-270-218-2 (pdf)
<http://www.pei.si/ISBN/978-961-270-218-2.pdf>
ISBN 978-961-270-219-9 (html)
<http://www.pei.si/ISBN/978-961-270-219-9/index.html>
DOI: <https://www.doi.org/10.32320/978-961-270-218-2>

© 2015 Pedagoški inštitut/Educational Research Institute

Publikacija je nastala v okviru projekta Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju in usposabljanju – Evalvacija vzgoje in izobraževanja na podlagi mednarodno priznanih metodologij, ki ga sofinancirata Evropski socialni sklad Evropske unije in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.017.4(497.4)(0.034.2)

ŠIMENC, Marjan

Državljska vzgoja v Sloveniji [Elektronski vir] : nacionalno poročilo Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009 / Marjan Šimenc, Mitja Sardoč in Ana Mlekuž. - El. knjiga. - Ljubljana : Pedagoški inštitut, 2015. - (Digitalna knjižnica. Documenta, ISSN 1855-9646 ; 9)

Način dostopa (URL): <https://www.pei.si/ISBN/drzavljska-vzgojav-sloveniji-nacionalnoporocilo-mednarodneraziskave-drzavljskevzgoje-in-izobrazevanjaiccs-2009/>

ISBN 978-961-270-218-2 (pdf)
ISBN 978-961-270-219-9 (html)
1. Sardoč, Mitja 2. Mlekuž, Ana
277906432

Vsebina

Kazalo tabel	11
Kazalo slik	15
Uvod in predstavitev raziskave iccs 2009: splošni teoretski in družbeni kontekst	17
Teoretska izhodišča raziskave iccs 2009	25
Konceptualna zasnova raziskave	26
Konceptualizacija kontekstov državljske vzgoje	32
Evropski regionalni modul	34
Tipi vprašalnikov	34
Kontekst raziskave v Sloveniji	36
Sodelujoče države, vzorčenje, starost udeležencev in raven odzivov	37
Opis vzorca raziskave iccs 2009 v Sloveniji	39
Opis vzorca ravnateljev in značilnosti vključenih šol v Sloveniji	40
Opis vzorca učiteljev v Sloveniji	41
Opis vzorca učencev 8. razreda v Sloveniji	43
Opis vzorca učencev 9. razreda v Sloveniji	48
Državljska vednost učencev v Sloveniji	53
Primeri vprašanj iz preverjanja državljskega znanja	53

Prvi primer vprašanja	54
Drugi primer vprašanja	54
Tretji primer vprašanja	55
Četrty primer vprašanja	55
Peti primer vprašanja	56
Šesti primer vprašanja	57
Sedmi primer vprašanja	57
Dosežki državljske vednosti učencev	58
Porazdelitev državljske vednosti po ravneh zahtevnosti	60
Razporeditev dosežkov po šolah v Sloveniji	62
Razlike med spoloma	63
Razlike v državljski vednosti med leti 1999 in 2009	65
Zaključek	69
Stališča učencev	71
Percepcija demokracije in državljanstva	72
Dober državljan	74
Zaupanje v inštitucije in podpora političnim strankam	75
Identiteta in pripadnost skupnosti	80
Državljska enakost	82
Odnos do priseljencev	83
Enakopravnost spolov	85
Etnična enakopravnost	87
Zaključek	88
Učenci in aktivno državljanstvo	89
Prepričanja učencev	90
Interes učencev	90
Notranja politična učinkovitost	92
Državljska samoučinkovitost	94

Vključevanje učencev v diskusije o političnih in družbenih temah	98
Sodelovanje učencev pri državljanskih aktivnostih izven šole	100
Sodelovanje učencev pri državljanskih aktivnostih v okviru šole	102
Pričakovana politična participacija učencev v prihodnosti	105
Zaključek	111
Vloga šole in skupnosti	115
Vpliv lokalne skupnosti	116
Vpliv lokalne skupnosti ter znanje učencev o državljanstvu	120
Vpliv šole	124
Sodelovanje učencev pri aktivnostih v razredu in njihove zaznave o razredni klimi	128
Implementacija in cilji državljanske vzgoje in izobraževanja na šoli	134
Zaključek	139
Zaključek	141
Državljanska vednost	141
Državljanska enakost	142
Zaupanje v inštitucije	142
Aktivno državljanstvo	142
Povzetek	145
Summary	147
Literatura	149
O avtorjih	153
Imensko in stvarno kazalo	155

Kazalo tabel

Tabela 1: Opredelitev vsebinskega področja v raziskavi ICCS 2009	29
Tabela 2: Opredelitev afektivno-dejavnostnega področja v raziskavi ICCS 2009	31
Tabela 3: Opredelitev kognitivnega področja v raziskavi ICCS 2009	31
Tabela 4: Odnosi med konteksti, procesi in izidi	33
Tabela 5: Obseg vsebinskega in afektivno-dejavnostnega področja	33
Tabela 6: Vsebina vprašalnikov in (predvideni) čas reševanja	35
Tabela 7: Sodelujoče države v raziskavi ICCS 2009	37
Tabela 8: Velikost lokalne skupnosti, v kateri je šola	40
Tabela 9: Spol učiteljev	41
Tabela 10: Starost učiteljev	41
Tabela 11: Kateri predmet poučuje učitelj največ ur na teden na izbrani šoli v letu izvajanja raziskave ICCS?	42
Tabela 12: Poučevanje ostalih predmetov na izbrani šoli v letu izvajanja raziskave ICCS	42
Tabela 13: Približen odstotek ur poučevanja v osmem razredu	43
Tabela 14: Spol učencev, vključenih v raziskavo v 8. razredu	43
Tabela 15: Opis učenca oz. učenke (8. razred)	44
Tabela 16: Država rojstva (8. razred):	44
Tabela 17: Imigrantsko ozadje učenca oz. učenke (8. razred)	45
Tabela 18: Jezik, ki ga učenec oz. učenka večinoma govori doma (8. razred)	45

Tabela 19: Najvišja izobrazba staršev učencev 8. razreda	46
Tabela 20: Najvišja izobrazba staršev učencev v 8. razredu glede na imigrantsko ozadje	46
Tabela 21: Pričakovana stopnja izobrazbe učencev oz. učenk (8. razred)	47
Tabela 22: Število knjig doma (8. razred)	47
Tabela 23: Število knjig doma glede na imigrantsko ozadje učencev (8. razred)	48
Tabela 24: Spol učencev, vključenih v raziskavo v 9. razredu	48
Tabela 25: Kateri opis te najbolj opredeli? (9. razred)	49
Tabela 26: Država rojstva (9. razred)	49
Tabela 27: Imigrantski status učenca (9. razred)	49
Tabela 28: Kateri jezik govorite večinoma doma (9. razred)	50
Tabela 29: Najvišja izobrazba staršev učencev 9. razreda	50
Tabela 30: Najvišja izobrazba staršev učencev v 9. razredu glede na imigrantsko ozadje	51
Tabela 31: Katero stopnjo izobrazbe pričakuješ, da boš dosegl/-a ? (9. razred)	51
Tabela 32: Koliko knjig imate doma? (9. razred)	51
Tabela 33: Število knjig doma glede na imigrantsko ozadje učencev (9. razred)	52
Tabela 34: Kdo sestavlja slovenski parlament	67
Tabela 35: Pojem totalitarne države	68
Tabela 36: Kdo je predsednik Državnega zbora	68
Tabela 37: Kdo je predsednik Evropske komisije	69
Tabela 38: Percepcija demokracije in državljanstva med osmošolci v Sloveniji	72
Tabela 39: Ravnanja dobrega državljana (odgovori osmošolcev v Sloveniji)	74
Tabela 40: Zaupanje v inštitucije med osmošolci v Sloveniji	77
Tabela 41: Ali kdaj zaupaš kateri od naslednjih inštitucij? (odgovori slovenskih osmošolcev)	79
Tabela 42: Identiteta in pripadnost skupnosti med osmošolci v Sloveniji	80
Tabela 43: Odnos do priseljencev (povprečja odgovorov slovenskih osmošolcev)	83
Tabela 44: Odnos do enakih pravic spolov (povprečja odgovorov slovenskih osmošolcev)	85
Tabela 45: Etnična enakopravnost (odgovori slovenskih osmošolcev)	87
Tabela 46: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, koliko jih zanimajo spodaj naštetje teme	90

Tabela 47: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, koliko se strinjajo s posameznimi trditvami	94
Tabela 48: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, kako dobro bi jim po njihovem mnenju šlo pri spodaj naštetih dejavnostih	97
Tabela 49: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o izvajanju dejavnosti zunaj šole	99
Tabela 51: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o sodelovanju pri različnih organizacijah	101
Tabela 52: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o soglašanju s posameznimi trditvami o sodelovanju učencev na šoli	102
Tabela 53: Odgovori slovenskih osmošolcev o sodelovanju v različnih oblikah participacije na šolah	104
Tabela 54: Odgovori slovenskih osmošolcev o udeležbi v kateri od oblik protesta v prihodnosti	105
Tabela 55: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o udeležbi v nelegalnih oblikah protesta	107
Tabela 56: Odgovori slovenskih osmošolcev o pripravljenosti sodelovanja na volitvah v odraslosti	109
Tabela 57: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o participaciji pri političnih aktivnostih v odraslosti	111
Tabela 58: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje, ali so s svojimi učenci sodelovali v kateri izmed spodaj naštetih aktivnosti	117
Tabela 59: Odgovori slovenskih ravnateljev na vprašanje, ali so s svojimi učenci sodelovali v kateri izmed spodaj naštetih aktivnosti	118
Tabela 60: Odgovor slovenskih ravnateljev na vprašanje, ali so naštetih viri na voljo na območju njihove šole	120
Tabela 61: Odgovori slovenskih ravnateljev na vprašanje, kateri izmed naštetih nerešenih družbenih vprašanj so vir družbenih napetosti v lokalni skupnosti šole	122
Tabela 62: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, v kolikšni meri se pri določenih temah upošteva njihovo mnenje	124

Tabela 63: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje, koliko se na šoli upošteva mnenje učencev pri nekaterih temah	126
Tabela 64: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje o odnosih med njihovimi učenci	128
Tabela 65: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje o sodelovanju učencev pri razrednih aktivnostih	130
Tabela 66: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, kako pogosto se dogajajo spodaj naštetih stvari	132
Tabela 67: Odgovori slovenskih ravnateljev na vprašanje, kako se poučuje državljanska vzgoja na šoli v osmem razredu	134
Tabela 68: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje, kaj so po njihovem mnenju trije najpomembnejši cilji državljanske vzgoje in izobraževanja	135
Tabela 69: Odgovori slovenskih ravnateljev na vprašanje, kaj so po njihovem mnenju trije najpomembnejši cilji državljanske vzgoje in izobraževanja	137
Tabela 70: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje, kako gotovi so pri poučevanju spodaj naštetih tem	138

Kazalo slik

Slika 1: Povprečje dosežene stopnje državljske vednosti, povprečje let šolanja, povprečna starost ter percentilni graf po državah	59
Slika 2: Odstotek učencev glede na raven doseženih točk po državah	61
Slika 3: Povprečni dosežek in varianca med šolami v nekaterih sodelujočih državah	62
Slika 4: Razlike v znanju državljske vzgoje po spolu	64
Slika 5: Spremembe v poznavanju vsebine državljske vzgoje od leta 1999	65
Slika 6: Državljska vednost, leta šolanja, povprečna starost in percentilni graf (dodatni razred)	66
Slika 7: Zaupanje učencev v državne institucije – nacionalna povprečja	76
Slika 8: Podpora političnim strankam	81
Slika 9: Odnos do enakopravnosti priseljencev glede na sodelujočo državo in glede na spol	84
Slika 10: Odnos do enakih pravic spolov	86
Slika 11: Nacionalna povprečja za interes učencev o političnih in družbenih vprašanjih nasploh ter glede na spol	91
Slika 12: Nacionalna povprečja za notranjo politično učinkovitost učencev nasploh ter glede na spol	93
Slika 13: Nacionalna povprečja za državljsko samoučinkovitost nasploh ter glede na spol	95

Slika 14: Nacionalna povprečja državljanske vednosti za zanimanje za politična in družbena vprašanja, zaznavo lastne možnosti političnega vplivanja ter državljanska samoučinkovitost po tretjina	96
Slika 15: Nacionalna povprečja o percepciji vrednosti participacije na šolah nasploh ter glede na spol	103
Slika 16: Nacionalna povprečja o pričakovani participaciji v legalnih oblikah protesta nasploh ter glede na spol	106
Slika 17: Nacionalna povprečja o pričakovani participaciji v nelegalnih oblikah protesta nasploh ter glede na spol	108
Slika 18: Nacionalni procenti intence učencev o udeležbi na državnih volitvah	110
Slika 19: Nacionalna povprečja pričakovane udeležbe učencev v političnih dejavnostih v odraslosti	112
Slika 20: Pričakovano prostovoljstvo učencev v lokalni skupnosti glede na spol in nasploh	119
Slika 21: Nacionalna povprečja državljanske vednosti učencev z nizko, srednjo in visoko dostopnostjo virov v lokalni skupnosti	121
Slika 22: Nacionalna povprečja državljanske vednosti učencev z nizkim, srednjim in visokim povprečjem percepcije družbenih napetosti v lokalni skupnosti	123
Slika 23: Nacionalno povprečje za percepcijo učencev o upoštevanju njihovega mnenja na šolah glede na spol in nasploh	125
Slika 24: Nacionalna povprečja percepcije učiteljev o vplivu učencev na odločitve v šolah	127
Slika 25: Nacionalna povprečja percepcije razredne klime s strani učiteljev	129
Slika 26: Nacionalna povprečja o mnenju učiteljev glede sodelovanja učencev pri razrednih aktivnostih	131
Slika 27: Nacionalna povprečja za percepcije učencev glede odprtosti v razrednih diskusijah nasploh in glede na spol	133

Uvod in predstavitev raziskave ICCS 2009: splošni teoretski in družbeni kontekst

»Mednarodna raziskava državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009« je tretji projekt Mednarodnega združenja za raziskavo dosežkov v izobraževanju (IEA) na področju državljanske vzgoje. Prvi z naslovom Študija državljanske vzgoje je potekal leta 1971, vanj pa je bilo vključenih 9 držav. Kljub majhnemu številu sodelujočih držav je ta raziskava, kakor je izpostavil Hans Wagemaker, »izpodbijala nekatere izmed konceptualnih in metodoloških omejitev, povezanih z mednarodnimi primerjavami na tem področju vzgoje in izobraževanja« (Wagemaker, 2008: 5). Druga, znana kot IEA študija državljanske vzgoje (*Civic Education Study*, okrajšano CIVED), je potekala v letu 1999.¹ Vanjo je bila vključena tudi Slovenija. Poročilo o tej raziskavi je bilo v slovenščini objavljeno pod naslovom *Državljanstvo in izobraževanje v osemindvajsetih državah*.

Deset let pozneje, leta 2009, je potekala tretja študija, na katero se nanaša tudi pričujoče nacionalno poročilo. Njeno polno ime je Mednarodna raziskava državljanske vzgoje in izobraževanja (*International Civic and Citizenship Education Study* - okrajšano ICCS). Vanjo je bilo vključno s Slovenijo vključenih 38 držav, več kot 140.000 učencev, več kot 62.000 učiteljev in več kot 5.300 šol. Te številke povedo, kako obsežna je empirična baza, na kateri gradi raziskava. Leta 1999 je sodelovalo 28 držav, tako da je v desetih letih precej poraslo zanimanje držav za udeležbo pri raziskavi. K temu je pripomogel tudi interes Evropske unije za raziskavo in njena podpora le-tej, spodbudila pa ju je tudi odločitev, da bo raziskava vključevala niz regionalnih modulov, med njimi tudi evropskega.²

1 Dodatne informacije o raziskavi IEA CIVED (vključno z mednarodnim poročilom raziskave) so dostopne na spletni strani <http://www.terpconnect.umd.edu/~jtpurta/>

2 Poročilo evropskega modula je dostopno na spletni strani organizacije IEA: http://www.ica.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICCS_2009_European_Report.pdf

Najbolj splošna opredelitev cilja Mednarodne raziskave državljske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009 je raziskati, kako po različnih državah pripravljajo mlade za njihovo vlogo državljan oziroma državljanke. Osredotoča se na vednost učencev s področja državljske vzgoje, pa tudi na njihova stališča, zaznave in dejavnosti na tem področju (Schulz, Ainley, Fraillion, Kerr in Losito, 2010).

Če so raziskavo iz leta 1999 – na empirični ravni – zaznamovale predvsem spremembe v Vzhodni Evropi, nastanek novih demokratičnih držav in upadanje interesa za politiko v »starih« (demokracija tudi v nekaterih »starih« demokratičnih državah nima dolge nepretrgane tradicije), so deset let, ki so pretekla med letoma 1999 in 2009, med drugim zaznamovale hitre družbene spremembe, povezane z razvojem novih tehnologij, zlasti na področju komunikacij; vprašanje terorizma in varnosti; povečane migracije med državami in med kontinenti; povečan pomen demokracije v številnih državah, a tudi izrazitejše notranje ovire demokraciji zaradi naraščajočih družbenih neenakosti; razvoj nevladnih organizacij; naraščajoči modernizacija in globalizacija; nove razprave o državljanstvu in nacionalni identiteti in kozmopolitstvu, v Evropi pa nov kontekst delovanja in sodelovanja nacionalnih držav.

Tudi na teoretični ravni se je v zadnjih dveh desetletjih pozornost oz. središče razprav na širšem področju teorije državljanstva premaknilo k problematiki državljske enakosti, različnosti ter tolerance in pluralizma, saj so sodobne razprave o državljanstvu v veliki meri izšle iz razprav o pravičnosti sodobne pluralne družbe in njenega inštitucionalnega okvira (Rawls, 1971; 1993) ter iz razprav o vlogi in pomenu skupnosti in razmerju posameznika do le-te (MacIntyre, 1981; Sandel, 1982; Taylor, 1989; Walzer, 1983).

S tem povezane so tudi spremembe na širšem področju državljske vzgoje, ki sta ga zaznamovali dve vrsti sprememb, in sicer (*i*) sprememba pojmovanja ter (*ii*) sprememba pristopa. Prva sprememba predstavlja precejšnje razširitev področja državljske vzgoje tako glede na vsebino kakor tudi glede na vključenost različnih oblik vzgoje in izobraževanja, saj to vsebinsko področje, kakor opozarja François Audigier (2001), v veliki meri presega okolje formalnega procesa šolanja. Tako strokovnjaki kot tudi oblikovalci politik javnega šolanja so si enotni, da sta vzgoja in izobraževanje s širšega področja državljske vzgoje izjemnega pomena za oblikovanje in razvoj demokratične politične kulture ter zagotavljanja stabilnosti, pravičnosti in enotnosti politične skupnosti. Kakor je izpostavil Will Kymlicka, »(c)ilj vzgoje državljanov vpliva na to, katere predmete poučujemo, kako se jih poučuje in v katerih vrstah učilnic. V tem smislu vzgoja za državljanstvo ni osamlje-

na podmnožica kurikula, temveč je eden od temeljnih ciljev oz. načel, ki oblikujejo celoten kurikulum« (Kymlicka, 2001: 293).

Drugo spremembo predstavlja prehod od pristopa, pri katerem je bil glavni namen prenos vrednosti oz. poučevanje znanja ter vključevanje oziroma socializacija posameznika v širšo družbo, k pristopu, ki poudarja vlogo in pomen državljskih vrlin (Berkowitz, 1999; Dagger, 1997; Galston, 1991; Macedo, 1990; White, 1996). Kakor izpostavljajo zagovorniki tega pristopa, enotnost in socialna kohezivnost sodobnih pluralnih družb ni odvisna zgolj in samo od pravičnosti inštitucionalnega okvira politične skupnosti, temveč tudi od državljskih vrlin posameznikov. Ustvarjanje krepostnih državljanov, kakor izpostavlja Eamonn Callan, je »nujno tako v liberalni demokraciji kot v kateri koli drugi ureditvi« (Callan, 1997: 3). V okviru spremembe pojmovanja državljske vzgoje pa se v zadnjem času pojavlja tudi spoprijemanje z vključevanjem različnosti oz. vključevanje različnosti kot ključnim elementom državljske vzgoje, npr. v Angliji (Ajegbo, 2007; Osler, 2008). Poročilo delovne skupine za državljsko vzgojo z naslovom *Curriculum review: Diversity and Citizenship (Ajegbo Report)*, ki jo je vodil Keith Ajegbo, je tako vsebovalo tudi priporočilo, naj postane eden od temeljnih ciljev državljske vzgoje poleg (i) družbene in moralne odgovornosti, (ii) aktivnega vključevanja v skupnost ter (iii) politične pismenosti tudi (iv) vprašanje identitete in različnosti. Ta sprememba pojmovanja državljske vzgoje oz. razširitev vsebinskega okvira je v samo središče razprav vključila problematiko identitete in različnosti, saj so zahteve različnih družbenih skupin temeljile prav na pozivih po pripoznanju in spoštovanju različnosti ter tako relativizirale tri temeljne predpostavke t.i. »klasičnega« pojmovanja državljske enakosti, in sicer: (i) da so (nacionalne) kulture praviloma homogene; (ii) da je v okviru razprav o pravičnosti problematika kulturne različnosti irelevantna; (iii) da sta državljska enakost in enako obravnavanje koekstenzivna (Sardoč, 2011).³

Tudi naraščajoče posvečanje pozornosti temu vsebinskemu področju v okviru držav članic EU, medvladnih ter drugih mednarodnih in nevladnih organizacij (Svet Evrope, UNESCO, OVSE, OECD, UNICEF, Amnesty International, itn.) je pomemben kazalec vse večjega pomena vzgoje in izobraževanja pri spodbujanju aktivnega vključevanja posameznikov v širšo družbeno skupnost in v demokratične procese odločanja ter razvoju temeljnih državljskih vrlin (kot npr. strpnosti in odgovornosti) in ostalih državljskih kompetenc.⁴

3 Za podrobnejšo predstavitev sprememb na področju državljske vzgoje ter različnih projektov in iniciativ glej Sardoč (2011 (3. poglavje)).

4 Med temeljnimi kompetencami, ki naj bi jih razvijali pri učencih, je potrebno izpostaviti štiri skupine kompetenc, in

Na vsebinskem področju izobraževanja za demokratično državljanstvo ter učenja človekovih pravic je še posebej potrebno izpostaviti projekt Sveta Evrope »Izobraževanje za demokratično državljanstvo«,⁵ ki sodi med temeljna področja delovanja Sveta Evrope na področju vzgoje in izobraževanja. Projekt je bil koncipiran in sprejet leta 1997 kot neposredni odgovor na številne izzive, s katerimi se soočajo države članice Sveta Evrope in ostale sodobne družbe, npr. z vse nižjo ravno participacije v procesih demokratičnega odločanja, s pomanjkanjem zaupanja v demokratične inštitucije ter številnimi pojavnimi oblikami diskriminacije, nasilja in nestrpnosti. Od leta 1997 dalje je projekt Izobraževanje za demokratično državljanstvo eden najpomembnejših katalizatorjev tako teoretičnega kakor tudi praktičnega razvoja na širšem področju izobraževanja za demokratično državljanstvo, učenja človekovih pravic ter vzgoje mladih za večkulturnost, spoštovanje in sprejemanje različnosti.⁶ Leta 2011 je Odbor ministrov Sveta Evrope sprejel *Listino Sveta*

sicer (i) *kognitivne kompetence* (kompetence pravne in politične narave; poznavanje načel, pojmov in vrednot v zvezi z demokratičnim državljanstvom); (ii) *etične kompetence* (razvijanje etičnih drž in veščin, ki so pogoj za samostojno, svobodno in odgovorno družbeno delovanje; razvijanje socialnih in komunikacijskih spretnosti in veščin); (iii) *socialne kompetence* (sodelovanje, reševanje konfliktov v skladu z temeljnimi demokratičnimi načeli); (iv) *komunikacijske kompetence* (razvijanje demokratične komunikacijske kulture in iskanje konsenza, izražanje ter utemeljevanje stališč, mnenj in nazorov). Podrobnejša obravnava ključnih kompetenc s širšega področja vzgoje za demokracijo je predstavljena v knjigi Françoisa Audigierja *Osnovni koncepti in temeljne kompetence izobraževanja za demokratično državljanstvo* (2001).

- 5 Celovita predstavitev projekta Izobraževanje za demokratično državljanstvo ter posameznih iniciativ v državah članicah Sveta Evrope je dostopna na spletni strani <http://www.coc.int/t/dg4/education/edc/>
- 6 Projekt »Izobraževanje za demokratično državljanstvo« je razdeljen v tri časovne in vsebinske faze. V okviru prve faze projekta (1997–2000) je bila posebna pozornost namenjena identifikaciji temeljnih kompetenc in spretnosti aktivnega državljanstva ter preučitvi osnovnih pojmov s tega vsebinskega področja. Druga faza projekta (2001–2004) je temeljila na treh temeljnih dejavnostih: razvoju izobraževalnih politik, vzpostavljanju mrež ter diseminaciji rezultatov prvega dela projekta. V tej fazi projekta je bila tudi ustanovljena mreža nacionalnih koordinatorjev, ki so pomembno prispevali k diseminaciji rezultatov v državah članicah Sveta Evrope. Temeljni cilj druge faze projekta je bil povezati izobraževalne politike s šolsko prakso. Kot rezultat teh prizadevanj je leta 2004 izšla *Vseevropska študija o politikah izobraževanja za demokratično državljanstvo*. Ta del projekta se je zaključil l. 2005 z »Evropskim letom državljanске kulture«, vseevropsko iniciativo Sveta Evrope, katere temeljni cilj je bil okrepiti pomen vzgoje in izobraževanja za razvoj in uresničevanje demokratičnih vrednot ter spoštovanje človekovih pravic na vseh ravneh ter oblikah izobraževanja ter spodbujanje aktivnega vključevanja posameznikov v sodobni demokratični družbi. V tretji fazi projekta (2006–2009) je bila posebna pozornost namenjena razvoju kompetenc za demokratično državljanstvo in socialno vključenost v vseživljenjski perspektivi, novi vlogi in kompetencam učiteljev ter celostnemu šolskemu pristopu/demokratičnemu upravljanju šol. Ta faza projekta je spodbujala okrepitev odnosa med izobraževanjem za demokratično državljanstvo in učenjem za človekove pravice; razvijanje inovativnih modelov izobraževanja učiteljev na tem vsebinskem področju; promoviranje celostnega pristopa k državljanški vzgoji, ki predstavlja inovativno obliko vključevanja izobraževanja za demokratično državljanstvo v šolsko prakso. V obdobju med letoma 2010 in 2014 so temeljne naloge projekta predvsem na področju razvoja izobraževalnih politik, promoviranja medsebojnega sodelovanja in

Evrope o izobraževanju za demokratično državljanstvo in izobraževanju za človekove pravice ter obrazložitveni memorandum.⁷

O vse večjem pomenu državljske vzgoje priča tudi dejstvo, da je Evropska komisija državljske kompetence uvrstila na seznam ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja,⁸ kar potrjujejo tudi ugotovitve dveh zaporednih primerjalnih študij omrežja Eurydice, ki je v letih 2005 in 2011 izvedlo primerjalno analizo politik, kurikulumov in praks poučevanja širšega vsebinskega področja državljske vzgoje v Evropi.⁹

Tudi v Sloveniji je bila v zadnjem desetletju državljska vzgoja deležna posebne pozornosti. Sodelovala je pri dejavnostih Sveta Evrope v okviru projekta »Izobraževanje za demokratično državljanstvo« ter iniciativah ostalih medvladnih organizacij, npr. UNESCO, organizirani so bili številni seminarji za učitelje, preveden in prirejen je bil zajeten sveženj gradiv. Hkrati so bile opravljene tudi številne raziskave, ki so vsebinsko področje državljske vzgoje analizirale iz različnih teoretičnih perspektiv. O pomenu vsebinskega področja državljske vzgoje priča tudi to, da se je dvakrat spremenilo ime šolskega predmeta, v katerem je državljska vzgoja najbolj zastopana: predmet »državljska vzgoja in etika« je po dveh zaporednih modifikacijah postal »domovinska in državljska kultura in etika«.¹⁰

Raziskavo ICCS 2009 pa zaznamuje še drug splošen kontekst, in sicer za drugo polovico dvajsetega stoletja značilna okrepitev mednarodnih primerjalnih raziskav. Merjenje dosežkov v izobraževanju in oblikovanje lestvic z mednarodnimi primerjavami dosežkov različnih držav je povezano z zavzemanjem za dvigovanje »standardov« (*rising standards*) v izobraževanju, pa tudi s težnjo po oblikovanju izobraževalnih politik, ki temeljijo na podatkih (*evidence-based politics*).¹¹ Mednarodne primerjave se osredotočajo predvsem na matematiko in naravoslovje ter na tako imenovano bralno pismenost (to velja tako za raz-

mreženja, pri implementaciji inštrumentov in gradiv, ki so bila razvita v okviru projekta »Izobraževanje za demokratično državljanstvo«, ter sprejemu Evropske listine o izobraževanju za demokratično državljanstvo in učenju človekovih pravic.

7 Slovenski prevod listine je dostopen na spletni strani *Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport* http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/Aktualno/Charter_slo_PEL.pdf.

8 Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje: Evropski referenčni okvir je dostopen na spletni strani http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_sl.pdf

9 Slovenski prevod primerjalne študije omrežja Eurydice *Državljska vzgoja v Evropi* je dostopen na spletni strani http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139SL.pdf

10 Za podrobnejšo predstavitev analize sprememb ciljev in vsebin ter konceptualne zasnove učnega načrta za državljsko vzgojo v osnovni šoli glej Šimenc (2012).

11 Več o teh procesih v Biesta 2010.

iskave, ki potekajo v okviru IEA, kot tudi za Piso, ki poteka v okviru OECD). Državljan-
ska vzgoja je edino drugo področje, ki mu je namenjen tak interes. Ta izjemen položaj je
dodaten pričevalec o naraščajočem pomenu državljanke vzgoje v sodobnem, globalizira-
nem svetu, kjer ima posamezna država vse manjši vpliv. Povezava med državo in državljani
peša tudi zato, ker se posamezniki umikajo v zasebnost in se vse manj vključujejo v javno
življenje, posamezne države pa so vse bolj vpete v mednarodne povezave in zaradi globalne
soodvisnosti same lahko vse manj vplivajo na procese, v katere so vpete. Proces, ki moč-
no vplivajo na življenje ljudi, a imajo nanje posamezne države zelo omejen vpliv, so najbolj
izraziti na področjih ekonomije, varstva okolja, migracij, kriminalitete, vse zahodne drža-
ve pa povezujejo tudi nekateri negativni trendi, ki zadevajo demokratično življenje: niz-
ka udeležba na volitvah, vse manjše zanimanje za udejstvovanje v javnem in političnem
življenju oz. za »konvencionalno politično participacijo« (Kerr, Sturman, Schulz in Bur-
ge, 2010: 16) ter pomanjkanje zaupanja v demokratične inštitucije.

Tudi tukaj je raziskava ICCS 2009 igrala inovativno vlogo z uvedbo t.i. »region-
alnih modulov« v Aziji, Evropi in Latinski Ameriki, ki naj bi pomembno prispevali k
»reševanju specifičnih regionalnih vprašanj na področju državljanke vzgoje« ter »za-
gotovili podatke, ki bodo dopolnjevali podatke, zbrane v okviru glavnega dela raziskave«
(Wagemaker, 2008: 5).

Če se globalni ekonomski tekmi med državami pridružuje tekma v izobraževalnih
dosežkih, je zaradi globalne razsežnosti državljanstva potreben tudi globalni pogled na
državljanstvo vzgojo. Zato mednarodno primerjalni pogled na državljanstvo vzgojo vsebin-
sko ustrezno odgovarja globalnim vplivom in globalni razsežnosti državljanke vzgoje v
sodobnem svetu. Sodelovanje Slovenije v raziskavi pa priča o pripravljenosti izobraževal-
nega sistema soočiti se z globalnimi izzivi na tem področju.

Pričujoče nacionalno poročilo Mednarodne raziskave državljanke vzgoje in izobraže-
vanja ICCS 2009¹² prinaša predstavitev osnovnih rezultatov slovenskih učencev, učiteljev
in ravnateljev ter izbor rezultatov mednarodne raziskave ICCS 2009. Prvo poglavje naci-
onalnega poročila prinaša predstavitev širšega konteksta preučevanja državljanke vzgoje

12 Podobno kot ostala nacionalna poročila Mednarodne raziskave državljanke vzgoje in izobraževanja ICCS 2009
tudi slovensko nacionalno poročilo sledi strukturi mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009. Na spletu sta v
angleščini dostopni še angleško in irsko nacionalno poročilo: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181802/DFE-RR060.pdf (angleško nacionalno poročilo) ter http://www.erc.ie/documents/iccs_national_report.pdf (irsko nacionalno poročilo). Celoten seznam objavljenih nacionalnih poročil
raziskave ICCS 2009 je dostopen na spletni strani Mednarodne organizacije IEA (http://www.iea.nl/national_reports.html).

ter nekatere izmed najpomembnejših sprememb tega vsebinskega področja v zadnjih dveh desetletjih. Drugo poglavje prinaša predstavitev teoretskega ozadja oz. izhodišč raziskave ter nekatera izmed vsebinskih področij, ki predstavljajo konceptualno zasnovo raziskave ICCS 2009. V tretjem poglavju so predstavljeni osnovni demografski podatki sodelujočih šol, ravnateljev, učiteljev in učencev kot tudi nekateri izmed podatkov o državah, ki so sodelovale v »Mednarodni raziskavi državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009«. Na podlagi vprašanj iz preverjanja državljanskega znanja četrto poglavje podrobneje predstavi vednost učencev na tem vsebinskem področju, saj je poznavanje, razumevanje in presojanje vsebin s področja državljanske vzgoje ena bistvenih sposobnosti dobrega državljana kakor tudi eden izmed ključnih ciljev poučevanja državljanske vzgoje. Peto poglavje prinaša predstavitev stališč, drž in vrednot ter nameravanega delovanja slovenskih učencev na področju demokracije in državljanstva, pravic in svoboščin, zaupanja v inštitucije ter različnih vidikov državljanske enakosti oz. enakopravnosti in različnosti (npr. enakost spolov). V šestem poglavju so predstavljeni rezultati oz. odgovori slovenskih učencev na vprašanja, ki ugotavljajo, kolikšno je zanimanje med mladimi in pripravljenost za sodelovanje v javnem in političnem življenju ter kateri dejavniki znotraj držav ali med državami so s tem povezani. Sedmo poglavje podrobneje predstavi vlogo šole ter vpliv družbenih dejavnikov, predvsem družine učenca, odnosov v razredu, šoli ter širši skupnosti nasploh. Poleg podatkov iz vprašalnika za učence so v tem poglavju predstavljeni tudi rezultati odgovorov učiteljev ter ravnateljev šol, ki so bile vključene v raziskavo ICCS, kar dodatno osvetljuje nekatere vidike konteksta šolanja ter implementacijo ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja na šolah. Zadnje, osmo poglavje slovenskega nacionalnega poročila raziskave predstavi osnovne zaključke ter predloge za nadaljnjo analizo teh podatkov.

Teoretska izhodišča raziskave ICCS 2009

Strnjena opredelitev cilja raziskave ICCS 2009 pravi: cilj raziskave je raziskati, kako po različnih državah v okviru obveznega šolanja 14-letnike pripravljajo na njihovo vlogo državljana oziroma državljanke. Raziskava se osredotoča na vednost učencev s področja državljanske vzgoje in na njihova stališča, zaznave in dejavnosti na tem področju. Preučuje tudi razlike med državami glede na to, kako so te razlike povezane z značilnostmi učencev, šol, učiteljev in družbenim kontekstom, pa tudi z nacionalnimi značilnostmi (Schulz idr. 2010: 21).¹

Ta osnovna opredelitev cilja raziskave je podrobneje predstavljena z opredelitvijo tematike, ki služi za orientacijo na področju državljanske vzgoje, oziroma z nizom izhodiščnih raziskovalnih vprašanj, na katere poskuša odgovoriti raziskava:

- 1) Kakšne so razlike v vednosti učencev na področju državljanske vzgoje med državami kot tudi med učenci?
- 2) Katere spremembe v znanju s področja državljanske vzgoje so nastopile v obdobju od zadnje mednarodne raziskave leta 1999?
- 3) Kako veliki so interesi in dispozicije učencev za vključitev v javno in politično življenje, kateri dejavniki znotraj ali zunaj države so povezani s to vključitvijo?
- 4) Kako učenci zaznavajo vpliv groženj civilni družbi in odzive na te grožnje v prihodnjem razvoju družbe?
- 5) Kateri od naslednjih vidikov šol in izobraževalnih sistemov so povezani z državljskim vedenjem in odnosom do državljanstva:

¹ Za podrobnejšo predstavitev teoretskega ozadja »Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009« glej 1. in 2. poglavje mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009 (Schulz idr., 2010).

-
- a) splošen pristop do državlanske vzgoje in/ali vsebinska struktura in prenos programa;
 - b) prakse poučevanja, kot so tiste, ki spodbujajo višje ravni mišljenja in analize v odnosu do državljanstva;
 - c) vidiki organizacije šole, vključno z možnostjo, da učenci prispevajo k reševanju konfliktov, sodelujejo v vodstvenih procesih in so vključeni v proces odločanja?

6) Kateri vidiki osebnega in družbenega ozadja učencev, kot so spol, socialno-ekonomsko in jezikovno ozadje, so povezani z znanjem učenca o državljanški vzgoji in njegovim odnosom do nje? (Schulz idr. 2010: 23–24)

Raziskava ICCS 2009 izhaja iz tako opredeljenih raziskovalnih vprašanj, vendar so navedena vprašanja samo vrh ledene gore; raziskovalna vprašanja namreč temeljijo na zelo temeljiti in dobro artikulirani konceptualni zasnovi, ki vprašanja osmišlja in nudi kontekst za njihovo interpretacijo.

Konceptualna zasnova raziskave

Državljanška vzgoja ni šolski predmet, podoben na primer matematiki, fiziki ali kemiji, izhajajočih iz znanosti z enotno paradigmo, ki je v različnih državah le z relativno majhnimi spremembami transponirana v šolski predmet in njegov učni načrt. Državljanška vzgoja v ozadju nima enotne znanosti, čeprav tam najdemo številne discipline, na primer politično filozofijo, politologijo, sociologijo, etiko. Poleg tega je državljanška vzgoja v posamezni državi tesno povezana z njenim zgodovinskim razvojem in samorazumevanjem, tako da poenotenje ciljev in vsebin na mednarodni ravni ni ne verjetno ne zaželeno. Prav tako pa velja, da državljanška vzgoja, za razliko od standardnih šolskih predmetov, ne temelji pretežno na šolskem pouku in obveznih predmetih, temveč jo v vseh državah razumejo bistveno širše, tako da so šola in z njo povezani procesi le eden od mreže dejavnikov državljanške vzgoje. Dodati je treba, da vsi šolski sistemi ne vsebujejo predmeta, ki bi bil neposredno povezan z državljanško vzgojo. Od 38 v raziskavi sodelujočih šolskih sistemov jih 18 ne vsebuje državljanške vzgoje kot obveznega šolskega predmeta, 2 sistema vsebuje ta državljanško vzgojo kot obvezni predmet v nekaterih smereh nižje srednje šole, kamor se umešča osmi razred slovenske osnovne šole v mednarodnih opredelitvah, 18 sistemov pa pozna šolski predmet, ki je neposredno povezan z državljanško vzgojo. 32 od 38 sodelujočih držav poroča, da je državljanška vzgoja vključena (tudi) v več šolskih predmetov.

27 držav poroča, da ima državljanska vzgoja tudi status kroskurikularne dejavnosti. (Schulz idr. 2010: 47)

Vendar pa mora mednarodna primerjalna raziskava državljanske vzgoje temeljiti na izhodiščih, ki so skupna in sprejemljiva za vse države, ki se raziskave udeležijo. Ta izhodišča so nato bistveno vodilo pri sestavi vprašalnikov, na katerih temelji empirični zajem podatkov. Poleg tega izhodišča nudijo pomembno informacijo različnim uporabnikom raziskave o tem, kakšno je stanje raziskav na tem področju in kakšno soglasje o skupnih okvirih državljanske vzgoje se lahko oblikuje med raznoliko skupino držav, ki v raziskavi sodelujejo.

Nekatere značilnosti raziskave državljanske vzgoje v letu 2009 se pokažejo, če raziskavo primerjamo z raziskavo CIVED, ki je potekala v letu 1999. Raziskava državljanske vzgoje iz leta 2009 je izhodišča zastavila širše in podrobnejše kot raziskava leta 1999. Raziskava v letu 1999 je bila sicer dvofazna (Torney-Purta, Lehman, Oswald in Schulz, 2001). V prvi fazi so posamezne države poročale o teoretski refleksiji o državljanski vzgoji in konkretnem položaju državljanske vzgoje v obravnavanem šolskem sistemu. Na osnovi tako zbranih študijev primera je bil oblikovan splošen model raziskave, ki je imel obliko osmerokotnika. V njegovo središče je bil postavljen učenec, ki ga obkrožajo trije sloji vplivov. Prvi krog vplivov vključuje 5 dejavnikov: družino, šolo, vrstnike, neformalne in formalne organizacije. Drugi krog je javni diskurz o ciljih in vrednotah. Tretji krog je 8 stranic osmerokotnika: politični/pravni procesi, ekonomski procesi, izobraževalni in medijski procesi, heroji, simboli in naracije v nacionalni skupnosti, mednarodni položaj države, vrednote, povezane z družbeno participacijo, religiozne vrednote, družbeno-ekonomska stratifikacija in struktura priložnosti (Torney-Purta idr. 2003: 19).

Namesto jasno definiranega učnega načrta predmeta, ki bi lahko služil za izhodišče pri raziskavi znotraj posamezne države, se je na osnovi študij primerov, ki so bile opravljene v vseh sodelujočih državah, v prvi fazi izoblikovalo skupno jedro tematik. Te so bile artikulirane v tri tematske sklope oziroma domene: prvi sklop je bil demokracija, drugi nacionalna identiteta, regionalni in mednarodni odnosi, tretji družbena kohezivnost in raznolikost. Na oblikovanje instrumentov za zajem podatkov je vplivala še določitev petih tipov vprašanj, ki se nanašajo na različne vidike državljanske vzgoje: poznavanje vsebine, spretnosti interpretacije, razumevanje konceptov, odnose oziroma stališča ter pričakovano politično udejstvovanje.

Raziskava v letu 2009 pa je izhajala iz še širše postavljene teoretske zasnove. Ta je bila strukturno razčlenjena na tri razsežnosti: vsebinsko, afektivno-dejavnostno in kognitivno

(Schulz, Fraillion, Ainley, Losito in Kerr, 2008). Najobširnejša in najpomembnejša je za pouk državljske vzgoje konceptualizacija vsebine, kar se kaže tudi pri stopnji razdelanosti posameznega področja. Vsaka domena posamezne razsežnosti je namreč še naprej razčlenjena, elementi te členitve so poimenovani kot vidiki oziroma aspekti.

Razsežnost *vsebine* se nadalje členi na štiri področja oziroma domene: družbo in njene sistemi,² državljska načela, državljsko participacijo, državljske identitete.

Domena *družba in njeni sistemi* se tako členi na tri poddomene: državljsane, državne inštitucije in civilne inštitucije. Prvo podpodročje, *državljsani* je nadalje razčlenjeno s pomočjo konceptov vloge, pravic, odgovornosti in priložnosti/zmožnosti. Drugo podpodročje, *državne inštitucije*, je navezано na naslednje koncepte: parlament, vlada, meddržavna telesa, pravosodna oblast, uveljavljanje zakona, obrambne sile, uradništvo, volilni organi. Tretje podpodročje, *civilne inštitucije*, obsegajo religiozne inštitucije, podjetja, sindikate, politične stranke, nevladne organizacije, skupine pritiska, medije, šolo, kulturne organizacije.

S tako členitvijo poddomen na vidike se počasi zarisuje temeljna konceptualna struktura državljske vzgoje. Vzporedno z logiko razsežnosti, domen, poddomen in vidikov teče logika ključnih konceptov. Za področje *družbe in njenih sistemov* so kot ključni pojmi navedeni: moč/oblast, pravilo/zakon, ustava, vladanje, odločanje, pogajanje, odgovornost, demokracija, suverenost, grajenje nacije, (brez)državnost, volitve, ekonomija, socialna država, pogodbe, trajnostni razvoj, globalizacija.

Državljska načela, druga domena vsebine, so pravičnost, svoboda in družbena kohezija. Ključni pojmi so: skrb za skupno dobro, človekove pravice, empatija, spoštovanje, socialna pravičnost, inkluzivnost, enakost. *Državljska participacija*, tretja domena vsebine, vključuje odločanje, vplivanje in participacijo v skupnosti. Sprejemanje odločitev se členi na organizacijsko vladanje in volitve. Vplivanje se členi na vključevanje v javno razpravo, udeleževanje v izražanje javne podpore oziroma protesta, udeleževanje pri razvoju politik, razvijanje predlogov za delovanje ali zagovarjanje, selektivno kupovanje (etično potrošništvo), korupcijo. Participacija v skupnosti obsega prostovoljstvo, participacijo v verskih, kulturnih in športnih organizacijah, informiranost. Ključni koncepti so vključenost, učinkovitost, sodelovanje, pogajanje in angažma. *Državljska identiteta*, tretja domena vsebine, obsega samopodobo in povezanost. Ključni pojmi so državljsko samopojmovanje (*self-concept*), raznoterost (*multiplicity*), raznolikost (*diversity*), kulture/lokacija, patriotizem, nacionalizem, državljske vrednote.

2 V izvorniku *civic society and systems*.

Državljanstvo afektivno-dejavnostno področje se deli na štiri podpodročja: prepričanja o vrednotah, stališča, namere o delovanjih in delovanja. *Prepričanja o vrednotah* se nadalje členijo na prepričanja o demokratičnih vrednotah in prepričanja o državljanskih vrednotah. *Stališča* se členijo na (samo)kognicijo o državljanstvu, stališča o pravicah in dolžnostih, ter na stališča o inštitucijah. *Namere o delovanjih* se delijo na pripravljenost za sodelovanje v državljanskih protestih, namere o prihodni politični participaciji v odraslosti in na namere o prihodni participaciji v državljanskih aktivnostih. *Delovanja* pa se delijo na državljanske aktivnosti v skupnosti in državljanske aktivnosti v šoli.

Kognitivno področje se členi na dve področji: poznavanje ter sklepanje in analiziranje. *Poznavanje* se členi na tri procese: definiranje, opisovanje, navajanje primerov. *Sklepanje in analiziranje* se členi na deset procesov: interpretacijo informacij, razlago primerov, utemeljevanje zornega kota, vzpostavljanje povezav, posploševanje, vrednotenje, reševanje problemov, postavljanje hipotez, razumevanje državljanske motivacije, razumevanje sprememb na področju državljanstva.

Teoretska izhodišča raziskave so tako resen poskus zajeti najpomembnejše splošne vidike državljanske vzgoje. Vsaj na ravni vsebine jih je mogoče brati kot tiste osnovne splošne vsebine, ki bi jih moral vsaj v neki meri poznati vsakdo, ki naj uspešno sodeluje v političnih procesih demokratičnih družb. Izhodišča kot celoto lahko razumemo kot pojmovno mrežo, ki nam omogoča znati se na področju, ki ga zamejuje pojem državljanske vzgoje. Sama mreža nam brez povezave s konkretnimi praksami ne pomaga dosti, a praksa brez konceptualne artikulacije, ki je zajeta v tej pojmovni mreži, je sama po sebi nerazumljiva oziroma hitro postane žrtev najbolj banalnih interpretacij.

Shematično lahko nekatere konceptualne vidike teoretske zasnove raziskave predstavimo še pregledneje.³

Tabela 1: Opredelitev vsebinskega področja v raziskavi ICCS 2009

Področje	Definicija	Podpodročje	Ključni pojmi
Družba in njeni sistemi	Vključuje formalne in neformalne mehanizme in organizacije, ki podpirajo tako državljanske pogodbe, ki jih imajo državljani s svojimi družbami, kot tudi delovanje družb samih.	državljani državne inštitucije civilne inštitucije	moč in oblast, pravila in zakon, ustava, vladanje, odločanje, pogajanje, odgovornost, demokracija, suverenost, grajenje nacije, (brez)državnost, volitve, ekonomija, socialna država, pogodbe, trajnostni razvoj, globalizacija

³ Schulz idr. 2008, ta in tudi sledeče predstavitve v tem poglavju povzete po Cosgrove idr. 2011: 4-9.

Področje	Definicija	Podpodročje	Ključni pojmi
Državljska načela	Nanašajo se na skupne etične temelje civilne družbe. Zasnova je povezana s podporo, varovanjem in spodbujanjem teh principov kot državljskih odgovornosti in kot pogosto pojavljajočih se motivacij za družbeno udeležbo posameznika in skupine.	pravičnost svoboda družbena kohezija	skrb za skupno dobro, človekove pravice, empatija, spoštovanje, socialna pravičnost, inkluzivnost, enakost
Državljska participacija	Nanaša se na manifestacijo delovanja posameznikov v njihovih skupnostih. Državljsko participacijo lahko najdemo na kateri koli ravni družbe in v katerem koli družbenem kontekstu. Sega od participacije preko zavedanja do vključitve.	odločanje (vključno z glasovanjem na volitvah) vplivanje participacija v skupnosti (vključno s prostovoljnim delom)	državljska participacija, državljanska samo-učinkovitost, sodelovanje, pogajanje in odločanje, vključevanje
Državljska identiteta	Vključuje državljanske vloge posameznikov in razumevanja teh vlog. Državljski tako vplivajo in so pod vplivom odnosov, ki jih imajo z družinami, sovrstniki in skupnostmi, pa tudi z regionalnimi, nacionalnimi in globalnimi skupinami. Zato je posameznikova državljanska identiteta neposredno povezana z nizom osebnih vplivov in z državljanstvom povezanih skupin. Rezultat tega je, da imajo posamezniki številne izražene identitete in ne le enolično državljansko identiteto.	državljska samopodoba državljska povezanost	državljsko samopojmovanje, raznolikost, raznolikost, kultura in lokacija, patriotizem, nacionalizem, državljanske vrednote

Tabela 2: Opredelitev afektivno-dejavnostnega področja v raziskavi ICCS 2009

Področje	Definicija	Primeri
Prepričanja o vrednotah	Povezana so s temeljnimi prepričanji o demokraciji in državljanstvu. So trajnejša, globlje zasidrana in obširnejša kot stališča.	prepričanja o državljskih vrednotah prepričanja o demokratičnih vrednotah
Stališča/odnosi	Vključujejo (samo)razumevanje v odnosu do državljanstva, stališča do pravic in dolžnosti družbenih skupin in odnose do inštitucij.	prepričanja o sebi odnosi do drugih odnosi do inštitucij odnos do specifičnih politik in praks
Namere o delovanju	Pričakovanja učencev v zvezi z delovanjem v prihodnosti in ne z dejanskim delovanjem. Te namere so povezane z aktivno državljsko participacijo v bližnji prihodnosti ali v odraslosti.	pripravljenost na sodelovanje v različnih oblikah družbenega protesta namere glede na prihodnjo državljsko participacijo in aktivnost v odraslosti
Delovanje	Nanaša se na trenutno ali preteklo državljsko participacijo na šoli ali v širši skupnosti.	pogostost sodelovanja pri različnih aktivnostih v prostem času vključitev v državljske aktivnosti na šoli ali v skupnosti

Tabela 3: Opredelitev kognitivnega področja v raziskavi ICCS 2009

Področje	Definicija	Ključni procesi
Vednost	Naučene informacije o državljanstvu, ki jih učenci uporabljajo, ko se lotevajo kompleksnejših kognitivnih nalog, ki jim pomagajo razumeti družbeni svet. Od učencev se pričakuje, da prepoznajo definicije, opise in ključne lastnosti državljskih konceptov in vsebino, pa tudi, da jih znajo predstaviti s primeri.	definiranje opisovanje predstavitve s primeri
Sklepanje in analiziranje	Kako učenci uporabljajo informacije o državljanstvu pri tvorjenju zaključkov, sklepov, ki segajo dlje kot vsebina posameznega koncepta. Sklepanje sega od neposredne aplikacije znanja in razumevanja do tvorjenja sklepa o znanih konkretnih situacijah in do izbiranja znanja in razumevanja več konceptov, ki se jih uporabi za tvorjenje sklepov o kompleksnih, neznanih in abstraktnih situacijah.	interpretacija informacij povezovanje utemeljevanje integracija posploševanje vrednotenje reševanje problemov postavljanje hipotez razumevanje državljskih sprememb razumevanje družbene motivacije

Konceptualizacija kontekstov državljske vzgoje

Raziskava vključuje tudi razmislek o kontekstih državljske vzgoje, ki upošteva, da učenci pridobijo razumevanje državljanstva v sodobni družbi preko aktivnosti in izkušenj, ki se vršijo v okviru doma, šole, razreda in širše skupnosti. Ogradje kontekstov razločuje štiri prekrivajoče se ravni:

- *Kontekst širše skupnosti*: ta raven povezuje širši kontekst, znotraj katerega se odvijata šolsko in domače okolje. Lahko vključuje dejavnike na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. V primeru Slovenije in večine evropskih držav vključuje tudi nadnacionalni kontekst Evropske unije.
- *Kontekst šol in razredov*: ta raven vključuje dejavnike, povezane z navodili, ki jih dobijo učenci, šolsko kulturo in širšim šolskim okoljem.
- *Kontekst domačega okolja*: ta raven je povezana z dejavniki, kot sta domače okolje in socialno izvenšolsko okolje učenca (t. i. aktivnosti v prostem času).
- *Kontekst posameznika*: ta raven vključuje posamezne lastnosti, značilnosti učenca (npr. spol in govorjeni jezik) (Schulz idr. 2008: 30–31).

Konceptualizacija kontekstov postavlja razliko med predhodnimi dejavniki konteksta in sedanjimi procesi. Predhodniki so tisti dejavniki, za katere velja, da vplivajo na to, kako se učenci učijo in pridobivajo razumevanje o državljskem vedenju. Ti dejavniki so specifični za posamezno raven in nanje lahko vplivajo predhodni višjih nivojev. Na usposobljenost učiteljev za poučevanje državljske vzgoje tako vplivajo zgodovinski dejavniki in pravila, določena na nacionalni ravni. Proces pa so tisti dejavniki, ki neposredno vplivajo na pridobivanje znanja o državljanstvu. Določeni so s predhodniki in nanje vplivajo dejavniki, ki izhajajo iz višjih ravni večplastne strukture. Primeri takšnih procesov so šolsko vodstvo, poučevanje in učenje, socializacija in komunikacija. Spodnja ponazoritev kaže, kako se ta razmerja lahko kažejo v praksi. Predhodniki, kot so izobraževalni sistem in lastnosti posameznega učenca, vplivajo na prakse poučevanja, učenja in socializacije. Te pa so povezani z rezultati državljske vzgoje, ki obsegajo vedenje o družbi in sistemih, državljsko participacijo in državljsko identiteto. Model vključuje tudi možnost, da elementi različnih ravni vplivajo drug na drugega (npr. izobraževalni sistem lahko vpliva na značilnosti šole).⁴

4 Schulz idr. 2008: 31, povzeto po Cosgrove idr. 2011: 7.

Tabela 4: Odnosi med konteksti, procesi in izidi

Konteksti/antecedensi	Procesi	Izid
Širša skupnost Izobraževalni sistem Zgodovina in kultura	Širša skupnost Izobraževalni postopki Politični dogodki	Indikatorji, povezani z družbo in njenimi sistemi, državljansko participacijo in državljansko identiteto
Šola/Razred Lastnosti Zgradba Pripomočki	Šola/razred Poučevanje Vladanje	
Lastnosti učenca	Socializacija in učenje učenca	
Domače okolje Družinsko ozadje Družbena skupina	Domače okolje Komunikacija Aktivnosti	

Naslednja tabela kaže razporeditev kognitivnih in afektivno-delovanijskih področji v okviru 80 nalog kognitivnega dela preizkusa in vprašalnika za učence. Vprašanja kognitivnega dela so razporejena glede na vsebino in kognitivna področja. Postavke vprašalnika pa so razporejene glede na vsebino in afektivno-dejavnostno področje. Dobre tri četrtine kognitivnih postavk (75 %) je bilo razporejenih kot »sklepanje in analiziranje«, kar priča o posebnem poudarku na procesih sklepanja v raziskavi. Iz razporeditve je razviden tudi močan poudarek na odnosu do državljanske participacije. Dodamo naj še, da je bilo v kognitivni del vključenih tudi 19 neobjavljenih vprašanj iz raziskave iz leta 1999, kar je omogočalo longitudinalno spremljanje znanja na področju državljanske vzgoja pri tistih državah, ki so sodelovale v obeh raziskavah.

Tabela 5: Obseg vsebinskega in afektivno-dejavnostnega področja

	Vsebinsko področje				Skupno
	Družba in njeni sistemi	Državljska načela	Državljska participacija	Državljska identiteta	
Kognitivno področje					
Vednost	15	3	1	0	19
Sklepanje in analiziranje	17	22	17	5	61
Skupno	32	25	18	5	80

	Vsebinsko področje				Skupno
	Družba in njeni sistemi	Državljska načela	Državljska participacija	Državljska identiteta	
Afektivno-dejavnostno področje					
Prepričanja o vrednotah	12	12	0	0	
Stališča	12	18	18	14	
Namere o delovanju			21		
Delovanje			14		
Skupno	24	30	53	14	121

Evropski regionalni modul

Ena od novosti raziskave iz leta 2009 je vpeljava *regionalnih modulov*. Vpeljani so bili trije regionalni moduli: azijski (5 držav), evropski (vanj je vključeno 24 od 26 v raziskavi sodelujočih evropskih, torej vse evropske države, ki so sodelovale v mednarodnem delu, razen Rusije in Norveške) in latinskoameriških (6 držav). Obravnavajo tematike, ki so skupne skupinam držav iz navedenih kontinentov. Njihov namen je bil preveriti specifična znanja in stališča učencev, ki se nanašajo na dano regijo.

Znanje, ki je bilo vključeno v evropski modul, je obsegalo znanje o Evropski uniji (EU) in njenih inštitucijah, zakonih EU in postopkih, evropski valuti, združitvi Evrope in o širjenju EU; pogled na enake možnosti za druge državljane Evrope; pogled na svobodo preselejevanja in omejevanje preseljevanja znotraj Evrope. Zbrane so bile tudi informacije o tem, kako učenci sami ocenjujejo svoje poznavanje EU.

Tipi vprašalnikov

Empirični del raziskave je temeljil na zajemu podatkov s pomočjo vprašalnikov. Mednarodno kognitivno preverjanje znanja je vsebovalo postavke (vprašanja), ki so merile obseg državljanske vednosti učencev in njihovo sposobnost za sklepanje in analizo. Vseh vprašanj je bilo 80. Razdeljena so bila na 7 sklopov, sklopi pa so bili porazdeljeni po posameznih zvezkih tako, da je vsak zvezek vseboval 3 sklope. Večina vprašanj je bila izbirnega tipa, pri nekaterih vprašanjih pa so morali učenci napisati tudi kratek odgovor. Vsak učenec je reševal 1 zvezek, za reševanje pa je imel na voljo 45 minut.

Vprašalnik za učence je meril zaznave, namere o ravnanjih in ravnanje učencev. Vključeval je tudi niz vprašanj o demografskem kontekstu učencev. Zvezek je bil razdeljen na 33 sklopov vprašanj, učenci pa so imeli na voljo 40 minut za reševanje. Vprašalnik za učence je vključeval vsebine, pri katerih so učenci morali ovrednotiti trditve (od »zelo se strinjam« do »nikakor se ne strinjam«), označiti pogostost (od »velikokrat« do »nikoli«) ali oceniti raven zanimanja, zaupanja ali pomembnosti (od »zelo se zanimam« do »sploh se ne zanimam«). Vprašalnik je vključeval tudi vprašanja, kjer je treba označiti več odgovorov (na primer tam, kjer so morali označiti tri vidike problema, ki so ga imeli za najbolj perečega), in vprašanja, kjer so morali označiti kategorijo (npr. spol, stopnjo izobrazbe).

Tabela 6: Vsebina vprašalnikov in (predvideni) čas reševanja

Vprašalniki za učence
<p>Ocena državljske vednosti (45 minut) 4 vsebinska področja: družba in njeni sistemi; državljska načela; državljska participacija; državljska identiteta. 2 procesa: vednost; sklepanje in analiziranje.</p>
<p>Vprašalnik za učence (40 minut) Demografija (npr. spol, družina, migrantski status) Domače okolje (npr. izobrazba staršev, knjige doma) Zanimanje staršev za družbene in politične probleme Pogled na participacijo v razredu Participacija pri aktivnostih, povezanih z državljsko vzgojo, v času pouka in izven njega Zanimanje za politiko Pogledi na pravice spola, naroda in priseljencev Namera glasovanja na volitvah in namera pridružitve politični stranki Zaupanje v državne inštitucije</p>
<p>EU Regionalni modul (25 minut) – 24 držav <u>Prvi del:</u> znanje o Evropski uniji <u>Drugi del:</u> odnos do Evrope (ne specifično EU) npr.: Občutek pripadnosti Evropi Odnos do evra Odnos do učenja evropskih jezikov Prepričanja o vodenju EU in razširitvi EU</p>

Vprašalniki za učitelje in šole
<p>Vprašalnik za učitelje (30 minut) Učitelji ciljnih razredov Demografija (npr. spol, starost, leta izkušenj) Šolska in razredna klima Pogled na vsebino učnega načrta za državljansko vzgojo</p> <p>Izbirni del vprašalnika za učitelje – 10 minut (le za učitelje državljanske vzgoje) Zaupanje v poučevanje tem, povezanih z državljansko vzgojo Aktivnosti, povezane z državljanstvom v času pouka in izven njega Katera izboljšanja je potrebno vpeljati pri poučevanju in učenju državljanske vzgoje</p> <p>Vprašalnik za šole (30 minut) ravnatelji sodelujočih šol Menedžment, sredstva in demografija Lastnosti, značilnosti in sredstva v lokalni skupnosti Poučevanje in učenje državljanske vzgoje</p>
Vprašalnik o nacionalnem kontekstu v posamezni državi
Struktura izobraževalnega sistema Državljska vzgoja v učnem načrtu Nedavni razvoj državljanske vzgoje

Raziskava je vključevala tudi 3 regionalne vprašalnike. V Sloveniji so učenci reševali evropski vprašalnik. Ta je obsegal kognitivni del, ki je obsegal 12 sklopov vprašanj, in del, ki se je nanašal na stališča, afektivno-dejavnostno področje z 83 vprašanji; za oba dela skupaj so imeli učenci na voljo 29 minut časa.

V raziskavo je spadal tudi vprašalnik za učitelje, ki so ga izpolnjevali učitelji v raziskavi sodelujočega razreda, in vprašalnik za šole, ki so ga izpolnjevali ravnatelji sodelujočih šol. Del raziskave je bil tudi vprašalnik o nacionalnem kontekstu državljanske vzgoje, ki so ga izpolnjevali nacionalni koordinatorji raziskave.

Kontekst raziskave v Sloveniji

Predmet, ki se nanaša neposredno na državljansko vzgojo, se je v Sloveniji imenoval »državljska vzgoja in etika« (še prej pa »etika in družba«), vendar se je preimenoval in se v času raziskave imenoval državljanska in domovinska vzgoja ter etika.⁵ Sprememba imena in dvakratna sprememba učnih načrtov v obdobju zadnjih petih let pričajo o živem interesu za tematiko državljanske vzgoje v šolskem prostoru. Vendar je kljub interesu, ki ga kažejo preimenovanja, predmetu namenjeno malo ur, le 1 ura tedensko v sedmem in osmem razredu osnovne šole. Res pa je, da so vsebine s področja državljanske vzgoje vključene tudi

5 Od 1. septembra 2013 dalje se predmet imenuje »domovinska in državljanska kultura ter etika« (<http://www.zrss.si/?rub=4528>).

v pouk drugih obveznih in izbirnih predmetov, vendar ta del pouka državljske vzgoje ni bil deležen izrazitejšega premisleka znotraj pristojnih predmetnih skupin.

Sodelujoče države, vzorčenje, starost udeležencev in raven odzivov

Mednarodna raziskava državljske vzgoje in izobraževanja (*International Civic and Citizenship Education Study – ICCS*) oziroma zajem podatkov je v Sloveniji potekal marca in aprila 2009. Glede na globalno razporejenost sodelujočih držav zajem podatkov ni potekal istočasno: države južne poloble so raziskavo izvedle jeseni 2008, države severne poloble pa spomladi 2009.

Tabela 7: Sodelujoče države v raziskavi ICCS 2009

Avstrija	Grčija	Norveška
Belgija (Flamska)	Gvatemala	Nova Zelandija
Bolgarija	Hong Kong (LRK)	Norveška
Čile	Indonezija	Paragvaj
Tajvan	Irška	Poljska
Kolumbija	Italija	Rusija
Ciper	Republika Koreja	Republika Slovaška
Republika Češka	Latvija	Slovenija
Danska	Lihtenštajn	Španija
Dominikanska republika	Litva	Švedska
Anglija	Luksemburg	Švica
Estonija	Malta	Tajska
Finska	Mehika	

Vzorčenje šol v raziskavi ICCS je bilo dvostopenjsko, kar pomeni, da se je najprej vzorčilo šole, nato pa še po en razred na vsaki od vzorčenih šol. Standardi vzorčenja raziskave ICCS so zahtevali, da v vsaki državi pri raziskavi sodeluje minimalno 150 šol, na katerih je bilo v raziskavo izbranih 15 učiteljev in 1 razred učencev v 8. letu obveznega šolanja. Da bi bili zbrani podatki reprezentativni, je moralo pripravljenost za sodelovanje v raziskavi izkazati in v njej sodelovati vsaj 85 % izbranih šol in vsaj 85 % učencev na šolah, ki so pristale na sodelovanje. Vsak nacionalni vzorec je bil zasnovan tako, da je zajel minimalno 3.000 učencev.

Ciljna populacija raziskave so bili učenci osmega razreda, če je bila povprečna starost učencev v posamezni državi 13,5 let ali več. Kjer je bila povprečna starost učencev manj kot 13,5 let, so bili v raziskavo vključeni deveti razredi. Vse države razen štirih (Anglije, Malte, Nove Zelandije, Paragvaja) so v raziskavo vključile učence osmega razreda. V Sloveniji je bila povprečna starost učencev osmega razreda 13,7 let (Shultz idr., 2010). Slovenski učenci so bili med najmlajšimi: podobno povprečno starost so imeli učenci v Grčiji (13,7) in na Norveškem, v drugih sodelujočih državah pa so bili učenci starejši. V Sloveniji, na Švedskem, v Grčiji in na Norveškem je bil zaradi primerjave z rezultati raziskave iz leta 1999 v raziskavo vključen še dodatni razred, v Sloveniji je šlo za deveti razred.

Opis vzorca raziskave ICCS 2009 v Sloveniji

Pričujoče poglavje prinaša predstavitev osnovnih demografskih podatkov šol, ravnateljev, učiteljev in učencev, ki so bili v Sloveniji vključeni v Mednarodno raziskavo državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009.

V raziskavo so bili vključeni učenci osmega razreda oziroma učenci, ki se šolajo 8. leto (in so praviloma stari okrog 14 let), z dodatnim določilom, da je povprečna starost učencev v tem razredu v posamezni državi vsaj 13,5 let. Če so bili učenci mlajši, se je v raziskavo vključil višji razred. Ciljna populacija raziskave so torej bili učenci v 8. razredu obveznega šolanja, vendar pa so nekatere države v raziskavo vključile tudi učence v 9. razredu obveznega šolanja na vzorčenih šolah. Razlog za vzorčenje dodatnega razreda je bila primerljivost rezultatov z raziskavo CIVED, ki je potekala leta 1999. Ciljna populacija slednje so bili učenci v 8. razredu obveznega šolanja, zaradi uvedbe devetletke pa je bila v Sloveniji v letu 2009 primerljiva populacija v devetem razredu. Ker je isto leto na isti populaciji potekala tudi raziskava PISA (*Programme for International Student Assessment*), so mednarodni centri obeh raziskav poskrbeli, da se vzorčene šole medsebojno niso prekrivale (Schulz idr., 2010).

V raziskavo so bili vključeni tudi učitelji, ki učijo izbrani razred, kar pomeni, da so bili vključeni vsi učitelji razreda, ne samo učitelji, ki učijo ali bi lahko učili predmete, ki so neposredno povezani z državljansko vzgojo. V sistemih, kjer razred uči več kot 21 učiteljev, se jih je naključno izbralo 15; če pa je v razredu učilo manj kot 21 učiteljev, so bili v raziskavo vključeni vsi.

V Sloveniji je bilo v vzorec izbranih 170 šol, vendar je v raziskavi sodelovalo le 163 šol. Poleg 8. razreda smo zaradi primerljivosti rezultatov z raziskavo CIVED 1999 v vzorec vključili tudi učence iz 9. razreda. Skupno je torej v raziskavi sodelovalo 158 ravnateljev,

2755 učiteljev ter 3070 učencev 8. razreda in 3042 učencev 9. razreda. V nadaljevanju so predstavljeni podatki za učence, ki so bili v raziskavo vključeni v 8. razredu.

Opis vzorca ravnateljev in značilnosti vključenih šol v Sloveniji

V nadaljevanju so predstavljene značilnosti slovenskih šol, ki so bile vključene v Mednarodno raziskavo državljske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009. Vsak ravnatelj vzorčne šole je prejel *Vprašalnik za šole*, ki je vseboval vprašanja o velikosti šole, velikosti lokalne skupnosti, v kateri se nahaja šola, o številu učiteljev, ki poučujejo na šoli ipd.

Tabela 8: Velikost lokalne skupnosti, v kateri je šola

	%	SE
Vas, vasica oziroma ruralno območje (manj kot 3.000 prebivalcev)	47,4	3,28
Majhno mesto (3.000–15.000 prebivalcev)	26,8	3,32
Mesto (15.000–100.000 prebivalcev)	11,5	2,35
Veliko mesto (100.000–1.000.000 prebivalcev)	14,3	2,91

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Skoraj polovica vzorčenih šol se nahaja v manjših lokalnih skupnostih, kot so vasi, vasice oziroma ruralna območja z manj kot 3.000 prebivalci. Približno 27 % izbranih šol se nahaja v majhnem mestu (od 3.000 do 15.000 prebivalcev), malo več kot 14 % šol se nahaja v velikem mestu velikosti od 100.000 do 1.000.000 prebivalcev, najmanj šol (malo manj kot 12 %) pa se nahaja v mestu velikosti od 15.000 do 100.000 prebivalcev.

Glede na odgovore ravnateljev je bilo v povprečju na vzorčenih šolah v letu 2009 vpisanih približno 475 učencev, od tega 261 učencev in 214 učenk. Ravnatelji so odgovarjali, da je 8. razred v povprečju na teh šolah obiskovalo približno 37 učencev in 28 učenk. V povprečju je 8. razrede poučevalo približno 19 učiteljev, povprečno skupno število vseh učiteljev, ki so v šolskem letu 2009 poučevali na izbranih šolah, pa je bilo 47.

Na *Vprašalnik za šole* je odgovarjalo 29 % ravnateljev in 71 % ravnateljic. V povprečju so imeli vsi vključeni ravnatelji in ravnateljice približno 11 let izkušenj z ravnateljevanjem na splošno ter 10 let izkušenj z ravnateljevanjem na vključeni šoli. Nihče od ravnateljev oziroma ravnateljic, ki so odgovarjali na vprašanja, ni bil mlajši od 30 let. Večina (skoraj polovica) vprašanih ravnateljev je bila stara od 40 do 49 let, skoraj 40 % ravnateljev oziro-

ma ravnateljic pa je bilo starih od 50 do 59 let. Malo manj kot 10 % je bilo starejših od 59 let, malo manj kot 5 % pa je bilo starih od 30 do 39 let.

Opis vzorca učiteljev v Sloveniji

V nadaljevanju so predstavljeni podatki iz *Vprašalnika za učitelje*, na katerega so odgovarjali vzorčeni učitelji v Sloveniji, ki poučujejo na vzorčenih šolah. Vsak učitelj je odgovarjal na vprašanja o sebi, o svojem delu ipd.

Tabela 9: Spol učiteljev

	%	SE
Učitelj	22,1	0,83
Učiteljica	77,9	0,83

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Na Vprašalnik za učitelje je odgovarjalo približno 22 % učiteljev in 78 % učiteljic.

Tabela 10: Starost učiteljev

	%	SE
Manj kot 25	0,2	0,07
25-29	9,9	0,80
30-39	27,6	1,06
40-49	36,4	1,22
50-59	24,0	1,02
60 ali več	2,1	0,38

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

V raziskavo je bilo vzorčenih približno 36 % učiteljev, starih od 40 do 49 let, malo manj kot 28 % učiteljev, starih od 30 do 39 let, in 24 % učiteljev starih od 50 do 59 let. Približno 10 % vzorčenih učiteljev je bilo starih od 25 do 29 let, le 2 % pa jih je bilo starejših od 59 let. Manj kot 1 % učiteljev, ki so bili vključeni v raziskavo, je bilo mlajših od 25 let. V povprečju so imeli vzorčeni učitelji v celotni karieri malo manj kot 18 let izkušenj, na izbrani šoli pa so imeli v povprečju malo več kot 14 let izkušenj.

Tabela 11: Kateri predmet poučuje učitelj največ ur na teden na izbrani šoli v letu izvajanja raziskave ICCS?

	%	SE
Jezik (materinščina, tuji jezik)	32,2	0,63
Humanistične vede (zgodovina, zemljepis, državljanska vzgoja itn.)	12,2	0,30
Matematika	15,3	0,36
Naravoslovje (fizika, kemija, biologija itn.)	15,3	0,54
Drugo (glasba, umetnost, telesna vzgoja, gospodinjstvo itn.)	27,8	0,69

Opomba: Učitelji so lahko izbrali več odgovorov.

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Največ izbranih učiteljev je v šolskem letu 2009 največ ur na teden poučevalo jezik (materinščino ali tuji jezik) (32,2 %), skoraj 28 % učiteljev je največ ur na teden poučevalo šolski predmet, ki je bil razporejen pod odgovor »drugo« (glasba, umetnost, telesna vzgoja, gospodinjstvo itn.), malo več kot 15 % izbranih učiteljev je največ ur na teden poučevalo matematiko oziroma naravoslovje (fiziko, kemijo, biologijo ipd.), 12 % pa je poučevalo humanistične vede, kot so zgodovina, zemljepis, državljanska vzgoja ipd.

Tabela 12: Poučevanje ostalih predmetov na izbrani šoli v letu izvajanja raziskave ICCS

	%	SE
Jezik (materinščina, tuji jezik)	14,1	1,12
Humanistične vede (zgodovina, zemljepis, državljanska vzgoja itn.)	15,7	1,08
Matematika	6,1	0,78
Naravoslovje (fizika, kemija, biologija itn.)	24,2	1,57
Drugo (glasba, umetnost, telesna vzgoja, gospodinjstvo itn.)	45,2	1,58

Opomba: Učitelji so lahko izbrali več odgovorov, saj lahko poučujejo več šolskih predmetov.

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Učitelji so poleg predmetov iz prejšnje tabele v največji meri poučevali še šolske predmete kategorizirane pod odgovor »drugo«, in sicer malo več kot 45 % izbranih učiteljev je poučevalo še glasbo, umetnost, telesno vzgojo, gospodinjstvo itn. Malo več kot 24 % učiteljev je poučevalo tudi naravoslovje, malo manj kot 16 % je poučevalo humanistične vede,

14 % jezike (materinščino ali tuje jezike), le 6 % pa je poleg predmetov navedenih v prejšnji tabeli poučevalo tudi matematiko.

Tabela 13: Približen odstotek ur poučevanja v osmem razredu

	%	SE
Manj kot 20 %	36,4	1,09
20–39 %	48,8	1,01
40–59 %	10,9	0,63
60–79 %	1,8	0,26
80 % ali več	2,2	0,39

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Večina izbranih učiteljev (48,8 %) je v šolskem letu 2009 poučevala 8. razred od 20 do 39 % vseh svojih šolskih ur, kar 36,4 % vseh izbranih učiteljev pa je v 8. razredu poučevalo manj kot 20 % vseh svojih učnih ur. Le 2,2 % izbranih učiteljev je v 8. razredu poučevalo več kot 80 % vseh svojih učnih ur.

Opis vzorca učencev 8. razreda v Sloveniji

V nadaljevanju so predstavljeni podatki iz *Vprašalnika za učence*, na katerega so odgovarjali vzorčni učenci v Sloveniji, ki se šolajo na vzorčenih šolah. Vsak učenec je odgovarjal na vprašanja o sebi, svoji družini, svojem šolanju, svojih stališčih ipd.

V raziskavo so bili vključeni učenci 8. razreda, njihova povprečna starost pa je bila skoraj 14 let (13,7 let). Kot smo že omenili, so bili poleg teh učencev vzorčeni tudi učenci 9. razreda, njihova povprečna starost pa je bila skoraj 15 let (14,7 let).

Tabela 14: Spol učencev, vključenih v raziskavo v 8. razredu

	%	SE
Dekleta	49,6	0,82
Fantje	50,4	0,82

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

V 8. razredu je bilo v raziskavo vključenih 49,6 % deklet in 50,4 % fantov. Podobno razmerje je med dekleti in fanti je bilo tudi med vzorčenimi učenci v 9. razredu (v sledečem podpoglavju).

Tabela 15: Opis učenca oz. učenke (8. razred)

	%	SE
Slovenec	89,7	0,92
Italijan	0,6	0,13
Madžar	< 0,1	0,03
Bošnjak	3,2	0,40
Hrvat	1,5	0,24
Srb	2,7	0,35
Drugo	2,4	0,37

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Velika večina učencev v 8. razredu (89,7 %) je na vprašanje, kateri opis jih najbolj opredeli, izbrala odgovor »Slovenec«. Približno 3 % vključenih učencev so je opredelilo za Bošnjake (3,2 %) oziroma Srbe (2,7 %), 1,5 % vključenih učencev pa se je opredelilo za Hrvatce. Za Italijane se je opredelilo le 0,6 % učencev, za Madžare pa manj kot 0,1 % vključenih učencev (0,03 %).

Podobno so odgovarjali tudi učenci, vključeni v raziskavo iz 9. razreda, kar je tudi pričakovano. Velika večina učencev (89,4 %) se je opredelila za Slovence (v sledečem podpodglavju). Edina opaznejša razlika je bila v odstotku učencev, ki so se opredelili za Italijane (0,3 %) ter Madžare (0,2 %).

Tabela 16: Država rojstva (8. razred):

	učenca		matere ali skrbnice		očeta ali skrbnika	
	%	SE	%	SE	%	SE
Slovenija	97,7	0,26	86,5	1	84,8	1,04
Druga republika bivše države Jugoslavije	1,1	0,18	10,9	0,93	12,5	0,96
Drugo	1,2	0,21	2,5	0,32	2,7	0,34

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

V Sloveniji se je rodilo kar 97,7 % učencev, vključenih v raziskavo iz 8. razreda. Prav tako se je v Sloveniji rodilo 86,5 % mater ali skrbnic ter 84,8 % očetov ali skrbnikov učencev, ki so bili vključeni v raziskavo. Približno 11 % mater ali skrbnic učencev, vključenih v

raziskavo, se je rodilo v eni od republik bivše države Jugoslavije, prav tako se je v eni od teh republik rodilo 12,5 % očetov oziroma skrbnikov učencev, vključenih v raziskavo. Odgovori učencev v 9. razredu na to vprašanje se po pričakovanju bistveno ne razlikujejo od odgovorov učencev v 8. razredu (v sledečem podpoglavju).

Tabela 17: Imigrantsko ozadje učenca oz. učenke (8. razred)

	%	SE
Učenec brez imigrantskega ozadja	89,8	0,92
Učenčevi starši so priseljenci	8,4	0,81
Učenec in njegovi starši so priseljenci	1,7	0,24

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Glede na rezultate pri prejšnjem vprašanju je bilo v vzorec v 8. razredu vključenih 89,8 % učencev brez imigrantskega ozadja, kar pomeni, da so se ti učenci rodili v Sloveniji, prav tako so se v Sloveniji rodili tudi njihovi starši. V raziskavo je bilo vključenih tudi 8,4 % učencev, ki so se sicer rodili v Sloveniji, vendar se je en od njihovih staršev rodil v tujini. Malo manj kot 2 % izbranih učencev (1,7 %) pa je priseljencev, kar pomeni, da so se oni in njihovi starši rodili v tujini. Podobno sliko kažejo tudi odgovori učencev, vključenih v vzorec 9. razreda (v naslednjem podpoglavju).

Tabela 18: Jezik, ki ga učenec oz. učenka večinoma govori doma (8. razred)

	%	SE
Slovenski jezik	94,1	0,64
Italijanski jezik	0,4	0,13
Madžarski jezik	0	0
Enega od jezikov drugih republik in avtonomnih pokrajin nekdanje države Jugoslavije (hrvaški, srbski, makedonski, albanski, drugi)	4,0	0,52
Romski jezik	0,3	0,14
drugo	1,1	0,27

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Velika večina učencev (94,1 %), vključenih v vzorec 8. razreda, doma govori slovensko, 4 % učencev pa govori enega od jezikov drugih republik in avtonomnih pokrajin nekdanje Jugoslavije. Podobno sliko kažejo tudi odgovori učencev, vključenih v vzorec 9. razreda (v

sledečem podpoglavju). Manjša razlika je le pri učencih, ki govorijo doma italijanski jezik (teh je manj – 0,1 %) ter madžarski jezik (teh je več – 0,1 %).

Tabela 19: Najvišja izobrazba staršev učencev 8. razreda

	Mama ali skrbnica		Oče ali skrbnik	
	%	SE	%	SE
Fakulteta ali več	28,4	1,48	21,4	1,18
Višja strokovna šola (ali pa mojstrski, poslovodski ali delovodski izpit)	21,9	0,93	27,7	0,95
Dveletna ali štiriletna srednja šola	41,2	1,31	43,6	1,24
Osnovna šola	8,1	0,66	7,1	0,61
Dokončan 4. razred osnovne šole	0,3	0,10	0,2	0,10
Nedokončan 4. razred osnovne šole ali manj	0,1	0,06	0,1	0,04

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Najvišja izobrazba staršev večine učencev (malo več kot 40 %), vključenih v vzorec, je dveletna ali štiriletna srednja šola tako za matere oziroma skrbnice kot za očete oziroma skrbnike. Približno 28 % mater ali skrbnic in 21,4 % očetov ali skrbnikov ima dokončano fakulteto ali več, 21,9 % mater ali skrbnic ter 27,7 % očetov ali skrbnikov ima dokončano višjo strokovno šolo, manj kot 10 % mater ali skrbnic oziroma očetov ali skrbnikov pa ima dokončano osnovno šolo oziroma ni dokončalo niti osnovne šole. Podobno izobrazbeno strukturo imajo tudi starši oziroma skrbniki učencev, vključenih v vzorec za 9. razred (v sledečem podpoglavju).

Tabela 20: Najvišja izobrazba staršev učencev v 8. razredu glede na imigrantsko ozadje

	Starši, rojeni v Sloveniji		Starši priseljenci	
	%	SE	%	SE
Fakulteta ali več	35,6	1,68	25,2	3,05
Višja strokovna šola (ali pa mojstrski, poslovodski ali delovodski izpit)	28,0	1,16	24,5	2,41
Dveletna ali štiriletna srednja šola	33,1	1,21	41,4	3,30
Osnovna šola	3,0	0,40	8,5	1,72
Dokončan 4. razred osnovne šole	0,2	0,07	0,3	0,33

* Statistično pomembne razlike med skupinama staršev so zapisane v krepki pisavi.

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

V splošnem imajo starši, ki niso priseljenci, višjo izobrazbo kot starši, ki so priseljenci, kar kaže na to, da so lahko učenci z imigrantskim ozadjem dvakrat marginalizirani – kot priseljenci oziroma potomci priseljencev ter kot otroci staršev z nizko izobrazbo. Slika je podobna za učence v 9. razredu (v sledečem podpoglavju).

Tabela 21: Pričakovana stopnja izobrazbe učencev oz. učenk (8. razred)

	%	SE
Univerzitetna diploma	40,5	1,29
Višja strokovna šola (ali pa mojstrski, poslovodski ali delovodski izpit)	29,6	0,90
Srednja šola	26,6	0,90
Osnovna šola	2,9	0,32
Mislím, da ne bom končal/-a osnovne šole	0,4	0,11

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Večina vprašanih učencev (40,5 %) v 8. razredu pričakuje, da bo dosegla univerzitetno diplomó, 29,6 % pričakuje, da bo dokončalo višjo strokovno šolo, 26,6 % učencev pa pričakuje, da bo dokončalo srednjo šolo. Zelo majhen odstotek učencev pričakuje, da bo dokončalo le osnovno šolo (2,9 % učencev) oziroma osnovne šole ne bo dokončalo (0,4 %). Pri odgovorih učencev, vključenih v vzorec za 9. razred, ni opaziti večjih razlik od odgovorov učencev v vzorcu za 8. razred (v sledečem podpoglavju).

Tabela 22: Število knjig doma (8. razred)

	%	SE
0–10 knjig	6,6	0,55
11–25 knjig	16,7	0,85
16–100 knjig	39,7	1,16
101–200 knjig	18,9	0,78
201–500 knjig	10,9	0,78
Več kot 500 knjig	7,3	0,72

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Večina učencev (39,7 %) ima doma od 16 do 100 knjig, skoraj 18,9 % učencev ima doma od 101 do 200 knjig, 16,7 % učencev ima doma od 11 do 25 knjig in le 7,3 % učencev ima

doma več kot 500 knjig. Vzorceni učenci iz 9. razreda so na to vprašanje odgovarjali zelo podobno (v sledečem podglavju).

Tabela 23: Število knjig doma glede na imigrantsko ozadje učencev (8. razred)

	Učenci brez imigrantskega ozadja		Učenci z imigrantskim ozadjem	
	%	SE	%	SE
0–10 knjig	5,3	0,53	15,5	1,99
11–25 knjig	15,4	0,86	27,9	2,71
16–100 knjig	40,8	1,23	31,5	2,57
101–200 knjig	19,5	0,86	14,0	2,00
201–500 knjig	11,5	0,87	5,5	1,37
Več kot 500 knjig	7,6	0,75	5,6	1,52

* Statistično pomembne razlike med skupinami so zapisane v krepki pisavi.

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor kažejo rezultati v zgornji tabeli, imajo v splošnem učenci brez imigrantskega ozadja doma več knjig kot učenci z imigrantskim ozadjem, saj ima kar 43 % učencev z imigrantskim ozadjem doma le 25 knjig ali manj. Podatki so podobni tudi za učence v 9. razredu (v sledečem podglavju).

Opis vzorca učencev 9. razreda v Sloveniji

V nadaljevanju so v tabelah na kratko predstavljeni podatki za dodatno vzorčeni razred (9. razred) v Sloveniji

Tabela 24: Spol učencev, vključenih v raziskavo v 9. razredu

	%	SE
Dekleta	49,2	0,81
Fantje	50,8	0,81

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tabela 25: Kateri opis te najbolj opredeli? (9. razred)

	%	SE
Slovenec	89,4	0,81
Italijan	0,3	0,11
Madžar	0,2	0,08
Bošnjak	3,1	0,40
Hrvat	1,7	0,40
Srb	2,6	0,40
Drugo	2,8	0,31

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tabela 26: Država rojstva (9. razred)

	učenca		matere ali skrbnice		očeta ali skrbnika	
	%	SE	%	SE	%	SE
Slovenija	98,1	0,27	85,7	0,92	85,2	0,94
Druga republika bivše države Jugoslavije	0,9	0,17	11,9	0,84	12,8	0,98
Drugo	1,0	0,21	2,3	0,34	2,0	0,40

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tabela 27: Imigrantski status učenca (9. razred)

	%	SE
Učenec brez imigrantskega ozadja	89,4	0,81
Učenčevi starši so imigranti	9,4	0,80
Učenec in njegovi starši so imigranti	1,2	0,19

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tabela 28: Kateri jezik govorite večinoma doma (9. razred)

	%	SE
Slovenski jezik	94,6	0,59
Italijanski jezik	0,1	0,06
Madžarski jezik	0,1	0,06
Enega od jezikov drugih republik in avtonomnih pokrajin nekdanje države Jugoslavije (hrvaški, srbski, makedonski, albanski, drugi)	4,1	0,49
Romski jezik	0,4	0,12
Drugo	0,8	0,26

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tabela 29: Najvišja izobrazba staršev učencev 9. razreda

	Mama ali skrbnica		Oče ali skrbnik	
	%	SE	%	SE
Fakulteta ali več	23,0	1,26	18,1	1,15
Višja strokovna šola (ali pa mojstrski, poslovodski ali delovodski izpit)	22,9	0,88	25,7	0,91
Dveletna ali štiriletna srednja šola	45,5	1,25	48,7	1,11
Osnovna šola	8,3	0,66	7	0,64
Dokončan 4. razred osnovne šole	0,2	0,07	0,4	0,11
Nedokončan 4. razred osnovne šole ali manj	0,1	0,08	0,1	0,06

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tabela 30: Najvišja izobrazba staršev učencev v 9. razredu glede na imigrantsko ozadje

	Starši, rojeni v Sloveniji		Starši priseljenci	
	%	SE	%	SE
Fakulteta ali več	30,3	1,45	15,1	2,55
Višja strokovna šola (ali pa mojstrski, poslovodski ali delovodski izpit)	28,7	1,00	25,6	2,73
Dveletna ali štiriletna srednja šola	38,1	1,29	51,2	3,53
Osnovna šola	2,8	0,38	8,0	1,81
Nedokončan 4. razred osnovne šole	0,04	0,04	0,0	0,00

* Statistično pomembne razlike med skupinama staršev so zapisane v krepki pisavi.

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tabela 31: Katero stopnjo izobrazbe pričakuješ, da boš dosegel/-a ? (9. razred)

	%	SE
Univerzitetna diploma	46,0	1,27
Višja strokovna šola (ali pa mojstrski, poslovodski ali delovodski izpit)	33,1	1,04
Srednja šola	19,0	0,96
Osnovna šola	1,4	0,24
Mislím, da ne bom končal/-a osnovne šole	0,5	0,17

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tabela 32: Koliko knjig imate doma? (9. razred)

	%	SE
0–10 knjig	7,4	0,57
11–25 knjig	16,2	0,70
16–100 knjig	38,6	1
101–200 knjig	19,3	0,80
201–500 knjig	11,4	0,63
Več kot 500 knjig	6,6	0,60

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tabela 33: Število knjig doma glede na imigrantsko ozadje učencev (9. razred)

	Učenci brez imigrantskega ozadja		Učenci z imigrantskim ozadjem	
	%	SE	%	SE
0–10 knjig	5,7	0,5	20,8	3,1
11–25 knjig	15,2	0,8	24,8	2,7
16–100 knjig	39,0	1,1	35,6	3,2
101–200 knjig	20,2	0,9	12,3	1,9
201–500 knjig	12,5	0,7	3,7	1,2
Več kot 500 knjig	7,4	0,6	2,8	1,0

* Statistično pomembne razlike med skupinami so zapisane v krepki pisavi.

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Državljska vednost učencev v Sloveniji

Državljska vednost, kakor izpostavljajo avtorji mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009, se nanaša na uporabo državljskih kognitivnih procesov na področju t.i. »državljskih vsebin« (Schulz idr., 2010), ki je hkrati tudi ena od osnovnih predpostavk za uspešno soočanje učencev s posameznimi družbenimi problemi, npr. z različnimi pojavnimi oblikami nestrpnosti. Prav tako pomembna je tudi pri preseganju različnih predsodkov in stereotipov. Doseganje vednosti učencev je torej eden ključnih ciljev poučevanja državljske vzgoje. Poseben pomen ima tudi zato, ker državljska participacija, ki je drugi pomemben cilj predmeta državljska vzgoja, temelji na njej oziroma bi morala temeljiti na njej, če si prizadevamo za informirano državljsko participacijo. V demokraciji ne gre samo za angažirane državljske, temveč za angažma državljske, ki temelji na informiranosti in sposobnosti za samostojno presojanje, zato je poznavanje, razumevanje in presojanje vsebin s področja državljske vzgoje ena bistvenih sposobnosti dobrega državljskega.

Primeri vprašanj iz preverjanja državljskega znanja

Vednost učencev oz. preverjanje državljskega znanja se je ugotavljalo z vprašalnikom z 80 vprašanji. Le del vprašanj iz kognitivnega dela raziskave je javno dostopen. Razlog je ponovna raba vprašanj v poznejših raziskavah, ki bo omogočila spremljanje trendov v državljskem znanju. Ker je pomen rezultatov preizkusa znanja lažje razumeti, če poleg splošnih teoretskih načel in končnih rezultatov poznamo konkretna vprašanja, na katera so učenci odgovarjali, v nadaljevanju navajamo tista vprašanja, ki so dostopna javnosti.

¹ Za podrobnejšo predstavitev tega dela Mednarodne raziskave državljske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009 glej 3. poglavje mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009 (Schulz idr., 2010).

Primeri vprašanj dajo boljši občutek o tem, kakšen je pravzaprav bil preizkus znanja. Obenem pa odstotki pravih odgovorov na konkretno vprašanje povežejo abstraktne opise vednosti s konkretnimi elementi vednosti, ki jih imajo učenci v posamezni državi. (Pravilni odgovori so odebeljeni.)

Prvi primer vprašanja

Jure kupi nove čevlje za v šolo. Jure potem izve, da je njegove nove čevlje izdelalo podjetje, ki zaposluje majhne otroke, ki v tovarni izdelujejo čevlje, za njihovo delo pa jim zelo slabo plačujejo. Jure pravi, da ne bo nikoli več obul svojih novih čevljev.		
SLO	MED	Zakaj Jure ne želi več nositi svojih novih čevljev?
5		Meni, da čevlji, ki so jih izdelali otroci, ne bodo dolgo zdržali.
74	71	Ne želi izkazovati podpore podjetju, ki jih je izdelalo.
8		Ne želi podpirati otrok, ki so jih izdelali.
1	2	Jezen je, ker je za čevlje plačal več, kot so v resnici vredni.

Opomba: V levem stolpcu so prikazani % pravih in nepravilnih odgovorov v Sloveniji ter % pravih odgovorov na mednarodni ravni.

Vprašanje se nanaša na vsebinsko področje državljske participacije (oziroma podrobneje: etične potrošnje) in na kognitivno področje sklepanja in analiziranja. Gre za lahko vprašanje, ki preverja osrednji del prve ravni lestvice vednosti, na katero so uvrščeni učenci, ki so na testu vednosti dosegli od 395 do 479 točk. Učenci, ki so na testu vednosti dosegli 435 točk, imajo torej 62 % možnosti, da na to vprašanje odgovorijo pravilno. Tri četrte slovenski učencev je izbralo pravilni odgovor, podobno velja za učence mednarodnega vzorca. Na Finskem je pravilni odgovor izbralo 92 % učencev, prav tako je v veliki večini drugih držav (z izjemo Indonezije in Dominikanske republike) večina učencev prepoznala pravilni odgovor.

Drugi primer vprašanja

Jure želi, da tudi drugi ne bi hoteli kupiti teh čevljev.		
SLO	MED	Kako bi to lahko najbolje poskušal narediti?
1		Sam naj kupi vse čevlje, tako da jih ne bo mogel nihče drug.
6		Vrne naj čevlje v trgovino in zahteva denar nazaj.
2		Zagradi naj vhod v trgovino, tako da ljudje ne bodo mogli vstopiti.
90	86	Obvesti naj druge ljudi o tem, kako se ti čevlji izdelujejo.

Opomba: V levem stolpcu so prikazani % pravih in nepravilnih odgovorov v Sloveniji ter % pravih odgovorov na mednarodni ravni.

Vprašanje v zgornji tabeli se smiselno navezuje na prejšnje vprašanje. Preverja raven pod prvo ravno lestvice vednosti, na katero so umeščeni učenci, ki so na preizkusu znanja vednosti dosegli manj kot 359 točk. Učenci, ki so na preizkusu znanja dosegli 315 točk, imajo tako 62 % možnosti, da na to vprašanje odgovorijo pravilno. Od 6 objavljenih primerov vprašanj je to vprašanje najlažje, kar potrjujejo tako mednarodni kot slovenski rezultati učencev. To vprašanje je lahko tudi za učence iz Indonezije in Dominikanske republike, kjer so imeli pri predhodnem vprašanju nekaj težav, pri tem vprašanju pa večinoma (79 in 60 % učencev) prepoznajo pravilni odgovor. Vsebinsko se vprašanje nanaša na področje državljanske participacije, kognitivno pa na sklepanje in analiziranje.

Tretji primer vprašanja

SLO	MED	Katera od naštetih trditev je glavni cilj <i>Splošne deklaracije človekovih pravic</i> ?
4		Zaščita političnih pravic dobro izobraženih.
1	3	Zmanjševanje političnih sporov med državami.
78	68	Zagotovitev enakih temeljnih pravic vsem ljudem.
5		Omogočiti nastanek novih držav.

Opomba: V levem stolpcu so prikazani % pravilnih in nepravilnih odgovorov v Sloveniji ter % pravilnih odgovorov na mednarodni ravni.

Vprašanje preverja zgornji del prve ravni lestvice vednosti (od 395 do 479 doseženih točk). Učenci, ki so na testu vednosti dosegli 440 točk, imajo 62 % možnosti, da na to vprašanje odgovorijo pravilno. To vprašanje je bilo relativno lahko, saj je nanj pravilno odgovorilo kar 68 % vseh učencev. V Sloveniji je na to vprašanje odgovorilo pravilno več kot tri četrtine učencev, v Južni Koreji kar 92 % učencev, v Dominikanski republiki pa le 38 % učencev, če navedemo oba ekstrema. Vsebinsko se vprašanje nanaša na področje državljan-skih načel, kognitivno pa spada na področje poznavanja.

Četrty primer vprašanja

Kateri je glavni cilj sindikatov?		
SLO	MED	Njihov glavni cilj je ...
7		izboljšati kvaliteto proizvodov.
9		povečati obseg proizvodnje v tovarnah
67	56	izboljšati pogoje dela ter plače delavcev.
1	7	uvedba bolj poštenega davčnega sistema.

Opomba: V levem stolpcu so prikazani % pravilnih in nepravilnih odgovorov v Sloveniji ter % pravilnih odgovorov na mednarodni ravni.

Vprašanje preverja osrednji del druge ravni lestvice vednosti, na katero so uvrščeni učenci, ki so na testu vednosti dosegli od 479 do 563 točk, kar pomeni, da imajo učenci, ki so na testu dosegli 509 točk, 62 % možnosti, da na vprašanje odgovorijo pravilno. Na mednarodni ravni je 56 % učencev izbralo pravilni odgovor, v Sloveniji pa 67 %. Najbolje so vlogo sindikatov poznali učenci v Italiji, kjer jih je 78 % izbralo pravilni odgovor (na Finskem 72 %), najslabše pa so poznali vlogo sindikatov v Indoneziji, kjer je na vprašanje pravilno odgovorilo le 26 % učencev. Vprašanje je eno od 17 vprašanj, ki so bila ponovljena iz raziskave iz leta 1999. Vsebinsko spada na področje družbe in sistemov, kognitivno na področje poznavanja.

Peti primer vprašanja

SLO	MED	Večina mednarodnih podjetij je v lasti in upravi ...
51	41	gospodarskih družb iz razvitih držav.
1	8	gospodarskih družb iz držav v razvoju.
2	1	Združenih narodov.
1	0	Svetovne banke.

Opomba: V levem stolpcu so prikazani % pravih in nepravilnih odgovorov v Sloveniji ter % pravih odgovorov na mednarodni ravni.

Gre za vprašanje, ki preverja spodnji del tretje ravni lestvice vednosti, na katero so se uvrstili učenci, ki so na testu vednosti dosegli več kot 563 točk. To pomeni, da imajo učenci, ki so dosegli 587 točk na testu vednosti, 62 % možnosti, da so na to vprašanje odgovorili pravilno. Vsebinsko vprašanje spada na področje družbe in sistemov, kognitivno pa na področje poznavanja. Na mednarodni ravni je na ta odgovor pravilno odgovorila manj kot polovica učencev, v Sloveniji pa dobra polovica. Petina slovenskih učencev je Združenim narodom pripisala dodatne ekonomske kompetence. Najboljši so bili danski učenci z 68 % pravih odgovorov, najslabši pa presenetljivo belgijski (22 %) in norveški (24 %) učenci.

Šesti primer vprašanja

V veliko državah so mediji, kot so časopisi ter radijske in televizijske postaje, last zasebnih medijskih družb. V nekaterih državah je z zakoni omejeno, koliko medijskih družb ima lahko ena oseba ali poslovna skupina.		
SLO	MED	Zakaj imajo države te zakone?
7		Da bi povečale dobiček medijskih družb.
4	5	Da bi vlada lahko nadzorovala informacije, ki jih posredujejo mediji.
7		Da bi zagotovile dovolj novinarjev, ki poročajo o vladi.
41	41	Da bi omogočile, da mediji predstavljajo različna mnenja.

Opomba: V levem stolpcu so prikazani % pravilnih in nepravilnih odgovorov v Sloveniji ter % pravilnih odgovorov na mednarodni ravni.

Vprašanje preverja spodnji del tretje ravni lestvice vednosti (več kot 563 doseženih točk), kar pomeni, da ima učenec, ki je dosegel 589 točk, 62 % možnosti, da je na vprašanje odgovoril pravilno. V Sloveniji in Italiji je 41 % učencev izbralo pravilni odgovor. Najbolje so odgovarjali finski učenci s 70 % pravilnih odgovorov, v veliki večini držav pa je večina učencev izbrala napačni odgovor. Vsebinsko vprašanje spada na področje družbe in sistemov, kognitivno na področje sklepanja in analiziranja. V Sloveniji je največ učencev izbralo odgovor, ki priča o veliki vlogi vlade pri nadzoru medijev v nekaterih državah. Pri tem ni popolnoma jasno, kakšen naj bi bil cilj »nadzorovanja«, o katerem govori v Sloveniji največkrat izbrani odgovor: omejevanje informacij ali morda skrb za korektno informiranje državljanov. Vsekakor pa drži, da omejevanje lastništva ni najboljša pot za dosegno nobenega od teh dveh ciljev. To priča, kako težko je pri opredeljevanju kognitivnega področja ločevati poznavanje in sklepanje.

Sedmi primer vprašanja

Javna razprava poteka, ko ljudje odprto izmenjujejo svoja mnenja. Dogaja se v pisnih časo-pisom, televizijskih oddajah, radijskih pogovornih oddajah, na internetnih forumih in javnih shodih. Javna razprava je lahko o lokalnih, državnih ali mednarodnih odprtih vprašanjih.		
SLO	MED	Kako lahko javna razprava koristi družbi? Navedita dva različna odgovora.

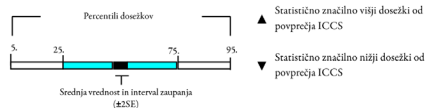
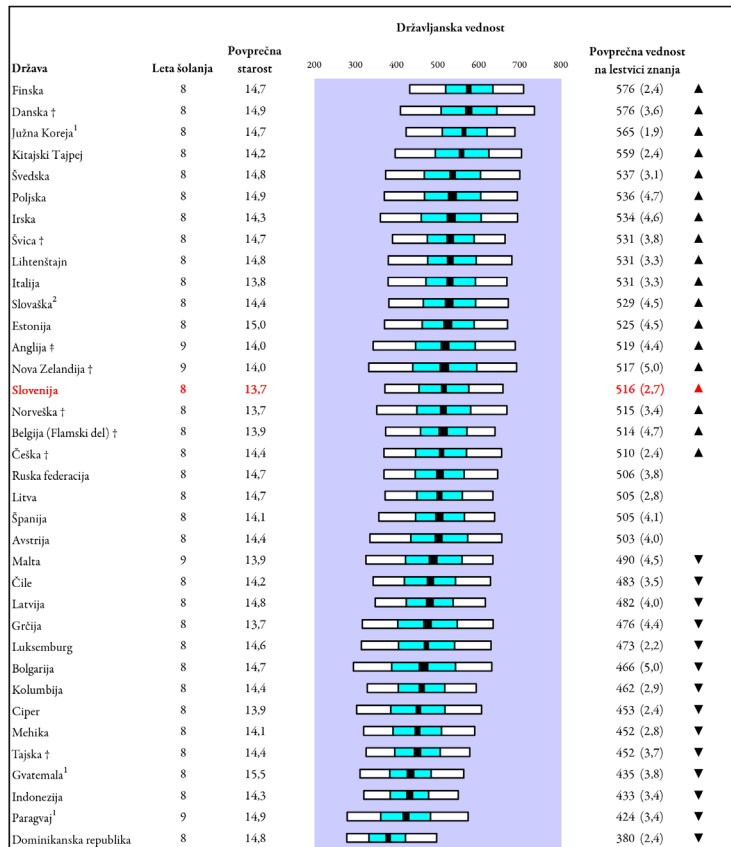
54	56	En razlog
14	17	Dva razloga
		<i>Kodirna shema (ustrezni tipi odgovorov):</i>
		- Boljše poznavanje ali razumevanje bistva vprašanja ali situacije.
		- Rešitev problema ali forum, na katerem se lahko pride do rešitve.
		- Povečana družbena harmonija, sprejemanje razlik, zmanjševanje frustracij.
		- Povečano pripravljenost ljudi ali motivacija za participacijo v družbi.
		- Predstavlja/udejanja načelo svobode izražanja.

Opomba: V levem stolpcu so prikazani % učencev, ki so na vprašanje podali en oziroma dva razloga v Sloveniji ter na mednarodni ravni.

Gre za vprašanje, ki preverja zgornji del tretje ravni lestvice vednosti (nad 563 doseženih točk). Učenec, ki je dosegel 701 točko, ima torej 62 % možnosti, da je na to vprašanje odgovoril pravilno. Vsebinsko je vprašanje s področja državljskih načel, kognitivno pa s področja sklepanja in analiziranja. To je bilo težko vprašanje, zlasti zato, ker se je zahtevalo dva različna razloga, ne pa preprostega ponavljanja istega odgovora v različnih formulacijah. V Sloveniji je en pravilni odgovor navedla dobra polovica učencev, drugi pravilni odgovor pa le 14 % učencev. V mednarodnem vzorcu so bili učenci malenkost uspešnejši. Najuspešnejši so bili učenci v Južni Koreji, kjer je en pravilni odgovor navedlo 81 % učencev, dva pa 39 % učencev. Najmanj uspešni so bili učenci v Lihtenštajnu, kjer je en pravilni odgovor navedlo 32 % učencev, dva pa le 4 % učencev.

Dosežki državljske vednosti učencev

Vednost učencev se je v okviru raziskave ICCS 2009 ugotavljala z vprašalnikom z 80 vprašanji. Na osnovi 79 vprašanj preizkusa, ki je preverjal znanje učencev s širšega področja državljske vzgoje, je bila oblikovana lestvica s povprečjem 500 in standardno deviacijo 100, ki omogoča primerjavo dosežkov učencev iz različnih držav.

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, so lahko nekateri setevki nekonsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol se, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so še bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šle na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 1: Povprečje dosežene stopnje državljanske vednosti, povprečje let šolanja, povprečna starost ter percentilni graf po državah.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 3,10 (str. 75).

Iz zgornje slike je razvidno, da dosežki segajo od 380 točk do 576 točk. Slovenski učenci so dosegli vrednost 515 točk, kar jih uvršča nekoliko nad mednarodno povprečje. Spadajo v skupino 18 držav z dosežki nad mednarodnim povprečjem. V tej skupini izrazito izstopajo Finska, Danska, Južna Koreja in Tajvan s povprečnimi dosežki nad 550 točk. Statistično pomembno boljši rezultat od Slovenije so dosegli še učenci Švedske, Poljske, Irske, Švice, Lihtenštajna, Italije in Slovaške. Dosežki Estonije, Anglije, Nove Zelandije, Slovenije, Norveške Belgije in Češke pa se med seboj statistično pomembno ne razlikujejo.

Opozoriti velja, da so bili v Angliji, Novi Zelandiji in Paragvaju v preizkus vključeni učenci 9. razreda, kar pomeni, da so osnovno šolo obiskovali leto več kot njihovi vrstniki. Opozoriti velja tudi na povprečno starost vključenih dijakov: povprečna starost učencev je segala od 13,7 let do 15,5 let, kar pomeni, da so bili slovenski učenci s povprečno starostjo 13,7 let najmlajši (skupaj z Norveško in Grčijo, kjer je bila povprečna starost učencev prav tako 13,7 let). Povprečna starost učencev evropskih držav je bila pol leta višja, 14,4 leta.

Porazdelitev državljanske vednosti po ravneh zahtevnosti

V Sloveniji samo 9 % učencev ne dosega prve ravni, kar nas uvršča med države, ki zagotovo razmeroma dobro znanje veliki večini učencev (mednarodno povprečje je 16 % učencev). Prvo zahtevnostno raven v Sloveniji dosega 25 % učencev, drugo 36 % učencev in tretjo 30 % učencev (mednarodno povprečje je 26 %, 31 % in 28 %). V države z višjimi povprečnimi dosežki od slovenskih največ učencev dosega najvišjo, 3. raven, v treh najvišje uvrščenih državah je učencev na tretji ravni več kot polovica. S Slovenijo se na lestvici začnejo države, kjer je največ učencev uvrščeno na drugo zahtevnostno raven.

Za Slovenijo je značilna razmeroma majhna razpršenost dosežkov učencev, kar pomeni, da dosežek učencev na 5. percentilu (z dosežkom 372) ni izrazito nižji od povprečnega dosežka (516). V večini držav je bila razlika med 5. in 95. percentilom okrog 300 točk, v Sloveniji pa nekoliko manj (288 točk). Žal pa velja tudi, da dosežek najboljših učencev, se pravi dosežek na 95. percentilu (660), ni izrazito boljši od povprečnega dosežka. Dosežek učencev na 95. percentilu finskih učencev je 710, učencev v Novi Zelandiji in Angliji, če omenimo državi, ki sta po povprečnem dosežku uvrščeni tik pred Slovenijo, pa 693 in 690. Tudi dosežek najboljših učencev na Norveškem s 669 točkami na 95. percentilu presega slovenske učence, čeprav je Norveška po povprečnem dosežku uvrščena za Slovenijo. Slabši učenci v Sloveniji torej ne zaostajajo zelo močno za povprečnimi učenci, vendar pa najboljši slovenski učenci zaostajajo za najboljšimi učenci v drugih državah. Slovenski učenci v 9. razredu, ki so sodelovali v raziskavi zaradi primerjave z raziskavo iz leta 1999,

Država	Pod ravnojo 1	Raven 1	Raven 2	Raven 3	
	(manj kot 395 doseženih točk)	(od 395 do 479 doseženih točk)	(od 479 do 563 doseženih točk)	(563 doseženih točk ali več)	
Finska	2 (0,3)	10 (0,7)	30 (1,2)	58 (1,3)	
Danska †	4 (0,5)	13 (0,8)	27 (1,1)	56 (1,6)	
Južna Koreja ¹	3 (0,3)	12 (0,6)	32 (0,9)	54 (1,1)	
Kirajski Tajpej	5 (0,4)	15 (0,8)	29 (1,0)	50 (1,3)	
Lihtenštajn	8 (1,4)	18 (1,9)	30 (2,4)	45 (2,0)	
Irsko	10 (1,1)	20 (1,4)	29 (1,2)	41 (1,8)	
Poljska	9 (1,0)	19 (1,1)	31 (1,0)	41 (2,0)	
Švedska	8 (0,8)	21 (0,9)	32 (1,1)	40 (1,4)	
Italija	7 (0,7)	20 (1,0)	35 (1,0)	38 (1,5)	
Slovaška ²	7 (0,9)	22 (1,4)	34 (1,4)	37 (2,2)	
Švica †	6 (0,8)	21 (1,5)	37 (1,3)	37 (1,8)	
Estonija	8 (1,1)	22 (1,3)	34 (1,4)	36 (2,1)	
Nova Zelandija †	14 (1,2)	22 (1,5)	28 (1,4)	35 (2,1)	
Anglija †	13 (1,2)	22 (0,9)	31 (1,2)	34 (1,6)	
Norveška †	11 (0,9)	24 (1,1)	33 (1,1)	32 (1,3)	
Slovenija	9 (0,9)	25 (1,1)	36 (1,2)	30 (1,2)	
Belgija (Flamski del) †	8 (1,2)	24 (1,7)	39 (1,6)	29 (2,1)	
Avstrija	15 (1,4)	25 (1,2)	32 (1,2)	29 (1,4)	
Češka †	10 (0,7)	27 (1,0)	36 (1,1)	28 (1,1)	
Španija	11 (1,3)	26 (1,3)	37 (1,5)	26 (1,8)	
Ruska federacija	10 (0,9)	29 (1,5)	36 (1,2)	26 (1,8)	
Litva	9 (0,8)	28 (1,2)	39 (1,2)	24 (1,3)	
Malta	17 (1,6)	26 (1,8)	33 (1,9)	24 (2,3)	
Grčija	22 (1,7)	28 (1,3)	29 (1,1)	21 (1,4)	
Bolgarija	27 (1,8)	26 (1,5)	27 (1,6)	20 (1,9)	
Čile	16 (1,3)	33 (1,2)	32 (1,3)	19 (1,1)	
Luksemburg	22 (1,2)	30 (1,0)	29 (0,8)	19 (0,6)	
Latvija	15 (1,6)	33 (1,3)	35 (1,7)	16 (1,4)	
Ciper	28 (1,0)	32 (1,0)	27 (1,0)	13 (0,9)	
Kolumbija	21 (1,3)	36 (1,0)	32 (1,1)	11 (0,8)	
Mehika	26 (1,3)	36 (1,1)	27 (1,0)	10 (0,8)	
Tajska †	25 (1,6)	38 (1,4)	29 (1,6)	8 (1,1)	
Paragvaj ¹	38 (1,9)	35 (1,6)	20 (1,2)	7 (0,7)	
Gvatemala ¹	30 (1,7)	42 (1,6)	22 (1,4)	5 (1,2)	
Indonezija	30 (1,9)	44 (1,5)	22 (1,3)	3 (0,7)	
Dominikanska republika	61 (1,6)	31 (1,3)	7 (0,6)	1 (0,2)	
ICCS povprečje	16 (0,2)	26 (0,2)	31 (0,2)	28 (0,2)	

Države so razporejene v padajočem zaporedju glede na odstotek učencev, ki so dosegli 3. raven.

■ Pod ravnojo 1 ■ Raven 1
 ■ Raven 2 ■ Raven 3

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	7 (1,2)	14 (1,4)	30 (1,5)	50 (2,6)	
Nizozemska	15 (2,7)	28 (2,4)	33 (2,3)	24 (3,0)	

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri setevki nekonsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so še bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

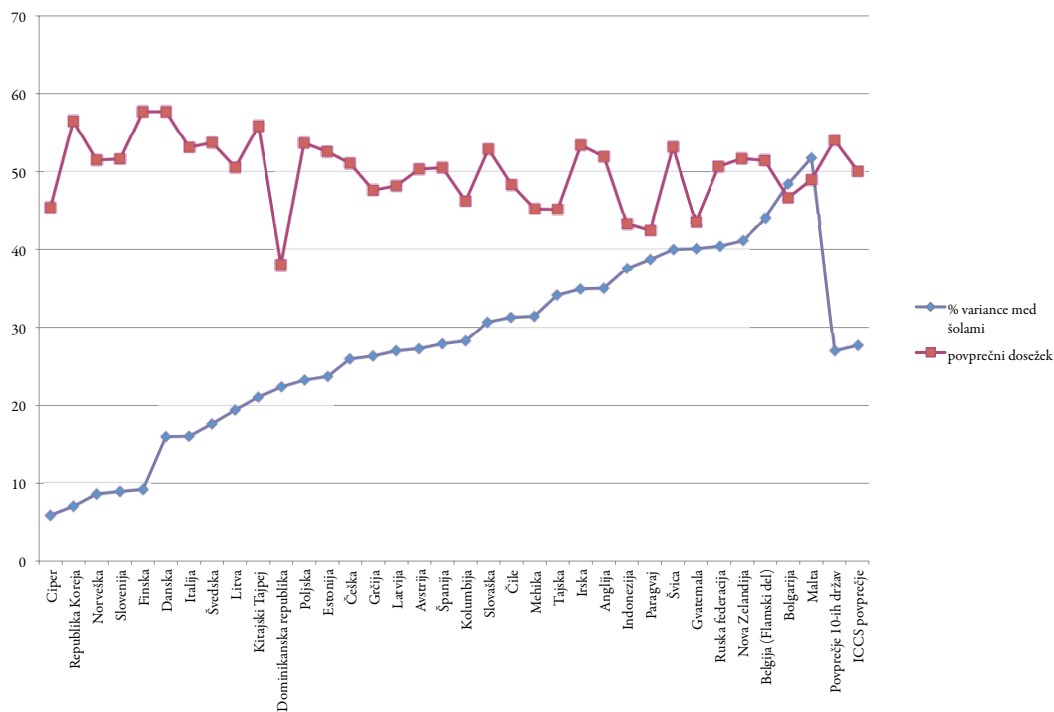
² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 2: Odstotek učencev glede na raven doseženih točk po državah.
 Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 3.12 (str. 79).

so dosegali na 95. percentilu 686 točk, kar je sicer za 26 točk bolje od učencev v 8. razredu, vendar pomembno manj od najboljših osmošolcev v najboljših evropskih državah.

Razporeditev dosežkov po šolah v Sloveniji

Mednarodne primerjave kažejo tudi, da v Sloveniji razlike med šolami, ko gre za kvaliteto vednosti na področju državljanske vzgoje, niso izrazite, saj se manj kot desetina variance v dosežkih (8,9 %) učencev pojasni na ravni razlik med šolami. Kakor prikazuje spodnja slika, je manjši odstotek pojasnjene variance na ravni razlik med šolami le še na Cipru, v Južni Koreji in na Norveškem (mednarodno povprečje pa je 27,9 %) (Cosgrove, Gillece in Shiel, 2011: 194).

Slika 3: Povprečni dosežek in varianca med šolami v nekaterih sodelujočih državah.
Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

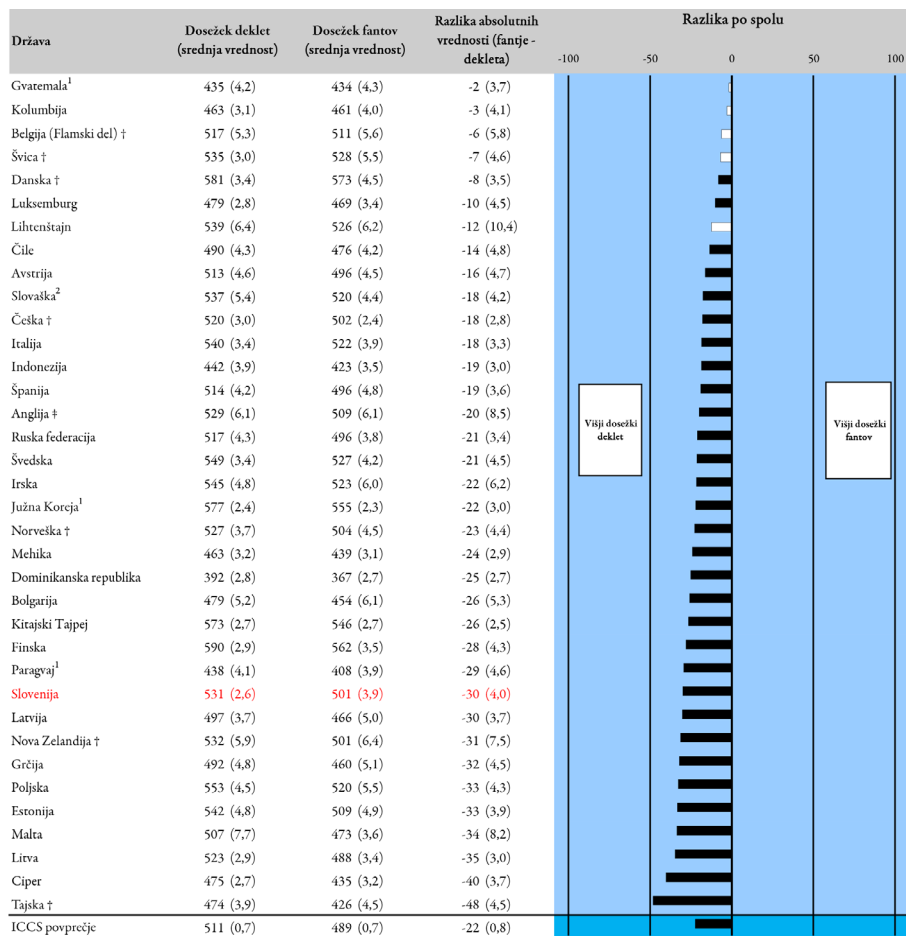
Razlike med spoloma

Učenke so v vseh sodelujočih državah izkazale boljše znanje od učencev in v večini držav je razlika med dosežki deklet in fantov tudi statistično pomembna. Na mednarodni ravni učenke izkazujejo 22 točk višje znanje kot učenci, v Sloveniji pa je ta razlika 30 točk, iz česar sledi, da Slovenija spada med države z bolj poudarjeno razliko med dosežki deklet in fantov.² Povprečni dosežek slovenskih učencev je bil 501 točka (mednarodno povprečje je 489 točk), povprečni dosežek slovenskih učenk pa 531 točk (mednarodno povprečje je 511). To pomeni, da so fanti presegali mednarodno povprečje za 12 točk, dekleta pa za 20 točk. Razlika med spoloma v Sloveniji se je pokazala tudi pri ravneh zahtevnosti. Pod prvo ravno zahtevnosti je bilo 12,5 % fantov in 4,4 % deklet, na prvi ravni je 28,6 % fantov in 21,3 % deklet, na drugi ravni je 33,4% fantov in 39,4% deklet, na tretji ravni je 25,4% fantov in 34,9 % deklet. Vidimo, da je bilo pod prvo ravno trikrat več učencev kot učenk in da je bilo na tretji ravni slabih 10 % več učenk kot učencev. A kljub tej porazdelitvi razlik med spoloma, kjer so bili učenci bolj zastopani na dveh nižjih ravneh (oziroma na predravni in prvi ravni), učenke pa na dveh višjih, je za oba spola veljalo, da je bila najštevilčnejša skupina na drugi zahtevnostni ravni. Kljub temu, da so dekleta izkazovala višjo stopnjo znanja kot fantje, je bilo tudi pri njih razmerje med drugo in tretjo ravno zahtevnosti v prid drugi.

Nekateri avtorji so opozarjali na boljši uspeh učenk v mednarodnih raziskavah bralne pismenosti, zlasti v raziskavi PISA. Ker je poznavanje vsebin s področja državljanstva povezano s sposobnostmi na ravni bralne pismenosti in ker tudi preverjanje znanja temelji na branju in razumevanju krajših besedil, je enega od razlogov za razlike v dosežkih na področju državljanške vednosti bržčas iskati v razlikah na področju bralne pismenosti.

Vidik bralne pismenosti je v Sloveniji še posebej pomemben zato, ker so dosežki slovenskih učenk in učencev pri mednarodnih raziskavah bralne pismenosti praviloma slabši kot pri matematični in naravoslovni pismenosti. Če pogledamo uspeh slovenskih učencev in učenk v raziskavi državljanške vzgoje iz leta 2009, pa zanje velja, da je bil njihov dosežek tako pri vprašanjih s krajšimi kot tudi pri vprašanjih z daljšimi zaprtimi besedili (se pravi vprašanjih, ki so terjala nekaj več branja) nad mednarodnim povprečjem. Pri odprtih vprašanjih, ki so zahtevala zapisovanje odgovorov, pa je bil njihov dosežek pod mednarodnim povprečjem. Iz tega bi lahko izpeljali hipotezo, da pri slovenskih učencih ni toli-

2 Naj dodamo, da je bila Slovenija v raziskavi iz leta 1999 edina država, v kateri je bil dosežek učenk statistično pomembno višji od dosežka učencev (mednarodno povprečje je bilo leta 1999 določeno kot 100, in učenke so dosegle 102 točki, učenci pa 99).

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	564 (6,5)	543 (8,3)	-21 (9,8)
Nizozemska	497 (6,6)	490 (10,4)	-7 (7,9)

■ Razlika po spolu je statistično značilna pri stopnji značilnosti .05

□ Razlika po spolu ni statistično značilna.

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevki neconsistentni.

¹ Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

* Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

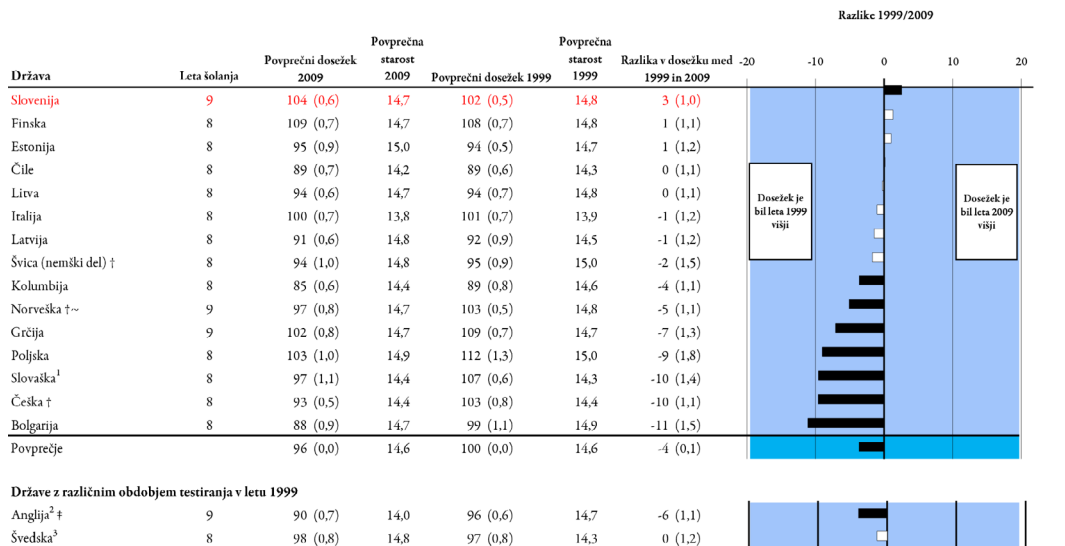
[†] V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 4: Razlike v znanju državljanske vzgoje po spolu.
Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 3.13 (str. 81).

ko (oziroma ni samo) težava bralna pismenost, temveč tudi ali predvsem samostojno pisno izražanje. O tem pa nam dosedanje mednarodne raziskave bralne pismenosti še niso dale bolj poglobljenih informacij.

Razlike v državljanski vednosti med leti 1999 in 2009

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevek nekonistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

~ Stopnja sodelovanja šol je bila leta 1999 po vključitvi nadomestnih šol manjša od 75 %.

¹ Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

² V letu 1999 so v državi izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar v začetku naslednjega šolskega leta.

³ V letu 1999 so v državi izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar na začetku šolskega leta.

■ Razlika je statistično značilna pri stopnji značilnosti .05

□ Razlika ni statistično značilna.

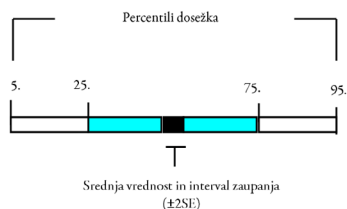
Slika 5: Spremembe v poznavanju vsebine državljanske vzgoje od leta 1999.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 3.14 (str. 83).

Med sodelujočimi državami je 18 držav sodelovalo v raziskavi državljanske vednosti v letu 1999 (raziskava CIVED) in 2009 (raziskava ICCS), tako da je bilo mogoče ugotavljati tudi spremembe v dosežkih učencev v razmiku desetih let. V preizkus znanja je bilo v letu 2009 vključenih tudi 17 vprašanih iz leta 1999, ki so tako tvorila neposredno povezavo med obema raziskavama. 4 države, med njimi tudi Slovenija, so zaradi te primerjave v raziskavo vključile tudi učence 9. razreda. V Sloveniji je bil razlog prehod iz osemletke na devetletko in zgodnejši vstop v šolo, ki je potekal v obdobju med obema raziskavama, tako da

so učencem osmega razreda v letu 1999 ustrezali učenci devetega razreda v letu 2000. Primerjava pokaže, da se je vednost učencev statistično pomembno zmanjšala v 8 sodelujočih državah, v 7 ni bilo statistično pomembnih razlik, v 1 pa se je vednost učencev v obdobju 1999 in 2009 statistično pomembno povečala. Ta država je Slovenija. To priča, da so se na področju državljske vzgoje v obdobju med leti 1999 in 2009 v Sloveniji zgodile pozitivne spremembe. Težko je pokazati na en sam dejavnik, saj je šlo za pestro dogajanje na področju državljskega izobraževanja in vzgoje: od konferenc, predavanj, seminarjev do obilice novih gradiv. Niti ni tako pomembno, kaj je imelo večji vpliv, pomembno je, da se je skupni učinek vsega dogajanja poznal tudi v znanju učencev.

Državljska vednost									
Država	Leta šolanja	Povprečna		Državljska vednost			Povprečni dosežek		
		starost	200	300	400	500		600	700
Švedska	9	15,8							574 (3,6)
Švedska	8	14,8							537 (3,1)
Slovenija	9	14,7							540 (2,6)
Slovenija	8	13,7							516 (2,7)
Norveška †	9	14,7							538 (4,0)
Norveška †	8	13,7							515 (3,4)
Grčija	9	14,7							515 (3,9)
Grčija	8	13,7							476 (4,4)

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevki nekonsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

Slika 6: Državljska vednost, leta šolanja, povprečna starost in percentilni graf (dodatni razred).

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 3.15 (str. 83).

Ker so 4 države v raziskavo vključile tako 8. kot tudi 9. razred, je mogoča primerjava med dosežki osmošolcev in dosežki eno leto starejših učencev. V vseh 4 državah so bili dosežki eno leto starejših učencev statistično pomembno višji: na Norveškem za 23 točk, v

Sloveniji za 24, na Švedskem za 37 in v Grčiji za 39 točk. V Sloveniji učenci v 9. razredu sicer nimajo predmeta, ki bi v imenu nosil državljansko vzgojo, a vendarle beležimo porast v vednosti, kar priča, da vednost na tem področju ni odvisna le od šolskega predmeta, ki nosi ime državljanska vzgoja, pa tudi ne samo od šolskih predmetov.

Dosežek 9. razreda je za Slovenijo zanimiv tudi zato, ker so bili v Sloveniji učenci 8. razreda med najmlajšimi, tako da so učenci 9. razreda s povprečno starostjo 14,7 let po starosti, ne pa tudi po letih šolanja, bolj kot osmošolci podobni učencem, ki so bili vključeni v mednarodni del raziskave. Ob tem naj dodamo, da znotraj posameznega razreda znanje ne narašča s starostjo: v Sloveniji je bila med učenci 8. razreda negativna korelacija med starostjo in dosežkom, podobno pa je veljalo tudi za učence 9. razreda.

Učenci 9. razreda niso imeli samo višjega povprečnega dosežka, temveč se bili tudi drugače razporejeni po ravneh zahtevnosti. 3 odstotki učencev (6 %) manj so bili uvrščenih pod prvo ravnjo zahtevnosti, obenem pa je bilo bistveno več učencev (41 %) uvrščenih na tretjo zahtevnostno raven, ki je tako postala raven, ki jo je doseglo največje število učencev. Glede razlik med spoloma ni bilo sprememb: tudi v 9. razredu je bil v Sloveniji povprečen dosežek učenk (555 točk) pomembno višji od povprečnega dosežka učencev (526 točk).

Slovenskim učencem smo v raziskavi zastavili še štiri dodatna vprašanja. Prvo smo zastavili že v raziskavi leta 1999, nanašalo pa se je na razumevanje pojma parlament. Kot vidimo iz spodnje tabele, je leta 1999 največ učencev menilo, da slovenski parlament sestavljata vlada in predsednik države (učenci, ki na vprašanje niso odgovorili, niso navedeni).

Tabela 34: Kdo sestavlja slovenski parlament

Slovenski parlament sestavlja(ta):	1999 8 r.	2009 8 r.	2009 9 r.
Vlada in ustavno sodišče	8	13	14
Državni zbor	18	24	21
Državni svet in državni zbor	30	34	35
Vlada in predsednik države	44	26	30

Vir: Baza podatkov ICCS 2009 in baza podatkov CIVED 1999.

Leta 2009 se je največ učencev sicer odločilo za pravilni odgovor, pa vendar je bilo teh učencev še vedno le dobra tretjina. Učenci v 9. razredu so bili le za malenkost boljši. Ti rezultati pričajo, da učenci v šoli le malo izvedo o sestavi slovenskega parlamenta ter o načelu

delitve oblasti. Če bi učenci o teh dveh temah v šoli izvedeli več, ne bi tako številni učenci izvršni oblasti pripisovali vlogo zakonodajne.

Naslednje vprašanje se je nanašalo na pojem totalitarne države, ki ga učenci srečajo tudi pri pouku zgodovine 20. stoletja, poleg tega pa je tudi vseprisoten v medijih in političnem govoru.

Tabela 35: Pojem totalitarne države

Totalitarna je država, v kateri...	2009 8 r.	2009 9 r.
Vlada popolna svoboda.	28	17
Je v veljavi delitev oblasti.	21	14
Država nadzira vsa področja življenja.	30	56
Je oblast države omejena.	17	13

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Izkazalo se je, da je dobra četrtnina osmošolcev totalitarno državo povezovala z njenim nasprotjem, popolno svobodo, samo slaba tretjina jih je poznala pravilni odgovor. V 9. razredu je bilo takih učencev sicer več kot polovica, pa vendar jih 44 % ni poznalo pojma, ki je nujen za razumevanje evropske zgodovine 20. stoletja.

Predzadnje in zadnje vprašanje sta se nanašali na poznavanje pomembnih oseb iz političnega življenja v času raziskave. Prvo se je nanašalo na predsednika slovenskega državnega zbora, ki je bil v času poteka raziskave Pavle Gantar. Večina osmošolcev in večina devetošolcev je to funkcijo pripisalo takratnemu predsedniku vlade Borutu Pahorju.

Tabela 36: Kdo je predsednik Državnega zbora

Predsednik/-ca Državnega zbora je...	2009 8 r.	2009 9 r.
Franc Testen	2	3
Pavle Gantar	37	43
Zdenka Čebašek Travnik	4	4
Borut Pahor	54	51

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Zadnje vprašanje tega razdelka pa se je nanašalo na predsednika Evropske komisije.

Tabela 37: Kdo je predsednik Evropske komisije

Predsednik /-ca Evropske komisije je...	2009 8 r.	2009 9. r
Tony Blair	15	16
Angela Merkel	21	18
Jacques Delors	15	15
Manuel Baroso	44	51

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Iz odgovorov je razvidno, da so bili učenci bolj uspešni pri poznavanju evropske politike. Iz tega pa ne kaže potegniti sklepa, da je oddaljeno bolj poznano. Prej gre za to, da predsednik temeljne demokratične institucije v Sloveniji ni preveč prepoznavna oseba. Poleg tega pa rezultati kažejo tudi na to, da večina slovenskih osmošolcev ni poznala ne predsednika slovenskega parlamenta ne predsednika Evropske komisije.

Zaključek

Kakor je razvidno iz predstavljenih rezultatov tega dela Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009, so rezultati na področju državljanske vednosti za Slovenijo pozitivni, saj se znanje slovenskih učencev – tudi v primerjavi z ostalimi državami – izboljšuje. Kljub razliki v znanju med deklicami in dečki pa razlike v znanju slovenskih učencev med posameznimi ravnmi ne izstopajo. Glede na osrednjo vlogo, ki jo ima v okviru različnih pojmovanj »dobrega« državljana vednost oz. znanje, so rezultati slovenskih učencev v okviru tega dela raziskave ICCS 2009 vzpodbudni tako za nadaljnji razvoj demokratičnih standardov kakor tudi slovenske družbe nasploh.

Stališča učencev

To poglavje nacionalnega poročila Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009 prinaša predstavitev stališč, pojmovanj, drž in vrednot ter name-ranega delovanja slovenskih učencev na področju demokracije in državljanstva, pravic in svoboščin, zaupanja v posamezne inštitucije ter različnih vidikov državljanske enakosti oz. enakopravnosti ter različnosti (npr. enakost spolov).¹ Kakor izpostavljajo avtorji mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009, je problematika, ki je predstavljena v tem poglavju, primarno povezana s 3. in 4. raziskovalnim vprašanjem ((3. raziskovalno vprašanje) *Kako veliki so interesi in dispozicije učencev za vključitev v javno in politično življenje, kateri dejavniki znotraj ali zunaj države so povezani s to vključitvijo?* in (4. raziskovalno vprašanje) *Kako učenci zaznavajo vpliv groženj civilni družbi in odzive na te grožnje v prihodnjem razvoju družbe?*) ter številnimi drugimi raziskovalnimi vprašanji o percepciji demokracije in državljanstva, enakopravnosti oz. enakosti pravic posameznikov itn. (Schulz idr. 2010: 87).

Uvodni del tega poglavja prinaša predstavitev stališč učencev o različnih vidikih demokracije in državljanstva. Drugi del prikazuje stopnjo pomembnosti različnih praks in dejavnosti, ki so povezane s pojmovanjem dobrega državljana. Sledi predstavitev stopnje zaupanja učencev v inštitucije. Zaradi spremljanja trendov zaupanja učencev v inštitucije, ki jih praviloma povezujemo z demokracijo, so v tem razdelku prikazani tudi nekateri rezultati raziskave CIVED o zaupanju v inštitucije ter podpori političnim strankam. Četr-ti razdelek tega poglavja prinaša predstavitev stališč učencev o identiteti ter pripadnosti skupnosti. Zadnji razdelek tega poglavja prinaša predstavitev stališč učencev o različnih

¹ Za podrobnejšo predstavitev tega dela Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009 glej 4. poglavje mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009 (Schulz idr., 2010).

razsežnostih enakopravnosti oz. državljanški enakosti ter različnosti, npr. enakopravnosti spolov, priseljencev ter vseh ostalih nacionalnosti. V zaključku tega poglavja so predstavljene najpomembnejše ugotovitve iz posameznih razdelkov tega poglavja ter nekateri trendi v primerjavi z rezultati raziskave CIVED iz leta 1999.

Percepcija demokracije in državljanstva

Ta razdelek 5. poglavja prinaša predstavitev stališč učencev o različnih vidikih demokracije državljanstva, demokracije ter dejavnosti, ki lahko ogrožajo delovanje demokracije oz. njenega inštitucionalnega okvira. Razdelek naj bi pomagal ugotoviti, kakšne predstave imajo učenci o posameznih značilnostih demokracije ter državljanstva. Posamezne izjave se ne nanašajo neposredno na demokracijo ali državljanstvo, temveč morajo učenci odgovoriti, v kakšni meri se jim zdi posamezna trditev pomembna za družbo. Učenci so na posamezne izjave odgovarjali tako, da so pri vsaki izjavi označili svojo stopnjo strinjanja oz. nestrinjanja.

Tabela 38: Percepcija demokracije in državljanstva med osmošolci v Sloveniji

	Zelo se strinjam % (SE)	Se strinjam % (SE)	Ne strinjam se % (SE)	Nikakor se ne strinjam % (SE)
Vsako bi moral vselej imeti pravico, da svobodno izraža svoje mnenje.	78 (1,0)	21 (0,9)	1 (0,2)	0 (0,1)
Političnim voditeljem ne bi smelo biti dovoljeno, da v državnih službah zaposlijo člane svoje družine.	18 (0,9)	44 (1,1)	31 (1,0)	7 (0,6)
Nobenemu podjetju ali vladi ne bi smelo biti dovoljeno, da ima v lasti vse časopise v državi.	32 (1,2)	45 (1,2)	18 (0,7)	5 (0,4)
Policija bi morala imeti pravico, da tiste, ki so osumljeni ogrožanja nacionalne varnosti, brez sojenja obdrži v zaporu.	20 (0,8)	35 (1,1)	33 (0,9)	12 (0,7)
Spoštovane bi morale biti socialne in politične pravice vseh ljudi.	55 (1,1)	39 (1,0)	4 (0,5)	2 (0,3)
Ljudem bi morale biti vselej dovoljeno, da javno kritizirajo oblast.	24 (1,0)	41 (0,9)	30 (1,1)	5 (0,4)

	Zelo se strinjam % (SE)	Se strinjam % (SE)	Ne strinjam se % (SE)	Nikakor se ne strinjam % (SE)
Varnostnim službam bi moralo biti dovoljeno, da preverijo pošto, telefonske klice in elektronsko pošto vsakega, ki je osumljen ogrožanja nacionalne varnosti.	24 (0,9)	44 (1,0)	21 (0,8)	11 (0,7)
Vsi državljani bi morali imeti pravico, da svobodno izvolijo svoje voditelje.	67 (0,9)	27 (0,8)	4 (0,4)	2 (0,3)
Ljudem bi moralo biti omogočeno, da protestirajo, če mislijo, da je neki zakon krivičen.	37 (1,2)	54 (1,2)	8 (0,6)	1 (0,2)
Politični protesti ne bi smeli nikdar biti nasilni.	46 (1,0)	43 (1,0)	7 (0,5)	4 (0,5)
Razlike v dohodkih bogatih in revnih bi morale biti majhne.	47 (0,9)	38 (1,0)	11 (0,6)	4 (0,4)
Ob nasilnih grožnjah demokraciji bi moralo biti državi dovoljeno, da nadzoruje, kaj je objavljeno v množičnih občilih.	21 (0,9)	63 (1,1)	12 (0,7)	4 (0,4)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Podobno kot vrstniki v ostalih sodelujočih državah tudi slovenski učenci kot osnovna vidika demokracije oz. demokratičnega državljanstva vidijo svobodo izražanja (99 %) (civilna pravica) ter pravico, da svobodno izvolijo svoje voditelje (94 %) (politična pravica). Enako podporo je dobila tudi izjava, da je potrebno spoštovati socialne in politične pravice vseh ljudi (94 %). Prav tako je visoka tudi podpora protestiranju v primeru krivičnosti zakonov kot eni od oblik državljske nepokorščine (91 %).

Podobno kot njihovi vrstniki iz ostalih sodelujočih držav tudi slovenski učenci soglašajo s tem, da bi moralo biti varnostnim službam dovoljeno, da preverijo pošto, telefonske klice in elektronsko pošto vsakega, ki je osumljen ogrožanja nacionalne varnosti (68 %), pa tudi da bi policija morala imeti pravico, da tiste, ki so osumljeni ogrožanja nacionalne varnosti, brez sojenja obdrži v zaporu (55 %).

Pri kritiki oblasti je Slovenija močno pod mednarodnim povprečjem (78 %). V Sloveniji je namreč samo 65 % učencev odgovorilo, da bi državljani vselej morali imeti pravico javno kritizirati oblast, kar kaže na to, da so slovenski učenci pri javnem kritiziranju oblasti nekoliko zadržani. Z izjavo, da bi moralo biti ob nasilnih grožnjah demokraciji državi dovoljeno, da nadzoruje, kaj je objavljeno v množičnih občilih, soglašajo 84 % slovenskih

učencev. Slovenski učenci niso naklonjeni praksam, ki nasprotujejo demokraciji, vendar ta nenaklonjenost včasih ni zelo izrazita. Tako se jih samo 64 % strinja s trditvijo, da političnim voditeljem ne bi smelo biti dovoljeno, da v državnih službah zaposlijo člane svoje družine.

Dober državljan

Vprašalnik za učence je vseboval tudi vprašanje o tem, kako pomembna se zdijo učencem posamezna ravnanja za dobrega državljana oz. katera ravnanja so povezana z idealom dobrega državljana, saj so za delovanje demokratičnih inštitucij, kakor opozarjajo številni avtorji (Berkowitz, 1999; Galston, 1991; Macedo, 1990; White, 1996), potrebne tudi državljanske vrline.

Tabela 39: Ravnanja dobrega državljana (odgovori osmošolcev v Sloveniji)

	Zelo pomembno % (SE)	Precej pomembno % (SE)	Ni zelo pomembno % (SE)	Sploh ni pomembno % (SE)
Udeležba na vsakih državnih volitvah	29 (1,1)	45 (0,9)	21 (0,8)	5 (0,4)
Vključitev v politično stranko	6 (0,6)	20 (1,0)	51 (1,1)	23 (1,1)
Učenje o zgodovini svoje države	22 (0,8)	44 (1,0)	27 (1,0)	7 (0,5)
Spremljanje političnih vprašanj po časopisu, radiu, televiziji ali internetu	14 (0,7)	43 (1,0)	35 (0,9)	8 (0,5)
Izkazovanje spoštovanja do predstavnikov oblasti	22 (0,9)	50 (1,0)	21 (0,9)	7 (0,6)
Sodelovanje v političnih razpravah	9 (0,6)	26 (0,9)	50 (1,1)	15 (0,8)
Udeleževanje mirnih protestov proti zakonom, za katere se misli, da so krivični	18 (0,8)	38 (0,8)	33 (1,0)	11 (0,6)
Sodelovanje v dejavnostih, ki koristijo ljudem v lokalni skupnosti	24 (1,0)	51 (1,2)	20 (0,9)	5 (0,4)
Udeleževanje dejavnosti za spodbujanje človekovih pravic	36 (1,2)	44 (1,1)	16 (0,6)	4 (0,4)

	Zelo pomembno % (SE)	Precej pomembno % (SE)	Ni zelo pomembno % (SE)	Sploh ni pomembno % (SE)
Udeleževanje dejavnosti za zaščito okolja	42 (1,0)	40 (1,1)	14 (0,8)	4 (0,4)
Trdo delo	26 (0,9)	45 (1,0)	21 (0,9)	8 (0,5)
Vselej spoštuje zakon	58 (1,0)	32 (1,0)	6 (0,5)	4 (0,4)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

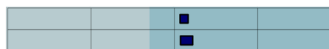
Kot je razvidno iz zgornje tabele, slovenski učenci kot najpomembnejše ravnanje, ki ga povezujejo z idealom dobrega državljana, izpostavljajo spoštovanje zakonov, saj je to izjavo kot zelo oz. precej pomembno izpostavilo 90 % učencev. Kot zelo oz. precej pomembno slovenski učenci izpostavljajo tudi aktivno vključenost tako pri dejavnostih za zaščito okolja (82 %) kot tudi udeleževanje v dejavnostih za spodbujanje človekovih pravic (80 %) ter sodelovanje v dejavnostih, ki koristijo ljudem v lokalni skupnosti (75 %). Prav tako visok delež slovenskih učencev z idealom dobrega državljana povezuje tudi udeležbo na državnih volitvah (74 %) ter trdim delom (71 %).

Hkrati slovenski učenci kot manj pomembne izpostavljajo izjave, ki so povezane s t. i. »konvencionalnimi« oblikami politične participacije, saj zanje vključevanje v politično stranko ni zelo oz. sploh ni pomembno (74 %). To se odraža tudi v visoki stopnji nezaupanja v politične stranke, saj prav političnim strankam med vsemi inštitucijami slovenski učenci najmanj zaupajo. Tudi sodelovanje v političnih razpravah (65 %) ter spremljanje političnih vprašanj v množičnih občilih oz. medijih (43 %) zanje nista zelo pomembna oz. sploh nista pomembna.

Primerjava z odgovori učencev o ravnanjih »dobrega« državljana v raziskavi CIVED 1999 kaže zanimivo sliko. Tako je mogoče vzpostaviti vzporednico med obema raziskavama tako pri spoštovanju zakonov kot tudi udeležbi na volitvah, saj sta ju kot pomembna dejavnika dobrega državljana izpostavili obe populaciji učencev (tako na mednarodni kot tudi na nacionalni ravni).

Zaupanje v inštitucije in podpora političnim strankam

Podobno kot v raziskavi CIVED 1999 je tudi v raziskavi ICCS 2009 vprašalnik za učence vključeval vprašanje o zaupanju v inštitucije, npr. v medije, vlado, sodišča itn. Spodnja ta-

- ▲ več kot 3 odstotne točke nad ICCS povprečjem
- △ statistično pomembno na ICCS povprečjem
- ▼ statistično pomembno pod ICCS povprečjem
- ▼ več kot 3 odstotne točke pod ICCS povprečjem

V povprečja imajo učenci z vrednostjo znotraj tega območja več kot 50 % možnosti, da državnim institucijam (državni in lokalno oblasti, policijskim strankam, policiji in sodiščem):

- sploh ne zaupajo ali malo zaupajo
- zelo zaupajo ali popolnoma zaupajo

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri setevski nekonistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 7: Zaupanje učencev v državne institucije – nacionalna povprečja.
Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 4.9 (str. 106).

bela prikazuje nacionalna povprečja sodelujočih držav glede zaupanja v inštitucije s strani učencev v okviru raziskave ICCS 2009.

Med sodelujočimi državami je stopnja zaupanja v inštitucije nasploh najvišja v Lichtenštajnu, Avstriji, v skandinavskih državah (Finska, Švedska in Norveška) in na Tajskem, medtem ko je stopnja zaupanja v inštitucije najnižja v Koreji, Grčiji, Gvatemali, na Cipru ter na Poljskem. Kljub temu, da je stopnja zaupanja v inštitucije v Sloveniji nekoliko nižja od mednarodnega povprečja, je v primerjavi z rezultati raziskave CIVED 1999 neprijemno višja, saj je leta 1999 stopnja zaupanja v inštitucije v Sloveniji najnižja med vsemi sodelujočimi državami.

Tabela 40: Zaupanje v inštitucije med osmošolci v Sloveniji

	Popolnoma % (SE)	Srednje % (SE)	Malo % (SE)	Sploh ne % (SE)
Slovenski vladi	9 (0,6)	48 (1,4)	28 (1,0)	15 (0,9)
Občinskim oblastem	7 (0,5)	54 (1,4)	28 (1,0)	11 (0,8)
Sodiščem	21 (1,0)	51 (1,1)	19 (0,88)	9 (0,8)
Policiji	24 (1,0)	47 (1,0)	17 (0,8)	12 (0,8)
Političnim strankam	4 (0,4)	40 (1,3)	36 (0,9)	20 (1,0)
Parlamentu	8 (0,5)	44 (1,2)	31 (0,9)	17 (0,9)
Množičnim občilom (televiziji, časopisom, radiu, internetu)	14 (0,7)	50 (1,1)	26 (0,9)	10 (0,6)
Vojski	29 (1,0)	43 (1,2)	20 (0,9)	8 (0,6)
Šolam	22 (0,9)	46 (1,1)	18 (0,8)	14 (0,9)
Združenim narodom	15, (0,7)	47 (1,0)	25 (0,8)	13 (0,8)
Ljudem nasploh	14 (0,7)	57 (1,0)	22 (0,9)	7 (0,6)

	Popolnoma % (SE)	Srednje % (SE)	Malo % (SE)	Sploh ne % (SE)
Evropski komisiji	13 (0,7)	46 (1,3)	27 (1,0)	14 (0,8)
Evropskemu parlamentu	15 (0,7)	43 (1,2)	26 (1,1)	16 (0,9)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor kažejo rezultati v zgornji tabeli, so v pričujoči raziskavi stališča slovenskih učencev v primerjavi z rezultati raziskave CIVED 1999, ki je vključevala tudi vprašanje o zaupanju v inštitucije, kar je prikazano v spodnji tabeli, precej spremenjena: 56 % učencev je odgovorilo, da vladi zaupa popolnoma ali srednje. Nekoliko manj zaupanja so pokazali učenci v 9. razredu – tudi 53 % devetošolcev je odgovorilo, da popolnoma ali srednje zaupa vladi. Mednarodno povprečje je bilo 62 %, s tem da v Latviji tako vladi zaupa le 32 %, na Poljskem 36 %, v Grčiji 41 %, v Koreji pa le 20 %. Mednarodno povprečje je 62 %, kar pomeni, da so slovenski učenci med manj zaupljivimi, a niso zelo nezaupljivi. Visoka stopnja zaupanja je značilna za skandinavske države (Finska 82 %, Danska 72 %, Norveška 68 %, Švedska 62 %). Vladi najbolj zaupajo indonezijski (96 %) in ruski učenci – kar 88 % jih vladi zaupa popolnoma ali srednje. Razlika med skandinavskimi državami in Rusijo pa je v tem, da učenci prvih držav bolj zaupajo tudi političnim strankam. V vseh štirih državah je zaupanje političnim strankam več kot 10 % nad mednarodnim povprečjem, ki je 41 %. V Rusiji političnim strankam tako zaupa ravno 51 % učencev. V Sloveniji političnim strankam popolnoma ali srednje zaupa 45 %, kar je nad mednarodnim povprečjem. V vseh državah pa učenci manj zaupajo političnim strankam kot vladi. Razlika med zaupanjem v vlado in zaupanjem v politične stranke je v Rusiji 37 %, v Sloveniji 11 %, na Norveškem 12 %, na Švedskem 13 %, na Danskem 16 % in na Finskem 21 %. Večja kot je stopnja zaupanja v vlado, večja je razlika med zaupanjem v vlado in zaupanjem v politične stranke.

Največjo stopnjo zaupanja slovenski učenci izkazujejo ljudem nasploh. Kar 71 % slovenskih osmošolcev ljudem zaupa popolnoma ali srednje. S tem se uvršča med 4 države, kjer je zaupanje v ljudi pomembno nad mednarodnim povprečjem, ki je 58 %. Ostale države z veliko stopnjo zaupanja so Indonezija (77 %), Finska (76 %) in Lihtenštajn (70 %). Slovenija je edina država med njimi, kjer učenci bolj zaupajo ljudem nasploh kot šoli, v vseh ostalih je zaupanje šoli bodisi enako kot zaupanje ljudem bodisi višje. Zaupanje slovenskih učencev v šolo je nižje od mednarodnega povprečja, ki je 75 %, kar pa ne pomeni, da se je zaupanje šoli zmanjšalo. Leta 1999 je šoli velikokrat ali vedno zaupalo 62 % učencev, leta

2009 pa šoli popolnoma ali srednje zaupa 68 % učencev 8. razreda in 66 % učencev 9. razreda. Kot je razvidno iz zgoraj predstavljenih rezultatov, je zaupanje v »evropske« inštitucije (Evropski parlament in Evropska komisija) v primerjavi z zaupanjem nacionalnim inštitucijam nekoliko nižje. Evropski komisiji popolnoma oz. srednje zaupa 58.6 % slovenskih učencev, Evropskemu parlamentu pa 58.5 %.

V okviru raziskave o državljanski vzgoji, ki je bila izvedena leta 1999 (IEA CIVED), so bila v primerjavi z mednarodnim povprečjem stališča slovenskih učencev o zaupanju v inštitucije in podpori političnim strankam še posebej izstopajoča. Med vsemi državami so slovenski učenci izkazovali najmanjšo stopnjo zaupanja inštitucijam politične sfere. Tako je le 20 % učencev velikokrat ali vedno zaupalo parlamentu, 14 % učencev vladi in le 11 % političnim strankam. Od vseh treh vej oblasti je bilo zaupanje učencev najvišje pri sodiščih, saj jim je velikokrat ali vedno zaupalo več kot polovica oz. 51 % učencev.

Tabela 41: Ali kdaj zaupaš kateri od naslednjih inštitucij? (odgovori slovenskih osmošolcev)

	Nikoli	Včasih	Velikokrat	Vedno	Ne vem	Povprečje	Mednarodno povprečje
Slovenski vladi v Ljubljani	25	51	11	3	10	1,9	2,5
Občinskim oblastem	17	51	20	3	9	2,1	2,2
Sodiščem	10	33	39	12	5	2,6	2,7
Policiji	14	35	35	14	3	2,5	2,8
Televizijskim novicam	8	39	40	11	2	2,7	2,8
Radjskim novicam	7	41	40	9	2	2,5	2,7
Novicam v tisku	10	50	31	6	2	2,3	2,6
Političnim strankam	35	46	10	1	6	1,8	2,3
Šolam	10	25	44	18	2	2,7	2,9

Vir: Baza podatkov CIVED 1999.

Kot je razvidno iz zgornjih tabel, se mladi danes manj zanimajo za tradicionalne oz. »konvencionalne« oblike političnega delovanja oz. participacije, kar potrjujejo tudi odgovori na vprašanja o dejavnostih, ki jih povezujejo z dobrim državljanstvom.

Identiteta in pripadnost skupnosti

Vprašalnik za učence je vseboval tudi 8 izjav, ki so povezane z različnimi vidiki pripadnosti skupnosti oz. nacionalno identiteto.

Tabela 42: Identiteta in pripadnost skupnosti med osmošolci v Sloveniji

	Zelo se strinjam % (SE)	Strinjam se % (SE)	Ne strinjam se % (SE)	Nikakor se ne strinjam % (SE)
Slovenska zastava je zame pomembna.	48 (1,4)	40 (1,1)	9 (0,6)	3 (0,5)
Slovenski politični sistem dobro deluje.	9 (0,5)	52 (1,1)	31 (1,0)	8 (0,7)
Do Slovenije čutim veliko spoštovanje.	42 (1,1)	46 (1,0)	9 (0,6)	3 (0,4)
V Sloveniji bi morali biti ponosni na to, kar smo dosegli.	50 (1,2)	41 (1,2)	6 (0,5)	3 (0,4)
Raje bi stalno živel/-a v drugi državi.	8 (0,7)	12 (0,7)	36 (1,0)	44 (1,1)
Ponosen/-na sem, da živim v Sloveniji.	54 (1,3)	35 (1,2)	8 (0,8)	3 (0,4)
Slovenija kaže veliko spoštovanja do okolja.	22 (0,9)	49 (0,9)	23 (0,8)	6 (0,5)
V splošnem je v Sloveniji bolje živeti kot v večini drugih držav.	34 (1,1)	42 (1,0)	18 (1,0)	6 (0,5)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kot je razvidno iz zgornje tabele, slovenski učenci najbolj soglašajo z izjavo, da bi morali biti v Sloveniji ponosni na to, kar smo dosegli (91 %). 89 % jih je tudi ponosnih, da živijo v Sloveniji. Prav tako visok je tudi delež slovenskih učencev, za katere je zastava pomembna (88 %) oz. ki do Slovenije čutijo veliko spoštovanje (88 %). Kljub relativno visoki stopnji spoštovanja do Slovenije in njenih dosežkov ter pomena nacionalnih simbolov le 61 % slovenskih učencev soglaša z izjavo, da slovenski politični sistem deluje dobro. Po-

Država	Odstotek učencev, ki ne preferirajo nobene politične stranke		Odstotek učencev, ki preferirajo eno politično stranko bolj od drugih		
			malo	do neke mere	zelo
Avstrija	37 (1,2)	▼	5 (0,4)	27 (0,8)	30 (1,1)
Belgija (Flamski del) †	51 (1,1)		22 (0,9)	21 (0,8)	6 (0,4)
Bolgarija	62 (1,1)	△	6 (0,5)	19 (0,7)	14 (0,8)
Čile	59 (0,9)	△	8 (0,5)	24 (0,7)	9 (0,5)
Kitajski Tajpej	69 (0,9)	▲	7 (0,4)	16 (0,6)	7 (0,4)
Kolumbija	52 (1,2)		12 (0,5)	26 (1,0)	10 (0,6)
Ciper	50 (0,9)	▽	8 (0,5)	18 (0,8)	25 (0,9)
Češka †	66 (0,9)	▲	8 (0,5)	20 (0,7)	6 (0,4)
Danska †	50 (1,2)		7 (0,4)	26 (1,0)	17 (0,8)
Dominikanska republika	23 (0,8)	▼	22 (0,7)	23 (1,3)	32 (1,1)
Anglija ‡	67 (1,3)	▲	7 (0,5)	18 (1,0)	7 (0,6)
Estonija	47 (1,5)	▽	12 (0,6)	31 (1,2)	10 (0,8)
Finska	73 (0,9)	▲	7 (0,6)	16 (0,7)	5 (0,4)
Grčija	53 (1,1)		12 (0,7)	23 (0,8)	13 (0,8)
Gvatemala ¹	44 (1,4)	▽	10 (0,5)	25 (1,2)	20 (1,1)
Indonezija	25 (0,9)	▼	7 (0,4)	47 (1,1)	22 (0,8)
Irška	56 (1,1)	△	9 (0,5)	23 (0,8)	12 (0,7)
Italija	55 (1,1)	△	8 (0,4)	25 (0,9)	12 (0,7)
Južna Koreja ¹	87 (0,5)	▲	4 (0,3)	7 (0,4)	2 (0,2)
Larvija	66 (1,3)	▲	8 (0,5)	21 (1,0)	5 (0,6)
Lihtenštajn	46 (2,6)	▽	7 (1,2)	22 (2,2)	24 (2,4)
Litva	67 (1,0)	▲	9 (0,5)	21 (0,9)	4 (0,3)
Luksemburg	61 (0,7)	△	5 (0,4)	21 (0,7)	13 (0,5)
Malta	28 (1,1)	▼	5 (0,7)	28 (1,2)	39 (1,1)
Mehika	24 (0,8)	▼	29 (0,8)	32 (0,9)	15 (0,7)
Nova Zelandija †	33 (1,1)	▼	11 (0,5)	31 (0,7)	25 (1,0)
Norveška†	46 (1,2)	▽	11 (0,5)	31 (1,1)	12 (0,7)
Paragvaj ¹	53 (1,1)		8 (0,6)	24 (0,9)	15 (1,0)
Poljska	60 (1,0)	△	5 (0,4)	25 (0,8)	10 (0,6)
Ruska federacija	42 (1,1)	▼	7 (0,4)	31 (0,9)	20 (1,0)
Slovaška ²	68 (1,4)	▲	12 (0,7)	17 (0,8)	3 (0,5)
Slovenija	61 (1,0)	△	8 (0,5)	22 (0,9)	9 (0,7)
Španija	49 (1,1)	▽	5 (0,5)	28 (0,8)	18 (0,9)
Švedska	45 (1,2)	▽	11 (0,6)	31 (1,1)	13 (0,7)
Švica †	48 (1,3)	▽	7 (0,6)	28 (1,1)	17 (0,8)
Tajpska †	53 (0,9)		2 (0,3)	30 (0,8)	15 (0,8)
ICCS povprečje	52 (0,2)		9 (0,1)	24 (0,2)	14 (0,1)
Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja					
Hong Kong SAR	82 (1,2)		5 (0,4)	12 (0,9)	2 (0,3)
Nizozemska	53 (2,1)		12 (1,2)	29 (2,2)	6 (0,9)
Nacionalni odstotki					
več kot 10 odstotnih točk nad ICCS povprečjem ▲					
statistično pomembno nad ICCS povprečjem △					
statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽					
več kot 10 odstotnih točk pod ICCS povprečjem ▼					

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevki nekonstistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V detajli so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 8: Podpora političnim strankam.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 4.11, str. 110.

dobno kot tudi v ostalih sodelujočih državah je samo 20 % učencev soglašalo z izjavo, da bi raje stalno živeli v drugi državi, saj jih 80 % meni, da je v Sloveniji bolje živeti kot v večini drugih držav. Odgovori slovenskih učencev kažejo, da je njihov odnos do domoljubja oz. tistih razsežnosti državljske vzgoje, ki jo povezujemo s kultiviranjem le-tega, vse prej kot enoznačen.²

Učenci so odgovarjali tudi na vprašanje, ali so kaki stranki bolj naklonjeni kot drugim strankam. V Sloveniji je učencev, ki imajo politične strankarske preference, manj, kot jih je v povprečju v drugih državah. Mednarodno povprečje je 48 %, slovensko povprečje pa 39 % (Koreja 17 %, Finska 27 %, Dominikanska republika 77 %, Mehika 76 % in Malta 72 %). Tudi v sosednji Avstriji ima 67 % učencev strankarske preference. S tem, da jih tudi med tistimi, ki imajo eno stranko raje kot drugo, le približno četrtina, se pravi 9 % od 39 %, pravi, da so neki stranki zelo naklonjeni. Mednarodno povprečje je nekoliko višje – v mednarodnem vzorcu je takih učencev 14 %. To priča, da učenci na koncu osnovne šole že imajo strankarske preference, vendar jih ima samo del učencev. Ni pa nobenega jasnega merila, na podlagi katerega bi lahko ugotavljali, v katerih državah so take preference močnejše izražene. Na Švedskem jih ima strankarske preference 55 % učencev, v sosednji Finski pa le 27 %, v Rusiji 58 %, na Poljskem pa le 40 %. Poleg podatka, da imajo učenci te starosti že lahko strankarske preference, je nemara značilno prav to, da so glede obsega učencev, ki imajo preference v odnosu do političnih strank, med državami velike razlike. Hipoteza, da so te razlike v veliki meri povezane z naravo političnega življenja v posamezni državi in odnosom do političnih strank v njih, ni pretirano tvegana, vendar tu ni prostora za natančnejšo razpravo o njej.

Državljska enakost

V okviru raziskave ICCS 2009 je bil poseben razdelek vprašalnika za učence namenjen tudi problematiki državljske enakosti oz. enakosti pravic tako v odnosu do priseljencev kot tudi v odnosu do enakosti pravic spolov, saj je enakost pravic – tako zgodovinsko kakor tudi teoretično – ena od temeljnih predpostavk sodobnega pojmovanja državljanstva ter eden od osnovnih pogojev enakega obravnavanja ter s tem povezanega pojmovanja državljske enakosti.

² Za podrobnejšo predstavitev problematike domoljubja pri poučevanju in učenju državljske vzgoje oz. patriotizma nasploh glej Šimenc (ur.) (2012), Kodelja (2011) in Sarđoć (2012).

Odnos do priseljencev

Kot lahko vidimo iz prikazanih rezultatov v spodnji tabeli, je odnos slovenskih učencev do priseljencev v skladu z mednarodnim povprečjem raziskave ICCS. Če so imeli v raziskavi CIVED 1999 slovenski učenci do priseljencev v primerjavi z učenci v drugih državah skupaj z Nemčijo in Švico³ najmanj naklonjen odnos, kažejo rezultati raziskave ICCS 2009 drugačno, pozitivnejšo sliko. V Sloveniji imajo pozitivnejši odnos do priseljencev deklice, kar je tudi skladno z mednarodnim povprečjem, saj imajo v primerjavi z dečki deklice do priseljencev v vseh sodelujočih državah praviloma pozitivnejši odnos.

Tabela 43: Odnos do priseljencev (povprečja odgovorov slovenskih osmošolcev)

	Zelo se strinjam % (SE)	Strinjam se % (SE)	Ne strinjam se % (SE)	Nikakor se ne strinjam % (SE)
Priseljenci bi morali imeti možnost, da še naprej govorijo svoj jezik.	25 (1,0)	46 (1,1)	20 (0,7)	9 (0,7)
Otroci priseljencev bi morali imeti enake možnosti za izobraževanje kot drugi otroci v državi.	53 (1,1)	39 (1,0)	6 (0,5)	2 (0,3)
Priseljenci, ki živijo v državi več let, bi morali imeti možnost, da volijo na volitvah.	34 (1,0)	46 (0,9)	15 (0,6)	5 (0,4)
Priseljenci bi morali imeti možnost, da ohranijo svoje navade in način življenja.	33 (1,1)	48 (1,0)	13 (0,7)	6 (0,6)
Priseljenci bi morali imeti enake pravice kot vsi drugi v tej državi.	45 (1,3)	42 (1,1)	10 (0,7)	3 (0,4)
Kadar ni dovolj prostih delovnih mest, bi morali priseljevanje omejiti.	19 (0,8)	38 (0,9)	30 (1,0)	13 (0,6)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Zgornja tabela prikazuje povprečje odgovorov slovenskih učencev na različne izjave, ki so povezane s pravicami priseljencev. Slovenski učenci so kot najpomembnejša vidika odnosa do priseljencev izpostavili enake možnosti otrok priseljencev za izobraževanje, saj se 91 % učencev so to izjavo strinja oz. zelo strinja, ter zagotavljanje enakih pravic priseljencem (87 %). Nekoliko nižje je soglasje pri zagotavljanju možnosti, da priseljenci ohranijo svoje navade in način življenja (81 %), kot tudi pri zagotavljanju volilne pravice priseljen-

3 Več o tem v Torney-Purta 2003.

Država	Vsi učenci	Dekleta	Fantje	Razlika (fantje - dekleta)*	30	40	50	60	70
Avstrija	48 (0,3) ▽	50 (0,4)	46 (0,4)	-4 (0,5)					
Belgija (Flamski del) †	46 (0,3) ▼	47 (0,3)	44 (0,3)	-3 (0,4)					
Bolgarija	52 (0,2) △	53 (0,3)	51 (0,3)	-2 (0,3)					
Čile	54 (0,2) ▲	55 (0,2)	53 (0,3)	-2 (0,3)					
Kitajski Tajpej	56 (0,2) ▲	56 (0,2)	55 (0,2)	-2 (0,3)					
Kolumbija	54 (0,2) ▲	55 (0,2)	54 (0,2)	0 (0,3)					
Ciper	49 (0,3) ▽	52 (0,3)	47 (0,3)	-5 (0,4)					
Češka †	48 (0,2) ▽	50 (0,2)	47 (0,2)	-3 (0,3)					
Danska †	48 (0,3) ▽	50 (0,3)	47 (0,4)	-2 (0,4)					
Dominikanska republika	51 (0,4) △	52 (0,3)	51 (0,5)	-1 (0,4)					
Anglija ‡	46 (0,3) ▼	47 (0,3)	45 (0,5)	-2 (0,5)					
Estonija	48 (0,2) ▽	49 (0,2)	47 (0,3)	-2 (0,3)					
Finska	48 (0,3) ▽	51 (0,3)	45 (0,4)	-5 (0,5)					
Grčija	51 (0,2) △	53 (0,3)	49 (0,3)	-3 (0,4)					
Gvatemala ¹	54 (0,2) ▲	54 (0,3)	54 (0,3)	0 (0,3)					
Indonezija	47 (0,1) ▼	47 (0,1)	47 (0,2)	0 (0,2)					
Irsko	50 (0,2)	52 (0,3)	48 (0,3)	-3 (0,4)					
Italija	48 (0,3) ▽	50 (0,3)	47 (0,3)	-2 (0,3)					
Južna Koreja ¹	49 (0,1) ▽	50 (0,2)	49 (0,2)	-1 (0,3)					
Latvija	47 (0,2) ▼	47 (0,3)	46 (0,3)	-1 (0,4)					
Lihtenštajn	48 (0,5) ▽	49 (0,8)	47 (1,0)	-2 (1,4)					
Litva	51 (0,2) △	52 (0,3)	50 (0,2)	-2 (0,3)					
Luksemburg	52 (0,2) △	53 (0,2)	51 (0,2)	-2 (0,4)					
Malta	49 (0,3) ▽	50 (0,5)	47 (0,3)	-3 (0,6)					
Mehika	55 (0,2) ▲	55 (0,3)	54 (0,3)	-2 (0,3)					
Nova Zelandija †	51 (0,3) △	52 (0,3)	50 (0,5)	-2 (0,6)					
Norveška†	50 (0,3)	52 (0,3)	49 (0,4)	-3 (0,5)					
Paragvaj ¹	53 (0,2) ▲	53 (0,3)	53 (0,3)	0 (0,4)					
Poljska	50 (0,2)	51 (0,3)	49 (0,3)	-3 (0,3)					
Ruska federacija	49 (0,2) ▽	50 (0,2)	48 (0,3)	-2 (0,3)					
Slovaška ²	50 (0,3)	51 (0,3)	49 (0,4)	-2 (0,4)					
Slovenija	50 (0,3)	52 (0,3)	48 (0,4)	-4 (0,4)					
Španija	51 (0,3) △	51 (0,4)	50 (0,4)	-1 (0,4)					
Švedska	52 (0,4) △	54 (0,4)	49 (0,5)	-4 (0,5)					
Švica †	49 (0,3) ▽	50 (0,3)	47 (0,4)	-4 (0,5)					
Tajska †	48 (0,1) ▽	48 (0,2)	48 (0,2)	0 (0,3)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	51 (0,1)	49 (0,1)	-2 (0,1)					

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	52 (0,3)	54 (0,4)	53 (0,3)	-1 (0,4)
Nizozemska	47 (0,3)	47 (0,4)	44 (0,6)	-3 (0,7)

- več kot 3 odstotne točke nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽
- več kot 3 odstotne točke pod ICCS povprečjem ▼

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, so lahko nekateri seštevki nekonsistentni.

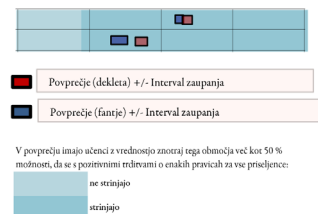
* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **krepi pisavi**

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol se, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

■ Povprečje (dekleta) +/- Interval zaupanja

■ Povprečje (fantje) +/- Interval zaupanja

V povprečju imajo učenci z vrednosno zornaj tega območja več kot 50% možnosti, da se s pozitivnimi vrednotami o enakih pravicah za vse prikljucne:

■ ne strinjajo

■ strinjajo

Slika 9: Odnos do enakopravnosti priseljencev glede na sodelujočo državo in glede na spol.
Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 4.7 (str. 102).

cem (80 %). Z možnostjo, da lahko priseljenci še naprej govorijo svoj jezik, se je strinjalo oz. zelo strinjalo 71 % slovenskih učencev. Najmanj pozitiven odnos so imeli slovenski učenci do izjave, ki se nanaša na omejevanje priseljevanja, saj je s to izjavo soglašalo 57 % učencev.

Enakopravnost spolov

Vprašalnik za učence je vključeval tudi sklop izjav o enakopravnosti spolov oz. vlogi žensk v političnem življenju, enakosti pravic spolov ter statusu in vlogah žensk na delovnem mestu ter vlogi žensk v družinskem življenju. Spodnja tabela prikazuje nacionalna povprečja odnosa učencev do enakosti spolov (tako skupno kakor tudi ločeno za deklice in dečke).

Tabela 44: Odnos do enakih pravic spolov (povprečja odgovorov slovenskih osmošolcev)

	Zelo se strinjam % (SE)	Strinjam se % (SE)	Ne strinjam se % (SE)	Nikakor se ne strinjam % (SE)
Moški in ženske bi morali imeti enake možnosti za sodelovanje v vladi.	70 (1,1)	25 (1,1)	3 (0,4)	2 (0,3)
Moški in ženske bi morali imeti v vseh pogledih enake pravice.	68 (1,1)	25 (0,9)	5 (0,4)	2 (0,3)
Ženske se ne bi smele ukvarjati s politiko.	6 (0,5)	7 (0,6)	23 (0,9)	64 (1,1)
Kadar zaposlitev primanjkuje, bi morali moški imeti večjo pravico do zaposlitve kot ženske.	7 (0,5)	10 (0,7)	26 (0,8)	57 (1,1)
Moški in ženske bi morali za enako delo dobiti enako plačo.	68 (1,0)	23 (0,8)	6 (0,5)	3 (0,4)
Moški so bolj usposobljeni za politične voditelje kot ženske.	10 (0,5)	19 (0,7)	27 (0,9)	44 (1,0)
Najpomembnejša naloga žensk bi morala biti skrb za otroke.	15 (0,8)	27 (0,8)	28 (0,8)	30 (1,0)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kot je razvidno iz zgornje tabele, učenci v vseh sodelujočih državah močno podpirajo enake pravice žensk, saj jih je več kot 90 % na vprašanje odgovorilo pritrdilno. Slovenski učenci so pri tem še nekoliko nad mednarodnim povprečjem, najmočneje pa pravice žensk podpirajo na Tajvanu, Švedskem, Norveškem, Irskem ter v Španiji, Angliji, Lihtenštajnu in na Finskem. V primerjavi z rezultati raziskave leta 1999 se je v Sloveniji podpora re-

Država	Vsi učenci	Dekleta	Fanjce	Razlika (fanje-dekleta) ¹	30 40 50 60 70				
					[Scale for visualization]				
Avstrija	52 (0,3) △	56 (0,3)	47 (0,3)	9 (0,4)					
Belgija (Flamski del) †	52 (0,3) △	56 (0,4)	49 (0,3)	-7 (0,4)					
Bolgarija	46 (0,3) ▼	49 (0,3)	43 (0,3)	-6 (0,4)					
Čile	51 (0,3) △	54 (0,4)	48 (0,3)	-6 (0,4)					
Kitajski Tajpcj	55 (0,2) ▲	59 (0,2)	52 (0,2)	-6 (0,3)					
Kolumbija	49 (0,2) ▽	51 (0,3)	48 (0,3)	-3 (0,3)					
Ciper	48 (0,2) ▽	53 (0,3)	43 (0,2)	-10 (0,4)					
Česka †	48 (0,2) ▽	51 (0,3)	46 (0,2)	-5 (0,3)					
Danska †	54 (0,2) ▲	58 (0,2)	51 (0,3)	-7 (0,4)					
Dominikansa republika	44 (0,2) ▼	45 (0,3)	42 (0,2)	-2 (0,4)					
Anglija †	53 (0,3) ▲	56 (0,3)	50 (0,4)	-7 (0,4)					
Estonija	49 (0,3) ▽	51 (0,3)	46 (0,2)	-5 (0,3)					
Finska	53 (0,2) ▲	58 (0,2)	48 (0,4)	-10 (0,4)					
Grčija	50 (0,3)	55 (0,4)	45 (0,3)	-9 (0,4)					
Gvatemala ¹	49 (0,3) ▽	51 (0,4)	47 (0,4)	-4 (0,4)					
Indonezija	42 (0,2) ▼	44 (0,2)	41 (0,2)	-3 (0,2)					
Irski	54 (0,3) ▲	59 (0,3)	50 (0,4)	-8 (0,4)					
Italija	52 (0,2) △	55 (0,2)	48 (0,3)	-7 (0,3)					
Južna Koreja ¹	50 (0,2) △	54 (0,2)	48 (0,2)	-6 (0,3)					
Latvija	46 (0,2) ▼	48 (0,3)	44 (0,3)	-4 (0,3)					
Lihtenštajn	53 (0,7) ▲	58 (0,6)	49 (0,9)	-9 (1,0)					
Litva	48 (0,2) ▽	51 (0,3)	46 (0,3)	-5 (0,4)					
Luksemburg	52 (0,2) △	55 (0,2)	48 (0,3)	-7 (0,3)					
Malta	51 (0,3) △	56 (0,4)	47 (0,3)	-8 (0,4)					
Mehika	45 (0,1) ▼	47 (0,2)	44 (0,1)	-4 (0,2)					
Nova Zelandija †	52 (0,4) △	55 (0,4)	49 (0,5)	-6 (0,6)					
Norveška†	54 (0,2) ▲	57 (0,3)	50 (0,3)	-7 (0,4)					
Paragvaj ¹	49 (0,2) ▽	51 (0,3)	46 (0,3)	-4 (0,4)					
Poljska	48 (0,3) ▽	51 (0,3)	44 (0,2)	-7 (0,4)					
Ruska federacija	44 (0,1) ▼	45 (0,2)	42 (0,2)	-4 (0,3)					
Slovaška ²	48 (0,2) ▽	50 (0,3)	46 (0,3)	-4 (0,4)					
Slovenija	52 (0,2) △	56 (0,2)	47 (0,4)	-9 (0,4)					
Španija	54 (0,3) ▲	57 (0,3)	52 (0,4)	-5 (0,4)					
Švedski	55 (0,3) ▲	59 (0,2)	51 (0,4)	-8 (0,4)					
Švica †	52 (0,3) △	56 (0,3)	49 (0,4)	-7 (0,4)					
Tajska †	44 (0,2) ▼	45 (0,2)	42 (0,2)	-3 (0,3)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	53 (0,0)	47 (0,1)	-6 (0,1)					

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	51 (0,3)	55 (0,3)	49 (0,2)	-6 (0,4)
Nizozemska	51 (0,5)	55 (0,6)	48 (0,5)	-7 (0,5)

- več kot 3 odstotne točke nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽
- več kot 3 odstotne točke pod ICCS povprečjem ▼

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštejki nekonsistentni.

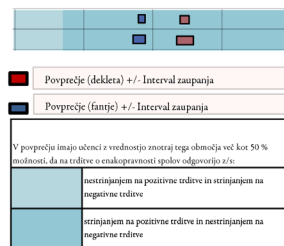
* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **kreпки** pisavi

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 10: Odnos do enakih pravic spolov.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 4.5 (str. 96).

lativno povečala, saj so takrat slovenski učenci izkazali podporo pravicam žensk, ki je bila nekoliko pod mednarodnim povprečjem.

Učenke v vseh sodelujočih državah izraziteje podpirajo enakopravnost spolov kot učenci, najmočnejša pa je razlika v podpori v Avstriji, na Cipru, Finskem, v Grčiji, Lihtenštajnu in v Sloveniji. To ni presenetljivo, saj so bile razlike največje na Cipru, v Grčiji in na Finskem že leta 1999 (Avstrija in Lihtenštajn pa takrat v raziskavi nista sodelovala). Kljub temu je potrebno izpostaviti, da se je v Sloveniji relativna razlika med učenkami in učenci povečala.

Odnos slovenskih učencev do enakosti spolov je najbolj izrazit pri izjavi o enakopravnosti spolov pri sodelovanju v vladi, saj se 95% učencev strinja oz. zelo strinja s to izjavo. Zelo visok delež učencev prav tako soglaša tudi s trditvijo, da bi morale imeti ženske v vseh pogledih enake pravice kot moški (93%). Tudi pri ostalih trditvah so odgovori slovenskih učencev povsod pozitivni, saj do nobene izjave, ki je povezana z enakopravnostjo spolov, niso imeli negativnega odnosa, kar se odraža tudi v nacionalnem povprečju odnosa učencev do enakopravnosti spolov.

Etnična enakopravnost

Tabela 45: Etnična enakopravnost (odgovori slovenskih osmošolcev)

	Zelo se strinjam % (SE)	Strinjam se % (SE)	Ne strinjam se % (SE)	Nikakor se ne strinjam % (SE)
V Sloveniji bi morale imeti vse nacionalnosti enake možnosti za pridobivanje dobre izobrazbe.	47 (1,0)	46 (1,0)	5 (0,4)	2 (0,3)
V Sloveniji bi morale imeti vse nacionalnosti enake možnosti za dobro službo.	45 (1,0)	46 (1,1)	7 (0,6)	2 (0,3)
Šole bi morale naučiti učence spoštovati pripadnike vseh nacionalnosti.	47 (1,1)	42 (0,9)	8 (0,5)	3 (0,3)
Pripadnike vseh nacionalnosti bi morali spodbujati, da kandidirajo na volitvah za politične položaje.	20 (0,9)	48 (1,1)	25 (0,8)	7 (0,6)
Pripadniki vseh nacionalnosti bi morali imeti enake pravice in odgovornosti.	47 (1,2)	42 (1,2)	8 (0,5)	3 (0,3)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Iz odgovorov učencev, ki so prikazani v zgornji tabeli, je razvidno, da je za slovenske učence zagotavljanje enakopravnosti vseh nacionalnosti v Sloveniji najpomembnejše pri zagotavljanju enakih možnosti za pridobivanje dobre izobrazbe (93 %) ter enakih možnosti za dobro službo (91 %). Nekoliko nižja je podpora pri učenju spoštovanja pripadnikov vseh nacionalnosti v šolah (89 %). Podobno mnenje imajo slovenski učenci tudi o zagotavljanju enakih pravic in odgovornosti pripadnikom vseh nacionalnosti (89 %). Najnižjo podporo slovenskih učencev je dobila izjava, da bi morali pripadnike vseh nacionalnosti spodbujati, da na volitvah kandidirajo za politične položaje (68 %).

Zaključek

Kot je bilo predstavljeno v uvodu tega poglavja, so bila v okviru 5. poglavja predstavljena stališča, drže in vrednote ter nameravano delovanje slovenskih učencev na področju demokracije in državljanstva, pravic in svoboščin, zaupanja v institucije ter različnih vidikov državljanske enakosti oz. enakopravnosti ter različnosti (npr. enakost spolov). Učenci v Sloveniji izražajo visoko stopnjo spoštovanja do Slovenije in njenih dosežkov ter pomena nacionalnih simbolov, vendar le 61 % slovenskih učencev soglaša z izjavo, da slovenski politični sistem deluje dobro.

V primerjavi z rezultati raziskave CIVED iz leta 1999 izstopata predvsem dva podatka, in sicer stopnja zaupanja v institucije ter odnos do priseljencev. Kljub temu, da je v okviru raziskave ICCS 2009 med učenci stopnja zaupanja v institucije v Sloveniji nekoliko nižja od mednarodnega povprečja, je v primerjavi z rezultati raziskave CIVED 1999 le-ta neprimerno višja, saj je bila v raziskavi CIVED 1999 stopnja zaupanja v institucije slovenskih učencev najnižja med vsemi sodelujočimi državami. Prav tako se je v pozitivno smer spremenil odnos do priseljencev, saj so odgovori slovenskih učencev v letu 2009 skladni z mednarodnim povprečjem.

Na področju zagotavljanja enakopravnosti med odgovori slovenskih učencev izstopa nepodpora spodbujanju pripadnikov vseh nacionalnosti, da na volitvah kandidirajo za politične položaje (68 %). Prav tako nizka je tudi podpora izjavi, da bi morali imeti priseljenci, ki živijo v državi več let, možnost, da volijo na volitvah (80 %), medtem ko se z enakopravnostjo spolov pri kandidiranju za politične položaje oz. pri sodelovanju v vladi strinja 95 % slovenskih učencev.

Učenci in aktivno državljanstvo

V tem poglavju so predstavljeni rezultati oz. odgovori slovenskih učencev na vprašanja, kolikšno je zanimanje med mladimi in pripravljenost za sodelovanje v javnem in političnem življenju ter kateri dejavniki znotraj držav ali med državami so s tem povezani.¹ Kakor izpostavljajo avtorji mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009, je problematika, ki je predstavljena v tem poglavju, primarno povezana s 3. raziskovalnim vprašanjem (*Kako veliki so interesi učencev in dispozicije za vključitev v javno in politično življenje, kateri dejavniki znotraj ali zunaj države so povezani s to vključitvijo?*).

V ta namen je v tem poglavju predstavljen koncept aktivnega državljanstva, ki se nanaša na osebno vpletenost učenca v aktivnosti, povezane z državljanstvom, kot sta na primer učenje in aktivno sodelovanje, zajema pa tudi njegovo motivacijo za sodelovanje, zaupanje v učinkovitost aktivnega vključevanja v javno sfero ter zaupanje v lastno zmožnost učinkovitega sodelovanja. Iz teh razlogov termina aktivno državljanstvo, kakor izpostavljajo avtorji mednarodnega poročila, ne smemo razumeti samo kot del politične sfere, temveč tudi kot del sfere civilne družbe. Ker je ena izmed glavnih lastnosti demokratične družbe tudi aktivno državljanstvo, je bil eden od ključnih ciljev raziskave ICCS 2009 ugotoviti, v kolikšni meri so učenci aktivni državljani oz. v okviru katerega izmed njegovih vidikov so najbolj aktivni.

Kakor je izpostavljeno v mednarodnem poročilu (Schulz idr. 2010: 115), vključuje obravnava odnosa učencev do aktivnega državljanstva spodaj našteje vidike pojava:

- zaupanje v lastne sposobnosti (zanimanje, zaznana lastna možnost političnega vplivanja ter državljanska samoučinkovitost);

¹ Za podrobnejšo predstavitev tega dela Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja glej 5. poglavje mednarodnega poročila (Schulz idr., 2010).

- vključevanje učencev v diskusije o političnih in družbenih temah (diskutiranje, iskanje informacij);
- sodelovanje učencev pri državljanskih aktivnostih izven šole;
- sodelovanje učencev pri državljanskih aktivnostih v okviru šole;
- pričakovana politična participacija učencev v prihodnosti.

Prepričanja učencev

Interes učencev

Številne raziskave kažejo, da sta posameznikov interes in občutek samoučinkovitosti dobra pokazatelja politične participacije, kar je tudi v skladu z dosedanjimi izkušnjami, kjer se je pokazalo, da je interes za politična vprašanja pomemben pogoj politične aktivnosti vsakega posameznika. V raziskavo ICCS 2009 je bilo v namen preverjanja zanimanja učencev za širša politična in družbena vprašanja vključeno vprašanje o zanimanju za različne politične in družbene teme.

Tabela 46: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, koliko jih zanimajo spodaj naštetе teme

	Zelo % (SE)	Precej % (SE)	Ne zelo % (SE)	Sploh ne % (SE)
Politična vprašanja v tvoji lokalni skupnosti	7 (0,7)	17 (0,8)	45 (1,1)	31 (1,1)
Politična vprašanja v tvoji državi	9 (0,6)	24 (1,0)	42 (1,0)	25 (1,0)
Družbena vprašanja v tvoji državi	10 (0,6)	33 (1,0)	37 (0,9)	20 (0,9)
Politika v drugih državah	5 (0,4)	14 (0,6)	42 (1,1)	38 (1,1)
Mednarodna politika	5 (0,5)	17 (0,7)	44 (0,9)	34 (1,0)
Okoljska vprašanja	19 (0,8)	34 (1,1)	31 (1,1)	17 (0,8)
Evropska politika	10 (0,6)	21 (0,8)	40 (1,0)	29 (1,1)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Država	Vsi učenci	Dekleta	Fantje	Razlike (fantje - dekleta) ¹	30	40	50	60	70
Avstrija	52 (0,2) ▲	51 (0,3)	53 (0,3)	2 (0,4)					
Belgija (Flamski del) †	45 (0,3) ▼	45 (0,4)	45 (0,4)	0 (0,5)					
Bolgarija	49 (0,2) ▽	49 (0,3)	49 (0,3)	0 (0,3)					
Čile	51 (0,2) ▲	52 (0,2)	51 (0,3)	-1 (0,3)					
Kitajski Tajpej	47 (0,2) ▽	47 (0,2)	47 (0,3)	0 (0,3)					
Kolumbija	52 (0,2) ▲	52 (0,2)	52 (0,2)	0 (0,3)					
Ciper	47 (0,3) ▽	46 (0,3)	48 (0,4)	3 (0,4)					
Česka †	47 (0,2) ▽	48 (0,3)	47 (0,2)	-1 (0,3)					
Danska †	48 (0,3) ▽	48 (0,3)	47 (0,3)	-1 (0,4)					
Dominikansa republika	57 (0,2) ▲	56 (0,3)	57 (0,3)	1 (0,3)					
Anglija †	49 (0,3) ▽	49 (0,4)	49 (0,4)	-1 (0,6)					
Estonija	50 (0,2)	51 (0,3)	50 (0,3)	0 (0,3)					
Finska	46 (0,2) ▼	45 (0,2)	46 (0,3)	1 (0,4)					
Grčija	50 (0,2)	50 (0,3)	50 (0,3)	0 (0,4)					
Gvatemala ¹	55 (0,2) ▲	55 (0,2)	54 (0,3)	-1 (0,3)					
Indonezija	55 (0,2) ▲	55 (0,2)	55 (0,2)	0 (0,2)					
Irski	50 (0,2) ▽	50 (0,3)	49 (0,3)	-1 (0,4)					
Italija	53 (0,2) ▲	53 (0,3)	53 (0,3)	0 (0,3)					
Južna Koreja ¹	50 (0,2)	50 (0,2)	50 (0,2)	0 (0,3)					
Latvija	51 (0,2) ▲	51 (0,3)	51 (0,3)	0 (0,4)					
Lihtenštajn	50 (0,5)	50 (0,6)	50 (0,8)	1 (1,0)					
Litva	51 (0,2) ▲	52 (0,2)	50 (0,3)	-2 (0,4)					
Luksemburg	50 (0,2) ▽	49 (0,2)	50 (0,3)	1 (0,3)					
Malta	48 (0,3) ▽	48 (0,3)	49 (0,6)	1 (0,6)					
Mehika	52 (0,2) ▲	52 (0,2)	52 (0,2)	0 (0,3)					
Nova Zelandija †	50 (0,3)	50 (0,4)	49 (0,4)	-1 (0,6)					
Norveška †	47 (0,3) ▼	47 (0,3)	46 (0,3)	-1 (0,4)					
Paragvaj ¹	52 (0,2) ▲	52 (0,3)	53 (0,3)	1 (0,4)					
Poljska	50 (0,2) ▽	49 (0,3)	50 (0,3)	1 (0,4)					
Ruska federacija	54 (0,2) ▲	53 (0,3)	54 (0,2)	0 (0,3)					
Slovaška ²	47 (0,2) ▽	47 (0,3)	47 (0,3)	0 (0,4)					
Slovenija	45 (0,3) ▼	44 (0,3)	46 (0,4)	2 (0,5)					
Španija	49 (0,2) ▽	50 (0,3)	49 (0,2)	-1 (0,4)					
Švedska	45 (0,3) ▼	46 (0,4)	45 (0,5)	-1 (0,5)					
Švica †	51 (0,2) ▲	50 (0,3)	51 (0,3)	1 (0,4)					
Tajski †	56 (0,1) ▲	56 (0,2)	56 (0,2)	0 (0,2)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	50 (0,1)	50 (0,1)	0 (0,1)					

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	52 (0,3)	52 (0,3)	52 (0,4)	0 (0,4)
Nizozemska	46 (0,3)	46 (0,4)	46 (0,4)	-1 (0,5)

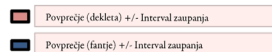
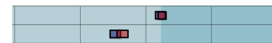
Nacionalno povprečje

več kot 3 odstopne točke nad ICCS povprečjem ▲

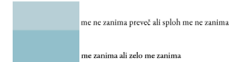
statistično pomembno nad ICCS povprečjem ▲

statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▼

več kot 3 odstopne točke pod ICCS povprečjem ▼

V povprečju imajo učenci v srednosti znotraj tega območja več kot 50 % možnosti, da ocenijo svoj interes za politična in družbena vprašanja z:

(1) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, so lahko nekateri seštevki nekonsistentni.

* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **krepki pisavi**

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

² V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

³ Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 11: Nacionalna povprečja za interes učencev o političnih in družbenih vprašanjih na sploh ter glede na spol.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 5,1 (str. 118).

Tako v slovenskem kot tudi v mednarodnem vzorcu raziskave ICCS 2009 so učenci v povprečju kazali nizko stopnjo zanimanja za politična in družbena vprašanja. Vendar je bilo med izraženimi zanimanji za posamezne teme precej razlik. Največ zanimanja so učenci v Sloveniji izrazili za družbena vprašanja: zelo oz. precej se je zanje zanimalo manj kot polovica učencev (43 %), medtem ko se je v mednarodnem vzorcu zanje zanimalo 59 % učencev. Za politična vprašanja se je v Sloveniji zanimalo 33 % učencev, na mednarodni ravni pa 53 %. Zanimanje za politična vprašanja v drugih državah je izrazilo 19 % slovenskih učencev in 28 % učencev mednarodnega vzorca. Nekoliko večje zanimanje je bilo med slovenskimi učenci za evropsko politiko (31 %) ter v manjši meri tudi za mednarodno politiko – zanjo je zanimanje izrazilo 22 % slovenskih učencev in 36 % učencev mednarodnega vzorca. Med področji, za katera so slovenski učenci izrazili najvišjo stopnjo zanimanja, so najbolj izrazita okoljska vprašanja (54 %).

Iz te primerjave je razvidno, da je zanimanje za vse teme v primerjavi z mednarodnim vzorcem v Sloveniji izrazito podpovprečno, v primerjavi s posameznimi državami pa je iz spodnje slike razvidno, da je med sodelujočimi državami stopnja zanimanja za politična in družbena vprašanja v Sloveniji najnižja. Ta nizka stopnja zanimanja ponuja delni odgovor na vprašanje, zakaj je tako malo učencev poznalo strukturo slovenskega parlamenta in predsednika državnega zbora.

Kot prikazuje spodnja slika, so bile razlike med spoloma na lestvici zanimanja za politične in družbene teme v splošnem majhne. V 6 državah, ki so sodelovale v raziskavi ICCS 2009, so deklice izkazovale statistično pomembno večje zanimanje za politična in družbena vprašanja kot dečki, v Sloveniji in še 5 drugih sodelujočih državah pa so večje zanimanje izkazovali dečki.

Notranja politična učinkovitost

V namen ugotavljanja zaznave učencev o notranji politični učinkovitosti oziroma možnosti lastnega političnega vplivanja je bilo v raziskavi ICCS 2009 postavljeno vprašanje o stopnji soglasja s posameznimi trditvami.

Učenci so bili na skupno lestvico uvrščeni tako, da je za učence, ki dosegajo vrednost 50 (so uvrščeni v povprečje), najbolj verjetno, da se ne bodo strinjali s 4 izmed 6 trditev. Povprečen odstotek strinjanja v mednarodnem vzorcu sega od 28 % za trditev »O politiki vem več kot večina mojih vrstnikov« do 54 % za trditev »Dobro razumem politična vprašanja, s katerimi se sooča država«. V večini držav so dečki na lestvici zaznave učencev o možnosti lastnega političnega vplivanja dosegali v povprečju za 2 točki višje rezultate kot dekleta, v Sloveniji je razlika 3 točke, v Švici, Luksemburgu in Avstriji pa 4.

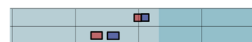
Država	Vsi učenci	Dekleta	Fanjsje	Razlike (femije-dekleta) ¹	30	40	50	60	70
Avstrija	50 (0,2) △	48 (0,3)	53 (0,3)	4 (0,5)					
Belgija (Flamski del) †	45 (0,3) ▼	44 (0,4)	46 (0,3)	2 (0,5)					
Bolgarija	50 (0,2)	49 (0,3)	51 (0,3)	1 (0,4)					
Čile	51 (0,2) △	51 (0,3)	52 (0,3)	1 (0,4)					
Kitajski Tajpej	49 (0,2) ▽	48 (0,3)	50 (0,2)	2 (0,3)					
Kolumbija	52 (0,2) △	52 (0,2)	53 (0,3)	1 (0,2)					
Ciper	51 (0,2) △	50 (0,3)	52 (0,3)	3 (0,5)					
Česka †	44 (0,2) ▼	44 (0,2)	45 (0,2)	1 (0,3)					
Danska †	50 (0,3)	49 (0,3)	50 (0,3)	1 (0,4)					
Dominikanska republika	55 (0,2) ▲	54 (0,3)	56 (0,3)	2 (0,3)					
Anglija †	50 (0,3)	49 (0,4)	50 (0,4)	1 (0,5)					
Estonija	50 (0,2)	50 (0,3)	51 (0,3)	1 (0,4)					
Finska	45 (0,2) ▼	44 (0,3)	47 (0,3)	3 (0,4)					
Grčija	53 (0,2) △	52 (0,3)	53 (0,3)	1 (0,4)					
Gvatemala ¹	55 (0,2) ▲	54 (0,2)	55 (0,2)	1 (0,3)					
Indonezija	56 (0,2) ▲	56 (0,2)	56 (0,2)	1 (0,2)					
Iska	51 (0,2) △	50 (0,3)	51 (0,3)	1 (0,4)					
Italija	52 (0,2) △	51 (0,3)	52 (0,3)	2 (0,4)					
Južna Koreja ¹	48 (0,2) ▽	47 (0,2)	48 (0,2)	1 (0,3)					
Larvija	50 (0,2) △	50 (0,2)	51 (0,3)	1 (0,3)					
Lihtenštajn	47 (0,5) ▽	46 (0,7)	49 (0,7)	3 (0,9)					
Litva	51 (0,1) △	51 (0,2)	51 (0,2)	0 (0,3)					
Luksemburg	46 (0,2) ▼	45 (0,2)	48 (0,3)	4 (0,4)					
Malta	51 (0,3) △	50 (0,4)	52 (0,3)	2 (0,5)					
Mehika	52 (0,1) △	51 (0,2)	53 (0,2)	1 (0,3)					
Nova Zelandija †	50 (0,2)	50 (0,4)	50 (0,3)	0 (0,5)					
Norveška†	48 (0,3) ▽	47 (0,4)	49 (0,4)	1 (0,4)					
Paragvaj ¹	52 (0,2) △	51 (0,3)	53 (0,3)	1 (0,4)					
Poljska	52 (0,2) △	50 (0,3)	53 (0,3)	2 (0,4)					
Ruska federacija	52 (0,2) △	51 (0,2)	52 (0,2)	1 (0,3)					
Slovaška ²	48 (0,2) ▽	47 (0,3)	48 (0,3)	1 (0,4)					
Slovenija	47 (0,3) ▽	46 (0,3)	48 (0,4)	3 (0,4)					
Spanija	49 (0,2) ▽	48 (0,3)	49 (0,3)	1 (0,4)					
Švedska	47 (0,3) ▽	46 (0,4)	49 (0,4)	2 (0,5)					
Švica †	48 (0,2) ▽	46 (0,4)	50 (0,3)	4 (0,5)					
Tajska †	55 (0,2) ▲	54 (0,2)	56 (0,2)	2 (0,3)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	49 (0,1)	51 (0,1)	2 (0,1)					

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	51 (0,2)	50 (0,3)	51 (0,3)	1 (0,4)
Nizozemska	45 (0,3)	43 (0,5)	46 (0,5)	3 (0,6)

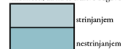
Nacionalno povprečje

- več kot 3 odstopne točke nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽
- več kot 3 odstopne točke pod ICCS povprečjem ▼

- Povprečje (dekleta) +/- Interval zaupanja
- Povprečje (fanjsje) +/- Interval zaupanja

V povprečju imajo učenci v vrednostjo znotraj tega območja več kot 50% možnosti, da na te trditve odgovorijo z/te

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri setevski nekonistentni.

* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **kečkici pisavi**

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so se bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na snaki kohorti učencev, vendar šole na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 12: Nacionalna povprečja za notranjo politično učinkovitost učencev nasploh ter glede na spol.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 5.2 (str. 119).

Tabela 47: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, koliko se strinjajo s posameznimi trditvami

	Zelo se strinjam % (SE)	Strinjam se % (SE)	Ne strinjam se % (SE)	Nikakor se ne strinjam % (SE)
O politiki vem več kot večina mojih vrstnikov.	6 (0,6)	16 (0,7)	51 (1,1)	27 (1,1)
Ko se razpravlja o političnih vprašanjih ali problemih, imam po navadi kaj povedati.	9 (0,6)	36 (1,0)	37 (1,1)	18 (0,9)
Zlahka razumem večino političnih vprašanj.	6 (0,5)	34 (1,0)	42 (1,1)	18 (0,8)
Imam politična stališča, ki jim je vredno prisluhniti.	7 (0,7)	24 (0,9)	46 (0,9)	23 (1,0)
Kot odrasel/-la bom sposoben/-na sodelovati v politiki.	9 (0,6)	31 (0,9)	36 (0,9)	24 (1,0)
Dobro razumem politična vprašanja, s katerimi se sooča ta država.	8 (0,6)	33 (0,9)	39 (0,8)	20 (0,8)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

V Sloveniji učenci praviloma izkazujejo nižjo raven strinjanja s posameznimi trditvami kot učenci v mednarodnem vzorcu, npr. le 22 % se jih strinja s trditvijo, da o politiki ve več kot njihovi vrstniki, in le 41% jih meni, da dobro razumejo vprašanja, s katerimi se sooča Slovenija. Kakor je razvidno iz zgornje tabele, je samo 31 % slovenskih učencev soglašalo z izjavo, da ima politična stališča, ki jim je vredno prisluhniti, čeprav 45 % učencev meni, da ima v okviru razprav o političnih vprašanjih ali problemih kaj za povedati. V povprečju se učenci ne strinjajo z nobeno od navedenih trditev in njihova uvrstitev na lestvici, oblikovani na osnovi vseh odgovorov, je statistično pomembno pod mednarodnim povprečjem. Res pa je, da učenci v štirih sodelujočih državah izkazujejo še nižjo stopnjo zaupanja v lastno politično učinkovitost.

Državljska samoučinkovitost

Pojem notranje politične učinkovitosti oziroma zaznave možnosti lastnega političnega vplivanja se nanaša na prepričanja posameznikov o njihovih zmožnostih za politični angažma, pojem državljanske samoučinkovitosti pa se nanaša na splošen koncept samoučinkovitosti. V okviru raziskave ICCS 2009 se samoučinkovitost razume kot samoocena

Država	Vsi učenci	Dekleta	Fanjje	Razlike (fanjje - dekleta) ¹	30	40	50	60	70
Avstrija	50 (0,2)	50 (0,3)	50 (0,3)	0 (0,4)					
Belgija (Flamski del) †	47 (0,2) ▼	48 (0,3)	46 (0,3)	-1 (0,4)					
Bolgarija	50 (0,3)	51 (0,3)	49 (0,4)	-2 (0,5)					
Čile	52 (0,2) △	52 (0,3)	51 (0,3)	-2 (0,3)					
Kitajski Tajpej	48 (0,2) ▽	48 (0,2)	49 (0,2)	1 (0,3)					
Kolumbija	53 (0,3) △	53 (0,3)	53 (0,4)	0 (0,3)					
Ciper	51 (0,3) △	52 (0,3)	51 (0,4)	-2 (0,5)					
Česka †	47 (0,1) ▼	48 (0,2)	46 (0,2)	-2 (0,3)					
Danska †	50 (0,2) ▽	50 (0,2)	49 (0,3)	-2 (0,3)					
Dominkanska republika	57 (0,3) ▲	56 (0,3)	57 (0,4)	1 (0,3)					
Anglija †	50 (0,2)	50 (0,4)	50 (0,3)	-1 (0,5)					
Estonija	48 (0,2) ▽	49 (0,3)	47 (0,3)	-2 (0,3)					
Finska	46 (0,2) ▼	47 (0,2)	45 (0,3)	-2 (0,4)					
Grčija	52 (0,2) △	52 (0,3)	52 (0,3)	-1 (0,4)					
Gvatemala ¹	54 (0,2) ▲	54 (0,3)	53 (0,3)	0 (0,4)					
Indonezija	51 (0,2) △	50 (0,3)	53 (0,3)	2 (0,5)					
Irski	49 (0,2) ▽	50 (0,4)	48 (0,3)	-1 (0,3)					
Italija	51 (0,3) △	52 (0,3)	51 (0,3)	-1 (0,3)					
Južna Koreja ¹	55 (0,2) ▲	56 (0,2)	54 (0,2)	-1 (0,2)					
Latvija	49 (0,2) ▽	50 (0,3)	48 (0,3)	-2 (0,3)					
Litvenštajn	48 (0,4) ▽	48 (0,6)	48 (0,7)	0 (0,9)					
Litva	50 (0,2)	51 (0,2)	49 (0,3)	-3 (0,4)					
Luksemburg	48 (0,2) ▽	48 (0,2)	48 (0,2)	0 (0,3)					
Malta	47 (0,3) ▼	46 (0,4)	47 (0,5)	2 (0,6)					
Mehika	53 (0,2) △	52 (0,2)	53 (0,2)	0 (0,3)					
Nova Zelandija †	48 (0,3) ▽	49 (0,4)	47 (0,4)	-2 (0,5)					
Norveška †	50 (0,2)	50 (0,3)	50 (0,4)	-1 (0,5)					
Paragvaj ¹	52 (0,2) △	51 (0,2)	52 (0,4)	1 (0,5)					
Poljska	51 (0,2) △	52 (0,3)	50 (0,3)	-2 (0,4)					
Ruska federacija	49 (0,2) ▽	49 (0,3)	49 (0,3)	-1 (0,3)					
Slovaška ²	48 (0,2) ▽	49 (0,3)	48 (0,3)	-1 (0,4)					
Slovenija	50 (0,3)	50 (0,3)	49 (0,3)	-1 (0,4)					
Španija	49 (0,2) ▽	50 (0,3)	49 (0,3)	-1 (0,4)					
Švedski	49 (0,3) ▽	50 (0,4)	48 (0,4)	-2 (0,4)					
Švicarska †	48 (0,2) ▽	48 (0,3)	47 (0,2)	0 (0,4)					
Tajska †	54 (0,2) ▲	53 (0,2)	55 (0,3)	2 (0,3)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	50 (0,0)	50 (0,1)	-1 (0,1)					

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja									
Hong Kong SAR	50 (0,2)	50 (0,3)	49 (0,3)	-1 (0,4)					
Nizozemska	48 (0,6)	48 (0,6)	47 (0,7)	-1 (0,7)					

Nacionalno povprečje

več kot 3 odstotne točke nad ICCS povprečjem ▲

statistično pomembno na ICCS povprečjem △

statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽

več kot 3 odstotne točke pod ICCS povprečjem ▼

■ Povprečje (dekleta) +/- Interval zaupanja

■ Povprečje (fanjje) +/- Interval zaupanja

V povprečju imajo učenci z vrednostjo smernaj tega območja več kot 50 % možnosti, da so mnenja, da bi državljanke aktivnosti opravišali:

slabo ali zelo slabo

dobro ali zelo dobro

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevki nekonsistentni.

* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **krepki pisavi**

¹ Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, ki so bile vključene tudi nadomestne šole.

[†] Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so se bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 13: Nacionalna povprečja za državljansko samoučinkovitost nasploh ter glede na spol.
Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 5,3 (str. 121).

Država	zanimanje za politična in družbena vprašanja			zaznavo lastne možnosti političnega vplivanja			državljska samoučinkovitost		
	spodnja tretjina	strednja tretjina	zgornja tretjina	spodnja tretjina	strednja tretjina	zgornja tretjina	spodnja tretjina	strednja tretjina	zgornja tretjina
Avstrija	485 (5,0)	506 (4,2)	522 (5,6)	478 (4,7)	505 (4,9)	532 (4,9)	490 (4,8)	504 (4,4)	517 (5,1)
Belgija (Flamski del) †	516 (4,8)	518 (6,1)	509 (5,5)	497 (5,2)	515 (4,6)	530 (6,1)	509 (5,1)	518 (4,7)	515 (5,9)
Bolgarija	467 (5,2)	479 (5,0)	469 (7,7)	470 (5,3)	473 (5,5)	472 (6,4)	466 (5,6)	482 (5,2)	480 (6,4)
Čile	477 (3,4)	493 (4,3)	482 (4,6)	471 (3,6)	488 (3,8)	493 (5,0)	480 (3,1)	489 (4,5)	487 (4,3)
Kitajski Tajpej	538 (3,1)	552 (2,6)	585 (3,6)	545 (3,0)	566 (2,8)	565 (3,8)	570 (2,6)	565 (3,3)	543 (3,6)
Kolumbija	472 (3,3)	472 (3,2)	453 (3,8)	464 (2,6)	465 (3,7)	467 (3,8)	471 (3,0)	475 (3,3)	463 (3,5)
Ciper	455 (3,3)	470 (3,8)	447 (3,4)	448 (3,4)	456 (3,8)	466 (3,2)	438 (3,4)	456 (3,5)	480 (4,1)
Češka †	492 (3,2)	508 (2,5)	532 (3,8)	493 (2,8)	511 (2,8)	529 (3,6)	501 (2,8)	510 (2,6)	522 (3,4)
Danska †	541 (5,0)	569 (3,5)	615 (4,3)	538 (3,5)	577 (4,3)	632 (4,2)	538 (3,8)	581 (3,9)	618 (4,7)
Dominikanska republika	401 (3,6)	382 (2,9)	377 (3,3)	396 (2,9)	389 (3,4)	376 (3,0)	387 (3,2)	391 (2,8)	383 (3,5)
Anglija †	504 (3,7)	530 (4,7)	532 (8,9)	494 (3,7)	522 (5,1)	548 (6,9)	493 (4,0)	526 (4,9)	546 (6,6)
Estonija	510 (4,7)	526 (5,0)	542 (6,8)	507 (4,7)	520 (5,5)	548 (5,6)	511 (4,8)	529 (5,2)	545 (6,0)
Finska	563 (3,8)	573 (2,6)	595 (3,9)	553 (3,2)	564 (3,3)	607 (3,5)	550 (2,8)	584 (3,1)	604 (3,9)
Grčija	465 (4,1)	474 (5,7)	493 (5,9)	472 (3,9)	477 (5,3)	481 (6,5)	462 (4,3)	471 (5,2)	507 (5,0)
Gvatemala ¹	448 (5,3)	436 (3,8)	425 (3,9)	448 (4,3)	436 (4,2)	425 (4,7)	454 (5,3)	437 (3,9)	426 (4,0)
Indonezija	429 (3,6)	437 (3,7)	434 (4,4)	454 (4,5)	433 (3,3)	413 (3,4)	460 (4,4)	431 (3,5)	414 (3,2)
Irsko	523 (4,4)	540 (5,3)	548 (6,5)	509 (4,6)	534 (4,9)	567 (6,6)	514 (5,0)	540 (5,4)	559 (5,9)
Italija	525 (3,5)	533 (4,0)	535 (4,3)	510 (4,0)	536 (3,9)	545 (4,3)	508 (3,8)	535 (3,9)	552 (4,3)
Južna Koreja ¹	539 (2,1)	572 (2,4)	591 (2,9)	543 (2,4)	560 (2,5)	591 (2,4)	538 (2,5)	564 (2,2)	595 (2,4)
Latvija	473 (4,7)	483 (4,9)	489 (5,6)	468 (4,4)	477 (4,9)	498 (5,1)	470 (4,3)	484 (4,5)	492 (5,3)
Lihtenštajn	514 (8,0)	537 (7,7)	543 (7,6)	498 (6,5)	546 (5,9)	552 (8,7)	539 (9,8)	528 (6,4)	529 (9,0)
Litva	489 (3,0)	514 (3,6)	516 (3,8)	494 (3,5)	503 (3,2)	516 (3,7)	498 (3,1)	506 (3,3)	511 (4,2)
Luksemburg	466 (3,3)	486 (2,8)	476 (4,1)	453 (3,2)	475 (2,2)	494 (4,2)	472 (2,7)	483 (3,3)	476 (3,6)
Malta	493 (4,7)	496 (6,7)	490 (5,2)	488 (5,1)	497 (5,0)	493 (5,8)	484 (5,7)	496 (5,3)	505 (5,7)
Mehika	472 (3,3)	455 (3,7)	436 (2,9)	460 (2,7)	452 (3,4)	450 (3,6)	468 (3,5)	458 (3,8)	445 (3,1)
Nova Zelandija †	511 (4,6)	524 (6,0)	525 (8,1)	498 (4,7)	512 (5,1)	547 (7,1)	500 (4,8)	521 (5,2)	541 (7,9)
Norveška †	488 (5,0)	520 (3,5)	538 (5,7)	485 (3,6)	521 (4,0)	553 (5,5)	493 (3,7)	522 (3,8)	543 (5,3)
Paragvaj ¹	439 (3,6)	434 (4,8)	424 (4,4)	433 (3,6)	433 (5,5)	433 (4,3)	441 (3,5)	440 (4,0)	444 (4,5)
Poljska	522 (5,0)	536 (5,1)	553 (6,3)	513 (5,0)	532 (4,7)	562 (5,9)	518 (4,6)	538 (5,5)	553 (5,9)
Ruska federacija	497 (3,5)	509 (4,2)	518 (5,7)	490 (4,2)	511 (4,2)	517 (4,9)	500 (4,1)	508 (4,6)	514 (4,5)
Slovaška ²	518 (5,0)	530 (3,9)	537 (7,0)	516 (4,5)	530 (5,1)	541 (5,7)	521 (4,6)	537 (5,1)	531 (4,4)
Slovenija	508 (2,7)	521 (3,6)	521 (4,3)	498 (3,2)	515 (3,2)	531 (4,6)	500 (3,1)	517 (3,6)	532 (4,3)
Španija	499 (3,9)	515 (4,6)	504 (5,6)	489 (4,1)	505 (4,2)	522 (6,0)	492 (3,9)	510 (5,1)	517 (5,0)
Švedska	520 (3,4)	532 (4,1)	561 (4,3)	502 (3,1)	543 (3,7)	579 (4,8)	507 (3,4)	546 (3,9)	568 (4,9)
Švica †	517 (4,3)	537 (5,3)	539 (4,4)	502 (3,8)	532 (4,3)	564 (5,6)	519 (4,8)	534 (4,2)	541 (5,0)
Tajsko †	457 (3,9)	455 (4,1)	443 (4,2)	472 (3,8)	459 (4,7)	427 (3,6)	476 (4,1)	452 (3,8)	432 (3,8)
ICCS povprečje	493 (0,7)	504 (0,7)	508 (0,9)	487 (0,7)	502 (0,7)	516 (0,8)	493 (0,7)	505 (0,7)	512 (0,8)
Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja									
Hong Kong SAR	530 (6,0)	563 (6,8)	567 (6,6)	536 (7,3)	563 (5,5)	562 (6,9)	553 (7,1)	556 (6,3)	552 (6,7)
Nizozemska	492 (7,1)	487 (10,0)	499 (9,1)	479 (6,5)	494 (10,9)	508 (10,2)	491 (8,3)	494 (7,7)	493 (11,0)

Povprečje v srednji tretjini je pomembno višje kot v spodnji tretjini in pomembno nižje kot v višji tretjini. ▶

Povprečje v višji tretjini je pomembno višje kot v nižji tretjini. ▷

Povprečje v nižji tretjini je pomembno višje kot v višji tretjini. ◀

Povprečje v srednji tretjini je pomembno nižje kot v spodnji tretjini in pomembno višje kot v višji tretjini. ◀

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seltetki nekonistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enakih kohortni učencih, vendar šole na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 14: Nacionalna povprečja državljanske vednosti za zanimanje za politična in družbena vprašanja, zaznavo lastne možnosti političnega vplivanja ter državljanska samoučinkovitost po tretjinah. Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 5.3 (str. 121).

učenca o lastni sposobnosti za opravljanje določenih nalog na področju državljske participacije. Državljska samoučinkovitost učencev se je v raziskavi ICCS 2009 merila s sklopom 7 izjav o tem, kako dobro bi jim po njihovem mnenju šlo pri različnih dejavnostih, ki so povezane z aktivnim demokratičnim državljanstvom.

Da bi raziskali odnos med motivacijo učencev, njihovim zaupanjem v lastne sposobnosti ter znanju o državljanstvu, je vsak od treh raziskovanih indeksov (zanimanje za politična in družbena vprašanja, zaznava lastne možnosti političnega vplivanja ter državljska samoučinkovitost) razdeljen na 3 enako velike skupine, za vsako od teh skupin pa je izračunan povprečen dosežek v znanju.

Na ravni mednarodnega povprečja so med 3 skupinami največje razlike v znanju o državljanstvu pri indeksu o zaznavi možnosti lastnega političnega vplivanja (29 točk razlike), najmanjše razlike pa pri zanimanju za politična in družbena vprašanja (15 točk razlike). V Sloveniji so razlike med podskupinami izrazitejše: pri zanimanju za politična in družbena vprašanja je razlika v znanju med skupino z nizkim in skupino z visokim zanimanjem 23 točk (s tem da med srednjo skupino in skupino z visokim zanimanjem ni razlike v znanju). Razlika v znanju med skrajnima skupina je pri zaznavani lastni možnosti političnega vplivanja 33 točk, pri zaznavani državljski samoučinkovitosti pa 32 točk. Pri slovenskih učencih je več znanja vselej pozitivno povezano z višjo mero interesa oziroma zaznane učinkovitosti. To velja tudi za večino drugih držav.

Tabela 48: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, kako dobro bi jim po njihovem mnenju šlo pri spodaj naštetih dejavnostih

	Zelo dobro % (SE)	Precej dobro % (SE)	Ne preveč do- bro % (SE)	Sploh mi ne bi šlo % (SE)
Razpravljanje o časopisnem članku, ki poroča o sporu med državama	12 (0,9)	43 (1,1)	37 (1,1)	8 (0,6)
Zagovarjanje svojega mnenja o spornem političnem ali družbenem vprašanju	20 (0,9)	41 (0,9)	31 (0,9)	8 (0,6)
Kandidiranje na šolskih volitvah	17 (0,8)	39 (0,9)	33 (1,0)	11 (0,7)
Organiziranje skupine učencev, da bi na šoli kaj spremenili	24 (0,9)	44 (1,0)	25 (0,8)	7 (0,5)

	Zelo dobro % (SE)	Precej dobro % (SE)	Ne preveč do- bro % (SE)	Sploh mi ne bi slo % (SE)
Spremljanje televizijske razprave o spornem vprašanju	16 (0,8)	39 (0,9)	35 (0,8)	9 (0,6)
Pisanje pisma v časopis, v katerem bi predstavil/-a svoje stališče o spornem vprašanju	14 (0,6)	35 (1,0)	39 (1,0)	12 (0,6)
Govorjenje pred razredom o družbenem ali političnem vprašanju	16 (0,7)	33 (0,9)	37 (1,0)	14 (0,8)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor je razvidno iz zgorjnj tabele, so v mednarodnem vzorcu učenci ocenili, da zgoraj naštete dejavnosti opravljajo vsaj precej dobro. Odstotek učencev, ki menijo, da bi zgoraj naštete dejavnosti opravili zelo oziroma precej dobro, se nahaja med 50 % za dejavnost »govorjenje pred razredom o družbenem ali političnem vprašanju« ter 65 % za »organiziranje skupine učencev, da bi na šoli kaj spremenili«. V Sloveniji 49 % meni, da bi zelo oziroma precej dobro govorili pred razredom, 68 % pa to meni za organiziranje učencev, kar pomeni, da se odgovori slovenskih učencev ne razlikujejo od mednarodnega povprečja. To pokaže tudi skupna lestvica odgovorov na vsa vprašanja, na kateri so se slovenski učenci uvrstili v mednarodno povprečje. Iz tabele je tudi razvidno, da največje samozaupanje izkazujejo učenci iz nekaterih južnoameriških (npr. Dominikanska republika in Gvatemala) in azijskih držav (npr. Južna Koreja in Tajski), najnižje pa učenci iz nekaterih evropskih držav (npr. Finska in Belgija ter Švica in Češka). Razlike med spoloma so majhne.

Vključevanje učencev v diskusije o političnih in družbenih temah

Ena izmed pomembnih značilnosti demokratične družbe je tudi javna razprava o političnih in družbenih vprašanjih. V raziskavi ICCS je bil za raziskovanje tega vidika demokracije v vprašalnik vključen niz vprašanj o tem, kako pogosto se učenci s svojimi starši in prijatelji pogovarjajo o političnih in družbenih vprašanjih ter o dogodkih v drugih državah. Možni odgovori na ti dve vprašanji so bili: »nikoli ali skoraj nikoli«, »vsak mesec (vsaj enkrat na mesec)«, »vsak teden (vsaj enkrat na teden)« ter »vsak dan ali skoraj vsak dan«. Kakor je izpostavljeno v mednarodnem poročilu raziskave ICCS, so učenci, ki več-

krat diskutirajo o političnih in družbenih vprašanjih ter o dogodkih v drugih državah, v večini držav dosegli višji dosežek na preizkusu znanja.

Tabela 49: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o izvajanju dejavnosti zunaj šole

Kako pogosto delaš kaj izmed naštetega zunaj šole?				
	Nikoli ali skoraj nikoli % (SE)	Vsak mesec % (SE)	Vsak teden % (SE)	Vsak dan ali skoraj vsak dan % (SE)
Se pogovarjaš s starši o političnih ali družbenih vprašanjih.	66 (1,1)	22 (0,9)	9 (0,7)	3 (0,4)
Se pogovarjaš s prijatelji o političnih ali družbenih vprašanjih.	76 (1,0)	18 (0,8)	5 (0,5)	1 (0,2)
Se pogovarjaš s starši o dogodkih v drugih državah.	27 (0,9)	40 (1,0)	25 (0,9)	8 (0,5)
Se pogovarjaš s prijatelji o dogodkih v drugih državah.	40 (1,2)	37 (1,1)	18 (0,9)	5 (0,5)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor je razvidno iz zgornje tabele, so učenci s svojimi prijatelji pogosteje govorili o dogajanjih v drugih državah kot pa o političnih in družbenih vprašanjih. V Sloveniji je 6 % učencev izjavilo, da se vsaj enkrat tedensko pogovarja s prijatelji o družbenih in političnih vprašanjih, 23 % pa jih je izjavilo, da se z njimi vsaj enkrat tedensko pogovarja o dogodkih v drugih državah. Primerjalno so te teme manjkrat predmet diskusije, kot je povprečje v drugih državah. V povprečju je 12 % učencev izjavilo, da se vsaj enkrat na teden pogovarja s starši o političnih in družbenih vprašanjih, in 25 %, da se z njimi pogovarja o dogodkih v drugih državah. V Sloveniji je bilo takih 12 in 33 %. Izkaže se torej, da se učenci tako po svetu kot v Sloveniji o omenjenih vprašanjih večkrat pogovarjajo s starši kot s prijatelji ter da se večkrat pogovarjajo o dogodkih v drugih državah kot pa o družbenih in političnih vprašanjih. Hkrati podatki tudi kažejo, da imajo slovenski učenci, ki po lastnih navedbah vsaj enkrat tedensko razpravljajo s prijatelji o družbenih in političnih vprašanjih, višji dosežek na preizkusu znanja (535 oziroma 515) in se bolj zanimajo za politična in družbena vprašanja. Podobna razmerja veljajo tudi za učence v večini drugih držav, ki so sodelovale v raziskavi ICCS.

Učenci so bili v okviru tega vprašanja vprašani tudi, kako pogosto (»nikoli ali skoraj nikoli«, »vsak mesec (vsaj enkrat na mesec)«, »vsak teden (vsaj enkrat na teden)« ter

»vsak dan ali skoraj vsak dan«) pridobivajo informacije o nacionalnih in mednarodnih državnih dogodkih iz različnih sredstev obveščanja, in sicer z gledanjem televizije, branjem časopisov in uporabo interneta.

Tabela 50: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o izvajanju dejavnosti zunaj šole

	Nikoli ali skoraj nikoli % (SE)	Vsak mesec % (SE)	Vsak teden % (SE)	Vsak dan ali skoraj vsak dan % (SE)
Gledaš poročila na televiziji, da bi se seznanil/-a s slovenskimi in mednarodnimi novicami.	22 (0,9)	24 (0,9)	32 (1,0)	22 (1,0)
Bereš časopis, da bi se seznanil/-a s slovenskimi in mednarodnimi novicami.	40 (1,2)	28 (0,9)	22 (0,8)	10 (0,6)
Uporabljaš internet, da bi se seznanil/-a s slovenskimi in mednarodnimi novicami.	41 (1,1)	27 (0,9)	18 (0,8)	14 (0,7)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Najbolj pogosto slovenski učenci spremljajo nacionalne in mednarodne novice z gledanjem televizije (kar dve tretjini učencev mednarodnega vzorca jo gleda vsaj vsak teden, v Sloveniji 55 % učencev), medtem ko z branjem časopisov pridobiva informacije le tretjina učencev mednarodnega vzorca in 32 % učencev v Sloveniji. V splošnem tri četrtine učencev uporablja vsaj eno izmed zgoraj naštetih sredstev z namenom informiranja o nacionalnih in mednarodnih temah. Učenci, ki ne uporabljajo nobenega izmed zgoraj naštetih medijev obveščanja, so na preizkusu znanja dosegli bistveno nižji rezultat oz. manjše število točk od ostalih učencev. V mednarodnem vzorcu je takih 23 %, v Sloveniji pa 32 %, kar je pomembno večje število.

Sodelovanje učencev pri državljskih aktivnostih izven šole

Sodelovanje učencev pri državljskih aktivnostih izven šole je bilo pri raziskavi ICCS merjeno s pomočjo vprašanja, ali so učenci kdaj sodelovali pri kateri izmed organizacij, v katero so bili aktivno vključeni.

Tabela 51: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o sodelovanju pri različnih organizacijah

	Da, sodeloval/-a sem v zadnjih dvanajstih mesecih. % (SE)	Da, sodeloval/-a sem, toda pred več kot letom dni. % (SE)	Ne, nikdar nisem sodeloval/-a. % (SE)
Podmladek katere izmed političnih strank ali zvez	3 (0,4)	3 (0,3)	94 (0,5)
Organizacija za varstvo okolja	8 (0,6)	20 (1,1)	72 (1,3)
Organizacija za varstvo človekovih pravic	3 (0,4)	7 (0,5)	90 (0,6)
Prostovoljna skupina, ki dela za pomoč skupnosti	9 (0,6)	15 (0,8)	76 (1,0)
Organizacija, ki zbira denar za dobrotelni namen	18 (0,9)	26 (0,8)	56 (1,2)
Kulturno društvo, ki temelji na nacionalni pripadnosti	5 (0,5)	8 (0,5)	87 (0,7)
Verska skupina oziroma organizacija	29 (1,1)	14 (0,7)	57 (1,2)
Skupina mladih, ki se za nekaj zavzemajo	16 (0,7)	19 (0,8)	65 (1,0)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Učenci so v vseh sodelujočih državah najmanjkrat sodelovali pri podmladkih katere izmed političnih strank. V Sloveniji je tako samo 6 % učencev poročalo o takem sodelovanju, mednarodno povprečje pa je bilo 10 %. V povprečju je 14 % učencev že sodelovalo ali sodeluje pri kulturnih društvih, ki temeljijo na etnični pripadnosti; v Sloveniji je o tem poročalo za odstotek manj učencev. Bolj pogosto je sodelovanje v organizacijah za varstvo okolja. V številnih državah je v organizacijah za varstvo okolja sodelovalo več kot polovica učencev. Mednarodno povprečje je bilo 29 %, v Sloveniji pa odstotek manj (28 %). Dobra tretjina vseh sodelujočih učencev v raziskavi je že sodelovala ali sodeluje pri prostovoljni skupini, ki dela za pomoč skupnosti (34 %), ter pri organizaciji, ki zbira denar za dobrotelni namen (39 %). V Sloveniji je bilo prvih 24 %, torej precej manj, drugih pa 44 %, to-

rej 10 % več od mednarodnega povprečja. Na mednarodni ravni tretjina vseh sodelujočih učencev (35 %) še ni sodelovala pri nobeni od zgoraj naštetih dejavnosti, v Sloveniji pa je bilo takih učencev 34 %.

Sodelovanje učencev pri državljanskih aktivnostih v okviru šole

V raziskavi ICCS se je občutek učencev, v kolikšni meri lahko s svojim delovanjem vplivajo na razmere v šoli, merilo z različnimi trditvami o sodelovanju učencev na šoli.

Tabela 52: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o soglašanju s posameznimi trditvami o sodelovanju učencev na šoli

	Zelo se strinjam % (SE)	Strinjam se % (SE)	Ne strinjam se % (SE)	Nikakor se ne strinjam % (SE)
Sodelovanje učencev pri vodenju šole lahko šolo izboljša.	34 (1,1)	51 (1,0)	11 (0,6)	4 (0,5)
Veliko pozitivnih sprememb se lahko zgodi na šolah, če učenci sodelujejo med seboj.	43 (1,1)	50 (1,2)	5 (0,5)	2 (0,4)
Organiziranje skupin učencev, da bi se izrazila njihova mnenja, lahko pripomore k reševanju težav na šolah.	30 (1,1)	56 (1,2)	10 (0,7)	4 (0,5)
Vse šole bi morale imeti šolski parlament.	44 (1,3)	42 (1,2)	10 (0,7)	4 (0,5)
Učenci, ki delujejo skupaj, imajo večji vpliv na dogajanje v šolah kot učenci, ki delujejo sami.	43 (1,1)	44 (1,0)	9 (0,6)	4 (0,4)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

V povprečju je za učence na mednarodni ravni zelo verjetno, da se bodo strinjali z vsemi zgoraj naštetimi trditvami, kar velja tudi za odgovore slovenskih učencev. Le manjšina učencev je izrazila nestrinjanje. Na mednarodni ravni se odstotek učencev, ki se strinja s posameznimi trditvami, giblje med 86 % (enako tudi v Sloveniji) za »vse šole bi morale imeti šolski parlament« in 92 % (v Sloveniji 93 %) za »veliko pozitivnih sprememb se lahko zgodi na šolah, če učenci sodelujejo med seboj«. Tudi v Sloveniji so učenci izrazili veliko mero strinjanja z vsemi trditvami. V večini držav so se dekleta v splošnem bolj strinjala s tem, da je sodelovanje pri državljanskih aktivnostih znotraj šole pomembno, kot fantje.

Država	Vsi učenci	Dekleta	Fantje	Razlike (fantje - dekleta)*	30 40 50 60 70				
					[Bar chart showing score distribution]				
Avstrija	46 (0,2) ▼	46 (0,3)	45 (0,3)	-1 (0,4)					
Belgija (Flamski del) †	50 (0,2)	50 (0,3)	50 (0,3)	0 (0,3)					
Bolgarija	49 (0,3) ▽	50 (0,4)	47 (0,4)	-2 (0,4)					
Čile	56 (0,2) ▲	57 (0,3)	55 (0,3)	-2 (0,3)					
Kitajski Tajpej	51 (0,2) △	51 (0,3)	51 (0,3)	0 (0,4)					
Kolumbija	54 (0,2) ▲	54 (0,2)	54 (0,3)	0 (0,3)					
Ciper	51 (0,2) △	53 (0,3)	48 (0,3)	-5 (0,4)					
Česka †	47 (0,2) ▼	48 (0,2)	46 (0,3)	-1 (0,3)					
Danska †	50 (0,2)	50 (0,2)	50 (0,3)	0 (0,4)					
Dominikanska republika	54 (0,3) ▲	55 (0,3)	54 (0,3)	-1 (0,4)					
Anglija ‡	48 (0,3) ▽	49 (0,4)	47 (0,3)	-1 (0,5)					
Estonija	50 (0,3)	52 (0,4)	48 (0,3)	-4 (0,4)					
Finska	50 (0,2)	51 (0,2)	48 (0,3)	-3 (0,3)					
Grčija	53 (0,3) △	54 (0,3)	51 (0,4)	-3 (0,4)					
Gvatemala ¹	56 (0,2) ▲	56 (0,3)	55 (0,3)	-1 (0,4)					
Indonezija	52 (0,2) △	52 (0,3)	51 (0,2)	-1 (0,3)					
Irski	51 (0,2) △	53 (0,3)	50 (0,3)	-3 (0,4)					
Italija	49 (0,2) ▽	50 (0,2)	49 (0,2)	-1 (0,3)					
Južna Koreja ¹	46 (0,2) ▼	47 (0,2)	45 (0,3)	-2 (0,4)					
Latvija	48 (0,3) ▽	50 (0,3)	47 (0,3)	-3 (0,4)					
Litnštajn	47 (0,6) ▽	48 (0,7)	47 (0,8)	-1 (0,9)					
Litva	48 (0,2) ▽	49 (0,2)	46 (0,3)	-2 (0,3)					
Luksemburg	47 (0,2) ▼	48 (0,2)	46 (0,3)	-2 (0,4)					
Malta	51 (0,3) △	52 (0,5)	50 (0,3)	-2 (0,6)					
Mehika	51 (0,2) △	52 (0,2)	50 (0,2)	-2 (0,3)					
Nova Zelandija †	48 (0,3) ▽	50 (0,4)	47 (0,4)	-3 (0,5)					
Norveška †	52 (0,2) △	52 (0,3)	52 (0,3)	-1 (0,4)					
Paragvaj ¹	54 (0,2) ▲	54 (0,3)	53 (0,3)	-1 (0,3)					
Poljska	51 (0,3) △	52 (0,3)	49 (0,3)	-3 (0,4)					
Ruska federacija	50 (0,3)	51 (0,3)	49 (0,3)	-2 (0,4)					
Slovaška ²	47 (0,2) ▼	47 (0,3)	46 (0,3)	-1 (0,4)					
Slovenija	50 (0,3)	51 (0,3)	49 (0,4)	-3 (0,4)					
Španija	51 (0,2) △	52 (0,3)	50 (0,3)	-2 (0,4)					
Švedski	49 (0,2) ▽	50 (0,3)	48 (0,3)	-2 (0,4)					
Švica †	46 (0,3) ▼	47 (0,4)	46 (0,4)	-1 (0,4)					
Tajska †	51 (0,2) △	52 (0,2)	50 (0,3)	-2 (0,3)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	51 (0,1)	49 (0,1)	-4 (0,1)					
Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja									
Hong Kong SAR	48 (0,3)	48 (0,4)	48 (0,4)	0 (0,6)					
Nizozemska	47 (0,5)	47 (0,5)	47 (0,7)	1 (0,7)					

Nacionalno povprečje
 več kot 3 odstopne točke nad ICCS povprečjem ▲
 statistično pomembno na ICCS povprečjem △
 statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽
 več kot 3 odstopne točke pod ICCS povprečjem ▼

* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **krepki pisavi**

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, so lahko nekateri seštevniki nekonsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

V povprečja imajo učenci a vrednostjo anotraj tega območja več kot 50 % možnosti, da bodo na navedene eritve odgovorili z/:

strijnjanjem
 nestrijnjanjem

Slika 15: Nacionalna povprečja o percepciji vrednosti participacije na šolah nasploh ter glede na spol.
 Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 5,9 (str. 136).

Učenci so odgovarjali tudi na vprašanje o svojem sodelovanju v različnih dejavnostih, kjer so odgovarjali tako, da so označili, kako pogosto so v njih sodelovali.

Tabela 53: Odgovori slovenskih osmošolcev o sodelovanju v različnih oblikah participacije na šolah

	Da, sodeloval/-a sem v zadnjih dvanajstih mesecih % (SE)	Da, sodeloval/-a sem, toda pred več kot letom dni. % (SE)	Ne, nikdar nisem sodeloval/-a. % (SE)
Prostovoljno sodelovanje pri šolskih glasbenih ali gledaliških dejavnostih zunaj rednega pouka	34 (1,3)	31 (1,2)	35 (1,3)
Aktivno sodelovanje v razpravi	19 (0,9)	22 (0,8)	59 (1,2)
Volitve za predstavnika razreda ali v šolski parlament	66 (1,2)	18 (0,9)	16 (0,8)
Sodelovanje pri odločitvah o tem, kako se vodi šola	11 (0,7)	17 (0,9)	72 (1,2)
Sodelovanje v razpravah na zboru učencev	14 (0,7)	20 (1,1)	66 (1,4)
Kandidiranje za predstavnika razreda ali za šolski parlament	36 (1,0)	23 (0,9)	41 (1,1)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor je prikazano v zgornji tabeli, je več učencev pogosteje sodelovalo v državljanskih aktivnostih, ki so organizirane znotraj šole, kot pa v državljanskih aktivnostih izven šole. V povprečju je 76 % učencev sodelovalo pri volitvah za predstavnika razreda ali v šolski parlament, 61 % pa jih je prostovoljno sodelovalo pri šolskih glasbenih ali gledaliških dejavnostih zunaj rednega pouka. V Sloveniji se je volitev udeležilo 84 % učencev, v različnih dejavnosti izven pouka pa je sodelovalo 65 % učencev, kar je nekoliko nad mednarodnim povprečjem. Približno 41 % učencev je aktivno sodelovalo v razpravi, sodelovalo pri odločitvah, kako se vodi šola, sodelovalo v razpravi na zboru učencev ali kandidiralo za predstavnika razreda ali za šolski parlament. Le 7 % učencev na mednarodni ravni in 6 % v Sloveniji ni nikdar sodelovalo pri nobeni od zgoraj naštetih dejavnosti. V Sloveniji je že kdaj kandidiralo za predstavnika razreda 59 % učencev, kar je pomembno višje število, kot je mednarodno povprečje (42 %). Izrazito manj učencev (28 %) pa je v Sloveniji

po lastnih izjavah sodelovalo pri odločitvah o tem, kako se vodi šola – mednarodno povprečje je 40 %.

Pričakovana politična participacija učencev v prihodnosti

V raziskavo ICCS so bila vključena tudi vprašanja o načrtovani politični participaciji učencev v prihodnosti. Del vprašanj se je nanašal na pričakovano udeleževanje v različnih oblikah protesta. Vprašanja so bila razdeljena na trditve o legalnih ter o nelegalnih oblikah protesta. Za raziskovanje pripravljenosti učencev pri sodelovanju v legalnih oblikah protesta je bilo izbranih 6 različnih trditvev.

Tabela 54: Odgovori slovenskih osmošolcev o udeležbi v kateri od oblik protesta v prihodnosti

	To bi zagotovo naredil/-a % (SE)	To bi verjetno naredil/-a % (SE)	Tega verjetno ne bi naredil/-a % (SE)	Tega zagotovo ne bi naredil/-a % (SE)
Pisal/-a pisma v časopis.	13 (1,0)	33 (1,0)	39 (1,1)	15 (0,8)
Nosil/-a priponko ali majico, ki izraža tvoje mnenje.	19 (0,7)	35 (1,0)	32 (1,0)	14 (0,7)
Vzpostavil/-a stik z izvoljenim predstavnikom.	10 (0,7)	30 (1,0)	45 (1,1)	15 (0,8)
Sodeloval/-a na miroljubnem protestu ali zborovanju.	16 (0,9)	39 (0,9)	32 (0,9)	13 (0,7)
Zbiral/-a podpise za peticijo.	18 (0,8)	33 (0,9)	34 (0,9)	15 (0,8)
Se odločil/-a, da ne boš kupoval/-a nekaterih izdelkov.	16 (0,9)	34 (1,0)	33 (1,0)	17 (0,7)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Na mednarodni ravni je za učence zelo verjetno, da se bodo udeležili večino zgoraj naštetih aktivnosti. Večina učencev (med 51 in 57 %, v Sloveniji nekoliko manj, pisma bi v časopis, denimo, pisalo le 46 % učencev) je izjavljala, da se bo verjetno ali zagotovo udeležila zgoraj naštetih aktivnosti. Izjema je le vzpostavitev stika z izvoljenim predstavnikom, kar bi zagotovo ali verjetno naredilo le 38 % vseh učencev v vzorcu (40 % v Sloveniji). Kakor je razvidno iz tabele zgoraj, so statistično pomembne razlike med spoloma vidne le pri približno polovici držav, kjer so v večini držav deklice bolj pripravljene sodelovati pri zgoraj naštetih aktivnostih kot dečki. V Sloveniji razlika med spoloma ni statistično pomembna.

Država	Vsi učenci	Dekleta	Fanteje	Razlike (fanteje - dekleta)*	30 40 50 60 70				
					[Scale for visualization]				
Avstrija	50 (0,2)	50 (0,3)	50 (0,3)	0 (0,4)					
Belgija (Flamski del) †	47 (0,2) ▼	48 (0,3)	46 (0,3)	-2 (0,4)					
Bolgarija	51 (0,3) △	51 (0,3)	51 (0,4)	0 (0,5)					
Čile	54 (0,2) ▲	54 (0,3)	53 (0,3)	-1 (0,4)					
Kitajski Tajpej	49 (0,2) ▽	48 (0,2)	50 (0,2)	2 (0,3)					
Kolumbija	55 (0,2) ▲	55 (0,2)	55 (0,2)	0 (0,3)					
Ciper	51 (0,2) △	52 (0,3)	51 (0,4)	-1 (0,5)					
Česka †	49 (0,2) ▽	50 (0,3)	48 (0,3)	-2 (0,4)					
Danska †	47 (0,2) ▽	49 (0,2)	46 (0,2)	-3 (0,4)					
Dominikanska republika	57 (0,4) ▲	57 (0,4)	58 (0,5)	1 (0,4)					
Anglija †	50 (0,3)	52 (0,4)	48 (0,3)	-3 (0,5)					
Estonija	49 (0,2) ▽	49 (0,3)	48 (0,2)	0 (0,3)					
Finska	49 (0,2) ▽	51 (0,2)	48 (0,2)	-3 (0,3)					
Grčija	52 (0,2) △	52 (0,3)	51 (0,3)	0 (0,4)					
Gvatemala ¹	54 (0,2) ▲	53 (0,2)	54 (0,3)	1 (0,3)					
Indonezija	52 (0,2) △	51 (0,2)	53 (0,2)	2 (0,3)					
Irska	51 (0,2) △	53 (0,3)	50 (0,3)	-4 (0,4)					
Italija	49 (0,2) ▽	49 (0,2)	48 (0,2)	-1 (0,3)					
Južna Koreja ¹	45 (0,2) ▼	45 (0,2)	45 (0,2)	0 (0,3)					
Latvija	50 (0,2)	51 (0,3)	50 (0,3)	-1 (0,4)					
Lihtenštajn	48 (0,5) ▽	48 (0,6)	49 (0,8)	1 (1,0)					
Litva	53 (0,2) △	54 (0,3)	52 (0,3)	-2 (0,4)					
Luksemburg	49 (0,2) ▽	49 (0,2)	50 (0,3)	1 (0,4)					
Malta	48 (0,3) ▽	48 (0,4)	49 (0,5)	1 (0,6)					
Mehika	53 (0,2) ▲	53 (0,2)	53 (0,3)	1 (0,3)					
Nova Zelandija †	50 (0,3)	52 (0,4)	47 (0,3)	-4 (0,5)					
Norveška †	48 (0,2) ▽	48 (0,3)	47 (0,3)	-1 (0,5)					
Paragvaj ¹	52 (0,2) △	52 (0,3)	53 (0,4)	1 (0,5)					
Poljska	46 (0,3) ▼	47 (0,3)	46 (0,3)	-1 (0,4)					
Ruska federacija	48 (0,2) ▽	48 (0,2)	47 (0,3)	-1 (0,4)					
Slovaška ²	51 (0,3)	51 (0,3)	50 (0,4)	-1 (0,5)					
Slovenija	49 (0,2) ▽	50 (0,3)	49 (0,3)	0 (0,4)					
Španija	50 (0,2)	50 (0,3)	49 (0,3)	-1 (0,4)					
Švedska	48 (0,2) ▽	49 (0,3)	47 (0,3)	-2 (0,3)					
Švica †	48 (0,2) ▽	48 (0,3)	48 (0,3)	-1 (0,4)					
Tajska †	49 (0,3) ▽	48 (0,3)	51 (0,3)	4 (0,3)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	50 (0,0)	50 (0,1)	-4 (0,1)					

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	47 (0,2)	47 (0,3)	47 (0,3)	0 (0,4)
Nizozemska	46 (0,5)	46 (0,6)	45 (0,5)	-1 (0,5)

Nacionalno povprečje

- več kot 3 odstopne točke nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽
- več kot 3 odstopne točke pod ICCS povprečjem ▼

* statistično značilne (p > 0,05) razlike glede na spol so v **krepki pisavi**

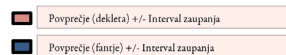
() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, so lahko nekateri seštevki neconsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih toli šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

V povprečju imajo učenci z vrednostjo znotraj tega obseja več kot 50 % možnost, da bodo v legalnih oblikah protesta sodelovali:

Slika 16: Nacionalna povprečja o pričakovani participaciji v legalnih oblikah protesta nasploh ter glede na spol.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 5.11 (str. 141).

Za raziskovanje pripravljenosti učencev pri sodelovanju v nelegalnih oblikah protesta so bile izbrane 3 trditve.

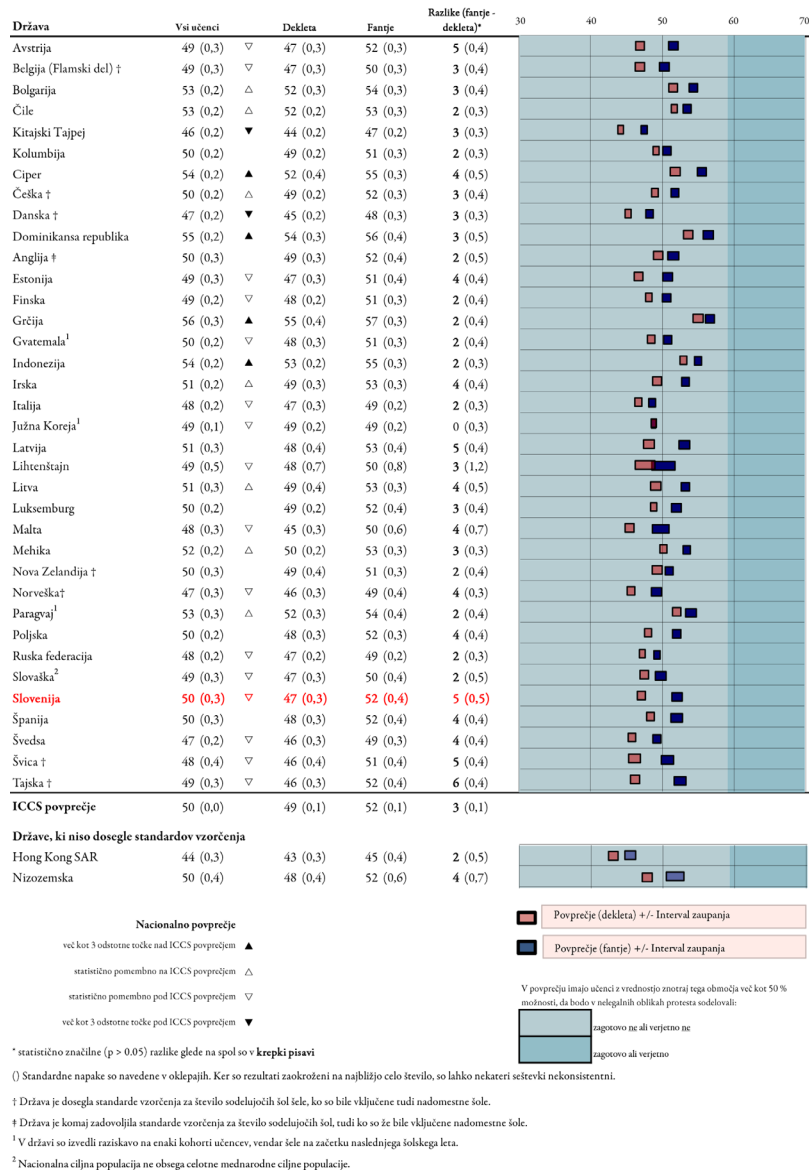
Tabela 55: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o udeležbi v nelegalnih oblikah protesta

	To bi zagotovo naredil/-a % (SE)	To bi verjetno naredil/-a % (SE)	Tega verjetno ne bi naredil/-a % (SE)	Tega zagotovo ne bi naredil/-a % (SE)
Z razpršilcem pisal/-a protestna gesla po zidovih.	12 (0,7)	13 (0,7)	33 (1,0)	42 (1,1)
Zaustavil/-a promet.	9 (0,6)	10 (0,7)	34 (1,0)	47 (1,0)
Zasedel/-a javno zgradbo.	9 (0,7)	9 (0,6)	32 (0,9)	50 (1,1)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Učenci izkazujejo nizko stopnjo pripravljenosti za udeleževanje pri nelegalnih oblikah protesta. Odstotek učencev na mednarodni ravni, ki bi se udeležili tovrstnih oblik protesta, se giblje med 19 % za trditev »zasedel bi javno zgradbo« (v Sloveniji še odstotek manj) ter 27 % za trditev »z razpršilcem bi pisal protestna gesla po zidovih« (v Sloveniji dva odstotka manj). V primerjavi z mednarodnim povprečjem so slovenski učenci pri vseh postavkah izkazali nekoliko nižjo stopnjo pripravljenosti za udeležbo v nelegalnih oblikah protesta. V vseh državah (razen v Južni Koreji) so dečki izkazovali večjo pripravljenost sodelovati pri tovrstnih oblikah protesta kot dekleta. Sloveniji spada med države, v katerih je ta razlika bolj izrazita.

Učenci so bili v raziskavi tudi vprašani, ali bodo kot odrasli sodelovali pri različnih za demokracijo nadvse pomembnih dejavnostih, ki jih povezujemo z aktivnim državljanstvom, kot so na primer lokalne in državne volitve, včlanitev v politično stranko ali sindikat ter kandidiranje na lokalnih volitvah.

Slika 17: Nacionalna povprečja o pričakovani participaciji v nelegalnih oblikah protesta na sploh ter glede na spol.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 5.12 (str. 142).

Tabela 56: Odgovori slovenskih osmošolcev o pripravljenosti sodelovanja na volitvah v odraslosti

	To bi zagotovo naredil/-a % (SE)	To bi verjetno naredil/-a % (SE)	Tega verjetno ne bi naredil/-a % (SE)	Tega zagotovo ne bi naredil/-a % (SE)
Volil/-a na lokalnih volitvah.	43 (1,3)	36 (1,1)	13 (0,7)	8 (0,6)
Volil/-a na državnih volitvah.	46 (1,1)	35 (1,0)	13 (0,6)	6 (0,5)
Si pred volitvami priskrbel/-a informacije o kandidatih.	34 (1,0)	40 (1,1)	17 (0,7)	9 (0,6)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor je razvidno iz zgornjih podatkov, lahko za učence v povprečju pričakujemo, da bodo kot odrasli sodelovali v vseh zgoraj naštetih aktivnostih. Povprečen odstotek učencev, ki bi zagotovo ali verjetno sodeloval pri zgoraj naštetih aktivnostih, se na mednarodni ravni giblje med 76 % za informiranje o kandidatih pred volitvami (v Sloveniji 74 %) ter 82 % za sodelovanje na lokalnih volitvah (v Sloveniji 79 %). Razlike med spoloma so zanemarljive. Vidimo, da slovenski učenci izkazujejo nekoliko nižjo pripravljenost za udeleževanje pri temeljnem demokratičnem procesu kot učenci na mednarodni ravni, vendar je razlika majhna.

Za veliko večino učencev lahko pričakujemo, da bodo v odraslosti volili na državnih volitvah. V povprečju bo približno 80 % učencev iz mednarodnega vzorca zagotovo ali verjetno volilo na državnih volitvah, ko bodo odrasli. V Sloveniji bi se državnih volitev udeležilo 81 % učencev. Učenci tako izkazujejo močnejšo pripravljenost udeleževati se volitev, kot je v Sloveniji na dan volitev dejansko udeležena pri odraslih.²

Pri primerjavi učencev, za katere lahko pričakujemo, da bodo v odraslosti zagotovo ali verjetno sodelovali na volitvah, ter učencev, za katere lahko pričakujemo, da v odraslosti verjetno ali zagotovo ne bodo sodelovali na volitvah, lahko opazimo, da so učenci, ki bodo verjetno ali zagotovo volili, dosegli boljše rezultate na preizkusu znanja. Na mednarodni ravni je razlika v dosežkih med obema skupinama znašala kar 50 točk, kar je približno polovica mednarodne standardne deviacije. V Sloveniji je bila razlika 57 točk. Podoben rezultat se je pokazal tudi pri primerjavi s splošnim zanimanjem za politična in družbena

² Po poročilu državne volilne komisije (<http://www.dvk.gov.si>) se je leta 2011 predčasnih volitev v Državni zbor udeležilo 65,6 % volilnih upravičencev.

Država	Odstotek učencev, ki ocenjujejo, da bodo verjetno ali zagotovo volili na državnih volitvah	Povprečni dosežek učencev, ki ocenjujejo, da na državnih volitvah:			Povprečni interes za politična/ družbena vprašanja tistih učencev, ki ocenjujejo, da na državnih volitvah:		
		verjetno ali zagotovo ne bodo volili (A)	bodo verjetno ali zagotovo volili (B)	Razlika (B-A)*	verjetno ali zagotovo ne bodo volili (A)	bodo verjetno ali zagotovo volili (B)	Razlika (B-A)*
Avstrija	82 (0,9)	452 (5,2)	516 (3,9)	63 (5,0)	47 (0,6)	54 (0,2)	7 (0,5)
Belgija (Flamski del) †	72 (1,3)	▼ 476 (4,8)	530 (4,6)	54 (4,1)	42 (0,4)	47 (0,4)	5 (0,6)
Bolgarija	69 (1,0)	▼ 447 (5,5)	492 (5,5)	45 (5,5)	45 (0,4)	51 (0,2)	6 (0,4)
Čile	76 (1,0)	▼ 473 (4,3)	490 (3,6)	16 (3,6)	46 (0,3)	53 (0,2)	7 (0,3)
Kitajski Tajpej	82 (0,7)	503 (3,0)	572 (2,4)	69 (3,0)	42 (0,3)	49 (0,2)	7 (0,4)
Kolumbija	90 (0,5)	△ 436 (4,1)	476 (2,7)	40 (3,8)	47 (0,4)	53 (0,2)	6 (0,5)
Ciper	75 (0,8)	▼ 420 (4,3)	472 (2,7)	51 (4,9)	43 (0,5)	49 (0,3)	6 (0,5)
Češka †	50 (1,1)	▼ 481 (2,1)	542 (3,0)	61 (3,3)	44 (0,2)	50 (0,2)	6 (0,3)
Danska †	89 (0,6)	△ 505 (5,4)	590 (3,5)	85 (5,7)	40 (0,6)	49 (0,3)	9 (0,6)
Dominikanska republika	86 (0,9)	△ 381 (3,9)	390 (2,9)	10 (4,2)	51 (0,8)	58 (0,2)	7 (0,9)
Anglija †	72 (1,1)	▼ 470 (4,0)	544 (4,9)	74 (5,4)	44 (0,4)	51 (0,3)	7 (0,5)
Estonija	73 (1,3)	▼ 487 (6,3)	542 (4,4)	55 (5,4)	47 (0,3)	52 (0,3)	4 (0,4)
Finska	85 (0,7)	△ 521 (4,4)	588 (2,4)	67 (4,5)	39 (0,5)	47 (0,2)	8 (0,5)
Grčija	77 (1,1)	▼ 446 (4,5)	491 (4,9)	45 (4,9)	46 (0,5)	51 (0,2)	5 (0,5)
Gvatemala ¹	94 (0,4)	▲ 410 (5,3)	442 (3,8)	32 (4,5)	51 (0,8)	55 (0,2)	5 (0,8)
Indonezija	92 (0,6)	▲ 397 (3,8)	439 (3,3)	42 (4,0)	53 (0,4)	55 (0,2)	2 (0,4)
Irski	87 (0,7)	△ 464 (5,9)	550 (4,2)	85 (5,8)	43 (0,6)	50 (0,3)	8 (0,7)
Italija	88 (0,6)	△ 470 (5,6)	541 (3,1)	72 (4,8)	49 (0,5)	53 (0,2)	4 (0,5)
Južna Koreja ¹	87 (0,6)	△ 506 (3,1)	574 (1,9)	68 (3,3)	45 (0,4)	51 (0,1)	5 (0,4)
Latvija	77 (1,2)	▼ 455 (4,7)	490 (4,3)	36 (5,0)	47 (0,4)	52 (0,2)	4 (0,5)
Lihtenštajn	81 (2,0)	482 (13,0)	544 (4,5)	62 (15,1)	45 (1,2)	51 (0,5)	6 (1,2)
Litva	88 (0,8)	△ 455 (4,3)	513 (2,7)	58 (4,2)	46 (0,6)	52 (0,2)	6 (0,6)
Luksemburg	73 (0,7)	▼ 435 (3,4)	493 (2,4)	59 (3,0)	45 (0,4)	51 (0,2)	7 (0,4)
Malta	86 (1,2)	△ 428 (7,1)	506 (4,5)	78 (8,1)	42 (0,7)	49 (0,3)	7 (0,6)
Mehika	86 (0,6)	△ 419 (3,6)	463 (2,9)	44 (3,8)	48 (0,4)	52 (0,2)	4 (0,4)
Nova Zelandija †	84 (0,8)	△ 452 (6,5)	535 (5,1)	83 (6,7)	43 (0,7)	51 (0,3)	8 (0,7)
Norveška†	83 (1,0)	△ 451 (4,4)	535 (3,3)	84 (5,5)	41 (0,7)	48 (0,3)	6 (0,7)
Paragvaj ¹	89 (0,9)	△ 397 (5,8)	451 (3,5)	54 (6,5)	48 (0,8)	53 (0,2)	5 (0,8)
Poljska	77 (1,0)	▼ 491 (6,2)	550 (4,3)	59 (4,9)	46 (0,5)	51 (0,2)	5 (0,5)
Ruska federacija	85 (0,8)	△ 470 (4,4)	514 (4,0)	44 (4,8)	49 (0,4)	54 (0,2)	5 (0,4)
Slovaška ²	75 (1,2)	▼ 493 (4,7)	542 (4,7)	49 (4,8)	43 (0,5)	48 (0,2)	5 (0,5)
Slovenija	81 (0,8)	471 (4,4)	528 (2,9)	57 (4,4)	42 (0,7)	46 (0,3)	4 (0,7)
Španija	85 (0,8)	△ 456 (5,8)	516 (3,9)	60 (5,1)	44 (0,6)	50 (0,2)	6 (0,6)
Švedski	85 (0,9)	△ 477 (4,4)	551 (3,2)	73 (5,2)	39 (0,5)	46 (0,3)	8 (0,6)
Švica †	70 (1,4)	▼ 500 (4,8)	547 (3,7)	47 (4,5)	48 (0,4)	52 (0,2)	5 (0,5)
Tajski	88 (0,6)	△ 415 (3,9)	458 (3,8)	43 (3,9)	54 (0,4)	56 (0,1)	2 (0,4)
ICCS povprečje	81 (0,2)	458 (0,9)	514 (0,6)	56 (0,9)	45 (0,1)	51 (0,0)	6 (0,1)
Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja							
Hong Kong SAR	83 (1,0)	501 (8,4)	564 (5,3)	63 (6,8)	46 (0,6)	54 (0,3)	7 (0,7)
Nizozemska	74 (2,3)	451 (6,0)	509 (9,3)	58 (9,0)	42 (0,5)	47 (0,4)	5 (0,7)

Nacionalno povprečje

- več kot 10 odstotnih točk nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▼
- več kot 10 odstotnih točk pod ICCS povprečjem ▼

* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **krepki pisavi**

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, so lahko nekateri seštejki nekonsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 18: Nacionalni procenti intence učencev o udeležbi na državnih volitvah.
Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 5.14 (str. 145).

vprašanja. Tu je razlika znašala 6 točk, kar je več kot polovica mednarodne standardne deviacije, v Sloveniji pa je bila razlika 4 točke.

Lestvico za merjenje pričakovane participacije učencev pri političnih aktivnostih v odraslosti, ki so konvencionalne, vendar terjajo nekaj več angažmaja, so v raziskavi oblikovali z naslednjimi vprašanji:

Tabela 57: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje o participaciji pri političnih aktivnostih v odraslosti

	To bi zagotovo naredil/-a % (SE)	To bi verjetno naredil/-a % (SE)	Tega verjetno ne bi naredil/-a % (SE)	Tega zagotovo ne bi naredil/-a % (SE)
Kandidatu ali stranki pomagal/-a med volilno kampanjo.	8 (0,6)	24 (1,0)	48 (1,2)	20 (0,9)
Se včlanil/-a v politično stranko.	5 (0,5)	13 (0,8)	46 (1,1)	36 (1,0)
Se včlanil/-a v sindikat.	5 (0,5)	15 (0,8)	46 (1,1)	34 (1,1)
Kandidiral/-a na občinskih volitvah.	12 (0,7)	19 (0,7)	39 (1,1)	30 (1,0)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

V povprečju za učence na mednarodni ravni lahko pričakujemo, da pri zgoraj naštetih aktivnostih kot odrasli ne bodo sodelovali. Odstotek učencev, ki bi zagotovo ali verjetno sodelovali, se giblje med 26 % za včlanitev v politično stranko ali kandidiranje na občinskih volitvah ter 40 % za pomoč kandidatu ali stranki med volilno kampanjo. V Sloveniji bi se v stranko včlanilo 18 % učencev, med kampanjo pa bi kandidatom pomagalo 21 % učencev. V velikem številu držav in tudi v Sloveniji so dečki bolj pripravljeni sodelovati pri zgoraj naštetih aktivnostih kot dekllice.

Zaključek

Analiza rezultatov slovenskih učencev je pokazala, da se učenci, vključeni v raziskavo, bolj zanimajo za politiko v njihovi državi kot pa za mednarodno politiko. Le manjšina učencev je izrazila zanimanje za politiko v drugih državah. Pri merjenju zaznav učencev o njihovi možnosti lastnega političnega vplivanja se je izkazalo, da dečki verjamejo, da imajo večjo možnost političnega vplivanja kot dekllice. Povprečni učenec na mednarodni ravni, ki je vključen v raziskavo, tudi verjame, da je sposoben precej dobro sodelovati pri določenih

Država	Vsi učenci	Dekleta	Fanjke	Razlike (fanjke-dekleta)*	30 40 50 60 70				
					[Bar chart showing distribution of expected participation rates]				
Avstrija	51 (0,2)	△ 49 (0,3)	52 (0,3)	3 (0,4)					
Belgija (Flamski del) †	45 (0,2)	▼ 45 (0,3)	45 (0,3)	1 (0,4)					
Bolgarija	49 (0,3)	▽ 48 (0,3)	49 (0,4)	1 (0,5)					
Čile	49 (0,2)	▽ 48 (0,3)	49 (0,3)	1 (0,4)					
Kitajski Tajpej	47 (0,1)	▽ 46 (0,2)	49 (0,2)	3 (0,3)					
Kolumbija	53 (0,3)	▲ 53 (0,3)	54 (0,4)	1 (0,3)					
Ciper	51 (0,2)	△ 49 (0,3)	53 (0,3)	3 (0,4)					
Česka †	45 (0,2)	▼ 45 (0,2)	45 (0,3)	0 (0,3)					
Danska †	50 (0,1)	50 (0,2)	50 (0,2)	0 (0,3)					
Dominikansa republika	57 (0,4)	▲ 56 (0,4)	59 (0,4)	3 (0,4)					
Anglija †	49 (0,2)	▽ 49 (0,3)	50 (0,3)	0 (0,4)					
Estonija	48 (0,2)	▽ 48 (0,3)	49 (0,3)	1 (0,4)					
Finska	48 (0,1)	▽ 47 (0,2)	48 (0,2)	0 (0,3)					
Grčija	50 (0,2)	50 (0,3)	51 (0,3)	2 (0,3)					
Gvatemala ¹	52 (0,3)	△ 52 (0,4)	53 (0,4)	1 (0,5)					
Indonezija	56 (0,2)	▲ 55 (0,3)	57 (0,3)	2 (0,3)					
Irski	50 (0,2)	50 (0,3)	50 (0,3)	0 (0,4)					
Italija	49 (0,2)	▽ 48 (0,3)	51 (0,3)	2 (0,4)					
Južna Koreja ¹	46 (0,1)	▼ 46 (0,2)	47 (0,2)	1 (0,3)					
Lavrija	51 (0,2)	△ 50 (0,4)	52 (0,3)	1 (0,5)					
Lihtenštajn	51 (0,5)	△ 50 (0,6)	52 (0,7)	2 (0,9)					
Litva	49 (0,2)	▽ 48 (0,3)	50 (0,3)	2 (0,4)					
Luksemburg	51 (0,2)	△ 50 (0,2)	51 (0,3)	1 (0,3)					
Malta	48 (0,4)	▽ 47 (0,4)	50 (0,6)	4 (0,7)					
Mehika	54 (0,2)	▲ 53 (0,3)	56 (0,3)	2 (0,3)					
Nova Zelandija †	49 (0,2)	▽ 49 (0,3)	49 (0,3)	0 (0,5)					
Norveška†	49 (0,2)	▽ 49 (0,2)	49 (0,3)	0 (0,4)					
Paragvaj ¹	55 (0,3)	▲ 54 (0,3)	56 (0,4)	2 (0,5)					
Poljska	48 (0,2)	▽ 47 (0,2)	49 (0,4)	2 (0,4)					
Ruska federacija	52 (0,2)	△ 51 (0,3)	52 (0,3)	1 (0,4)					
Slovaška ²	48 (0,2)	▽ 47 (0,2)	48 (0,3)	1 (0,3)					
Slovenija	48 (0,2)	▼ 47 (0,3)	50 (0,3)	3 (0,4)					
Španija	49 (0,2)	▽ 49 (0,2)	50 (0,3)	1 (0,3)					
Švedska	50 (0,2)	▽ 50 (0,3)	50 (0,3)	0 (0,3)					
Švica †	49 (0,2)	▽ 48 (0,3)	50 (0,3)	2 (0,4)					
Tajska †	55 (0,2)	▲ 54 (0,3)	57 (0,3)	3 (0,4)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	49 (0,0)	51 (0,1)	1 (0,1)					

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	47 (0,2)	47 (0,3)	48 (0,3)	1 (0,4)	
Nizozemska	49 (0,4)	48 (0,5)	49 (0,5)	1 (0,6)	

Nacionalno povprečje

- več kot 3 odstopne točke nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▼
- več kot 3 odstopne točke pod ICCS povprečjem ▼

* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **krepki pisavi**

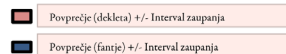
() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seterki nekonsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

V povprečju imajo učenci a vrednostno zmožnost tega območja več kot 50 % možnosti, da bodo v odraslosti aktivno sodelovali v političnih dejavnostih.

Slika 19: Nacionalna povprečja pričakovane udeležbe učencev v političnih dejavnostih v odraslosti.
Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 5.15 (str. 147).

državljskih aktivnostih, kot so npr. govoriti pred razredom o družbenih ali političnih vprašanjih ali pa organizirati skupino učencev, ki bi na šoli dosegla določene spremembe. Razlike med spoloma pri državljski samoučinkovitosti so tako v Sloveniji kot tudi v večini ostalih sodelujočih držav zelo majhne.

V večini držav in tudi v Sloveniji se je povezava med zanimanjem za politična in družbena vprašanja, zaznavo učencev o njihovi možnosti lastnega političnega vplivanja in državljsko samoučinkovitostjo ter med znanjem o državljanstvu izkazala za pozitivno. Presenetljivo pa je bila v nekaj državah ta povezava negativna. Učenci iz teh držav so v povprečju pokazali nizko znanje in visoko stopnjo zanimanja, visoko pa so ocenjevali tudi svojo interno politično učinkovitost in državljsko samoučinkovitost.

Učenci v mednarodnem vzorcu se ne pogovarjajo pogosto s svojimi prijatelji o političnih in družbenih vprašanjih, kljub temu pa se večina učencev o teh vprašanjih pozanima preko medijev. Le malo v raziskavo vključenih učencev sodeluje pri različnih državljskih aktivnostih v širši skupnosti, v okviru šole pa so precej dejavni. Večina učencev je že volila na šolskih ali razrednih volitvah, poleg tega pa se učenci tudi strinjajo s trditvijo, da je sodelovanje učencev na šoli in pri šolskih dejavnostih pomembno.

Večina učencev se v prihodnosti ne namerava udeležiti ilegalnih oblik protesta. Velika večina učencev se v prihodnosti namerava udeležiti državnih volitev, vendar lahko pričakujemo, da se bo le manjšina učencev odločila za aktivnejše načine participacije, denimo za kandidiranje na volitvah ali pomoč pri kampanji. Odločitev za udeležbo na volitvah je pozitivno povezana z znanjem o državljanstvu ter z zanimanjem za politična in družbena vprašanja. V večini držav so fantje izkazovali večjo pripravljenost za aktivno vključevanje v politične aktivnosti v odraslosti, vendar pa so razlike med spoloma pri pripravljenosti za udeležbo na volitvah zanemarljive.

Vloga šole in skupnosti

Tako v teoriji kakor tudi v praksi vsebinskega področja državljanske vzgoje so v zadnjih nekaj desetletjih potekale pomembne spremembe, ki so pomembno vlogo dodelile tudi analizi konteksta poučevanja državljanske vzgoje. Poleg tradicionalnih analiz socialno-ekonomskega statusa učencev in njihovega družinskega okolja so v ospredje prišle tudi analize razmerja med šolanjem in širšo skupnostjo oz. povezanosti šol z lokalnim okoljem (npr. prostovoljstvo) ter dostopnost do posameznih virov (npr. knjižnice, muzeji in galerije, gledališče), vpliv različnih družbenih problemov (npr. brezposelnost, kriminal itn.) kot tudi »lastnosti« šol oz. karakteristike razredov (raznolikost v razredu).

Hkrati so poleg sprememb na področju ciljev državljanske vzgoje ter ostalih oz. sorodnih vsebinskih področij, npr. učenja človekovih pravic, vzgoje za strpnost, interkulturalne vzgoje itn., pomembno vlogo imele tudi spremembe v načinu poučevanja vsebin, ki jih tradicionalno povezujemo z državljansko vzgojo, kar potrjuje tudi sama zasnova raziskave.

Ena od izhodiščnih predpostavk Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009 je bila, da so na širšem vsebinskem področju državljanske vzgoje pomembni tudi vplivi družbenih dejavnikov, predvsem družine učenca, odnosov v razredu, šoli ter v širši skupnosti nasploh. S tem je bilo povezano tudi 5. raziskovalno vprašanje raziskave, in sicer: *Kateri od vidikov šol in izobraževalnih sistemov so povezani z državljanskim vedenjem in odnosom do državljanstva?*¹

Kakor izpostavljajo avtorji mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009, je potrebno v okviru tega raziskovalnega vprašanja upoštevati tri ločene razsežnosti oz. področja, in sicer

¹ Za podrobnejšo predstavitev tega dela Mednarodne raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009 glej 6. poglavje mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009 (Schulz idr., 2010).

- razmerje med šolo in širšo skupnostjo;
- vpliv lastnosti lokalne skupnosti na dosežke učencev ter
- lastnosti šol in karakteristike razredov. (Schulz idr. 2010: 149)

Poleg podatkov iz vprašalnika za učence so v tem poglavju nacionalnega poročila raziskave ICCS 2009 predstavljeni tudi rezultati odgovorov učiteljev ter ravnateljev šol, ki so sodelovali v raziskavi. To dodatno osvetljuje nekatere vidike poučevanja in učenja državljanske vzgoje kot tudi konteksta šolanja nasploh ter implementacije ciljev državljanske vzgoje in izobraževanja na šolah. Uvodni del tega poglavja prinaša predstavitev podatkov o povezanosti konteksta lokalne skupnosti z državljanskim vedenjem učencev. Podrobneje je predstavljen šolski kontekst, saj ima tako kurikularni okvir tega vsebinskega področja kot tudi pristop k poučevanju teh vsebin pomembno mesto v teoriji in praksi državljanske vzgoje (Eurdyice, 2013). Poleg tega se to poglavje ukvarja tudi z vprašanjem, kako učitelji in ravnatelji vidijo državljansko vzgojo, kako je tovrstno izobraževanje implementirano na šoli ter kateri cilji pri državljanski vzgoji in izobraževanju se jim zdijo najpomembnejši.

Vpliv lokalne skupnosti

Odnos, ki ga ima šola z lokalno skupnostjo, in povezave, ki jih šola in lokalna skupnost vzpostavljata z drugimi družbenimi in političnimi inštitucijami, lahko vplivajo na zaznave učencev, na njihov odnos s širšo skupnostjo in na vloge, ki jih lahko v tej skupnosti prevzamejo. Sodelovanje v projektih, ki se povezujejo s skupnostjo (npr. okoljevarstveni projekti ipd.), lahko pomagajo učencem, da pridobijo znanje, povezano z državljanstvom, kar hkrati tudi podpira šolsko klimo, ki je odprta za diskusijo.

Vprašalnik za učitelje je vseboval tudi vprašanje, ali so učitelji z učenci, vključenimi v raziskavo, sodelovali pri različnih aktivnostih, ki jih je organizirala šola ali lokalna skupnost.

Velika večina učiteljev v vseh državah, razen na Irskem, je z izbranim razredom sodelovala pri kulturnih dejavnostih, kot so gledališče, glasba in kino ter pri športnih dogodkih. Rezultati o sodelovanju pri dejavnostih, ki so povezane z dvigom ozaveščenosti (dan boja proti aidsu in dan boja proti kajenju), so bili med sodelujočimi državami zelo razpršeni. V večini držav je le malo učiteljev odgovorilo, da so sodelovali pri dejavnostih, ki so povezane z revnimi ljudmi ali skupinami. V večini držav je približno 10 % učiteljev odgovorilo, da z izbranim razredom niso sodelovali pri nobeni od zgoraj naštetih aktivnosti.

V Sloveniji sta največ pritrtilnih odgovorov dobili postavki, povezani s športnimi in kulturnimi dejavnostmi. Obe dejavnosti sta dobili največ pritrtilnih odgovorov tudi v mednarodnem vzorcu – šport 70 % in kulturne dejavnosti 68 %. Slovenija od mednaro-

dnega povprečja najbolj odstopa pri vprašanju, ki je povezano z izboljšanjem ustanov lokalne skupnosti. V Sloveniji je pritrnilno dogovorilo 16 % učiteljev, v mednarodnem vzorcu pa 32 %, vendar je prav pri tem vprašanju izrazita razlika med odgovori učiteljev iz razvitejših in manj razvitih držav. V Evropi so mednarodno povprečje pri tem odgovoru presegli učitelji iz Litve, Latvije, Estonije in Slovaške, se pravi učitelji iz držav z nižjim bruto družbeni proizvodom od Slovenije.

Tabela 58: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje, ali so s svojimi učenci sodelovali v kateri izmed spodaj naštetih aktivnosti

	Da	Ne
Dejavnosti, povezane z okoljem, usmerjene na lokalno območje	44	56
Projekti, povezani s človekovimi pravicami	27	73
Dejavnosti, povezane z revnimi ljudmi ali skupinami	23	77
Kulturne dejavnosti (na primer gledališče, glasba, kino)	72	28
Večkulturne in medkulturne dejavnosti v lokalni skupnosti	36	64
Kampanje za dvig ozaveščenosti, kot sta dan boja proti aidsu in dan boja proti kajenju	46	54
Dejavnosti, povezane z izboljšanjem ustanov lokalne skupnosti (na primer javnih vrtov, knjižnic, zdravstvenih domov, rekreacijskih središč, kulturnih dvoran)	16	84
Sodelovanje pri športnih dogodkih	69	31

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Tudi v vprašalniku za šole oz. ravnatelje je bilo podobno vprašanje, vendar so bili navedeni drugačni možni odgovori.

Kakor je razvidno iz zgornje tabele, so odgovori ravnateljev o priložnostih za sodelovanje v različnih dejavnostih praviloma podobni odgovorom učiteljev. Največ ravnateljev je odgovorilo, da so vsi ali skoraj vsi oz. večina njihovih učencev sodelovala pri kulturnih dejavnostih (92 %) ter športnih dogodkih (90 %) oz. pri različnih kampanjah za dvig ozaveščenosti (86 %). Prav tako so bili odgovori ravnateljev v zvezi s kampanjo za dvig ozaveščenosti zelo razpršeni med državami. Po mnenju ravnateljev so vsi ali skoraj vsi učenci v izbranih razredih tudi imeli možnost sodelovanja pri dejavnostih v lokalni skupnosti, ki pa so bile bolj kulturne kot pa družbeno-politične narave. Vzroke za razlike, ki jih najdemo med odgovori učiteljev in ravnateljev, lahko iščemo v tem, da nekateri učitelji, ki učijo le določen predmet, nimajo možnosti za sodelovanje v vseh zgoraj naštetih aktivnostih oz. nimajo pregleda nad vsemi dejavnostmi, ki jih šola izvaja ali se jih udeležuje.

Tabela 59: Odgovori slovenskih ravnateljev na vprašanje, ali so s svojimi učenci sodelovali v kateri izmed spodaj naštetih aktivnosti

	Vsi ali skoraj vsi	Večina	Nekateri	Nihče ali skoraj nihče	Šola tega ne ponuja
Dejavnosti, povezane z okoljem, usmerjene na lokalno območje	33	35	30	2	0
Projekti, povezani s človekovimi pravicami	22	29	38	10	1
Dejavnosti, povezane z revnimi ljudmi ali skupinami	17	23	52	7	1
Kulturne dejavnosti (na primer gledališče, glasba, kino)	63	29	8	0	0
Večkulturne in medkulturne dejavnosti v lokalni skupnosti	17	28	47	4	4
Kampanje za dvig ozaveščenosti, kot sta dan boja proti aidsu in dan boja proti kajenju	54	32	13	1	0
Dejavnosti, povezane z izboljšanjem ustanov lokalne skupnosti (na primer javnih vrtov, knjižnic, zdravstvenih domov, rekreacijskih središč, kulturnih dvoran)	12	20	40	19	9
Sodelovanje pri športnih dogodkih	50	40	9	1	0

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

V raziskavi ICCS 2009 so učence vprašali tudi, ali so v prihodnosti pripravljeni sodelovati pri neformalnih političnih aktivnostih. Ena od teh aktivnosti, ki se veže na lokalno skupnost, je bila prostovoljna pomoč ljudem v lokalni skupnosti. V večini držav so učenci pripravljeni prostovoljno pomagati ljudem. Razlike med nekaterimi sodelujočimi državami, kjer so bili učenci bolj pripravljeni sodelovati pri teh aktivnostih, ter med državami, kjer so bili učenci manj pripravljeni sodelovati, so velike (tudi do 20 točk razlike). Vzroke za te razlike lahko iščemo v družbeno-kulturnem kontekstu, razlikah v razpršenosti dejavnosti za pomoč ljudem v stiski ter razlikah v prisotnosti infrastrukture in dostopnih javnih aktivnostih za pomoč ljudem v stiski. Najnižje odstotke učencev, ki so pripravljeni sodelovati pri tovrstnih aktivnostih, je mogoče opaziti med evropskimi državami, kar bi lahko bila posledica visokega socio-ekonomskega statusa ter v nekaterih primerih dobro zasnovanega javnega socialnega sistema. Kakor je razvidno iz spodnje tabele, so bile

Država	Vsi učenci		Dejleta	Fantje	Razlika (fantje - dejetla)	
Avstrija	56 (1,1)	▼	57 (1,7)	54 (1,4)	-3	(2,2)
Belgija (Flamski del) †	51 (1,1)	▼	58 (1,4)	44 (1,7)	-13	(2,3)
Bolgarija	81 (1,0)	▲	84 (1,2)	78 (1,4)	-6	(1,7)
Čile	76 (0,9)	△	80 (1,1)	72 (1,2)	-8	(1,5)
Kitajski Tajpej	75 (0,8)	△	80 (0,9)	70 (1,0)	-10	(1,2)
Kolumbija	89 (0,6)	▲	91 (0,6)	85 (1,0)	-6	(1,0)
Ciper	77 (1,0)	▲	80 (1,1)	75 (1,5)	-5	(1,7)
Česka †	44 (0,9)	▼	48 (1,3)	40 (1,0)	-8	(1,6)
Danska †	36 (1,1)	▼	42 (1,4)	29 (1,4)	-13	(1,7)
Dominikanska republika	93 (0,6)	▲	94 (0,7)	92 (0,8)	-2	(0,9)
Anglija ‡	59 (1,0)	▽	66 (1,2)	51 (1,6)	-14	(2,1)
Estonija	61 (1,2)	▽	66 (1,5)	56 (1,6)	-10	(2,0)
Finska	29 (0,9)	▼	34 (1,3)	24 (1,2)	-10	(1,7)
Grčija	78 (0,8)	▲	82 (1,1)	75 (1,2)	-7	(1,5)
Gvatemala ¹	91 (0,6)	▲	93 (0,7)	88 (0,9)	-4	(1,0)
Indonezija	96 (0,4)	▲	96 (0,5)	95 (0,6)	-1	(0,7)
Irsko	68 (1,1)		78 (1,2)	59 (1,6)	-19	(1,8)
Italija	69 (1,0)	△	77 (1,4)	61 (1,3)	-17	(1,8)
Južna Koreja ¹	62 (0,9)	▽	66 (1,1)	59 (1,2)	-8	(1,5)
Latvija	65 (1,3)		68 (1,4)	62 (1,7)	-6	(1,9)
Lihtenštajn	41 (2,5)	▼	43 (3,6)	40 (3,8)	-2	(5,1)
Litva	69 (0,8)	△	72 (1,0)	66 (1,3)	-6	(1,7)
Luksemburg	54 (0,8)	▼	56 (1,2)	53 (1,3)	-3	(1,9)
Malta	63 (1,4)	▽	60 (2,2)	65 (1,7)	5	(2,7)
Mehika	85 (0,6)	▲	86 (0,7)	84 (0,7)	-2	(1,0)
Nova Zelandija †	60 (1,2)	▽	66 (1,8)	53 (1,7)	-12	(2,6)
Norveška†	51 (1,0)	▼	56 (1,8)	47 (1,4)	-9	(2,6)
Paragvaj ¹	87 (0,7)	▲	89 (0,9)	85 (1,0)	-4	(1,3)
Poljska	66 (1,1)		71 (1,5)	62 (1,5)	-9	(2,0)
Ruska federacija	86 (0,7)	▲	89 (0,9)	82 (0,9)	-8	(1,2)
Slovaška ²	59 (1,2)	▽	63 (1,5)	55 (1,4)	-7	(1,7)
Slovenija	72 (1,1)	△	76 (1,3)	69 (1,6)	-7	(1,9)
Španija	67 (1,0)		71 (1,4)	62 (1,2)	-10	(1,7)
Švedska	47 (1,0)	▼	52 (1,3)	43 (1,5)	-9	(2,0)
Švica †	44 (1,0)	▼	49 (1,7)	39 (1,7)	-10	(2,7)
Tajsko †	90 (0,5)	▲	89 (0,6)	91 (0,7)	1	(0,8)
ICCS povprečje	67 (0,2)		70 (0,2)	63 (0,2)	-7	(0,3)
Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja						
Hong Kong SAR	71 (1,2)		75 (1,5)	67 (1,5)	-8,2	(2,0)
Nizozemska	52 (2,3)		62 (2,9)	41 (2,2)	-22	(2,4)

Nacionalno povprečje

- več kot 3 odstotne točke nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽
- več kot 3 odstotne točke pod ICCS povprečjem ▼

* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **krepki pisavi**

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevki nekonsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je konaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so žele vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 20: Pričakovano prostovoljstvo učencev v lokalni skupnosti glede na spol in nasploh.
Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 6.3 (str. 157).

deklince statistično značilno bolj pripravljene prostovoljno pomagati ljudem v lokalni skupnosti kot dečki, poleg tega v nobeni od držav niso bili dečki bolj pripravljeno pomagati kot deklince.

Vpliv lokalne skupnosti ter znanje učencev o državljanstvu

Skupnosti, v katerih delujejo šole in v katerih prebivajo učenci, se razlikujejo glede na ekonomske, kulturne in družbene dejavnike, poleg tega pa ima vsaka skupnost tudi svojo lastno organizacijsko strukturo. Da bi zajeli te vidike, je vprašalnik za šole vključeval tudi vprašanja o kulturnih in družbenih institucijah, ki so dostopne v skupnosti, v kateri deluje šola.

Tabela 60: Odgovor slovenskih ravnateljev na vprašanje, ali so naštetih viri na voljo na območju njihove šole

	Da	Ne
Knjižnica	93	7
Kino	53	47
Gledališče ali koncertna dvorana	57	43
Jezikovna šola	61	39
Muzej ali galerija	59	41
Igrišča	98	2
Javni vrt oziroma park	71	29
Versko središče (na primer cerkev, mošeja, sinagoga)	98	2
Športni objekti (na primer bazen, teniško, košarkaško, nogometno igrišče)	92	8

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Ravnatelji slovenskih osnovnih šol, ki so sodelovale v raziskavi ICCS 2009, so kot najbolj dostopne vire izpostavili igrišča (98 %), knjižnice (93 %) in športne objekte (92 %), v manjši meri pa javne vrtove oz. parke (71 %).

Kakor je razvidno iz podatkov mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009 (*tabela 6.4* (str. 158–159)), so pri distribuciji dostopnosti virov med sodelujočimi državami obstajale precejšnje razlike. Najpogostejši odgovori o dostopnosti posameznih virov so bili knjižnica, igrišča, javni vrt oziroma park, versko središče in športni objekti, kot najmanj dostopne pa so ravnatelji šol navedli kino, gledališče ali koncertno dvorano in muzej ali galerijo. V namen raziskovanja odnosa med dostopnostjo družbeno-kulturnih in športnih

Povprečni dosežek učencev na solah, kjer ravnateljji zaznavajo dostopnost virov v lokalni skupnosti kot:

Država	nizko	srednjo	visoko	
Avstrija	494 (7,5)	503 (9,1)	512 (8,9)	
Belgija (Flamski del) †	514 (7,4)	510 (9,1)	515 (8,0)	
Bolgarija	410 (10,7)	435 (10,4)	497 (7,2)	▷
Čile	461 (6,4)	481 (6,7)	497 (5,6)	▷
Kitajski Tajpej	550 (12,4)	543 (4,7)	572 (3,8)	
Kolumbija	450 (4,0)	447 (7,2)	484 (5,3)	▷
Ciper	448 (6,4)	455 (3,4)	453 (4,7)	
Česka †	498 (4,4)	504 (4,6)	518 (6,4)	▷
Danska †	566 (6,3)	582 (4,3)	586 (7,8)	
Dominičanska republika	370 (4,3)	382 (3,8)	390 (5,0)	▷
Anglija †	524 (10,8)	527 (8,5)	523 (10,9)	
Estonija	513 (7,9)	516 (8,4)	531 (7,6)	
Finska	580 (3,7)	564 (6,1)	579 (3,9)	
Grčija	466 (10,3)	484 (6,6)	490 (6,7)	▷
Gvatemala ¹	408 (8,0)	434 (4,0)	457 (10,7)	▷
Indonezija	402 (5,4)	437 (5,3)	448 (6,7)	▷
Irska	515 (10,0)	544 (6,9)	545 (8,7)	▷
Italija	515 (7,0)	528 (4,2)	542 (4,9)	▷
Južna Koreja ¹	562 (4,2)	566 (3,5)	566 (3,0)	
Latvija	474 (13,2)	480 (5,2)	490 (5,6)	
Lihtenštajn	495 (6,9)	546 (13,5)	545 (4,2)	▷
Litva	508 (7,7)	500 (5,0)	508 (4,5)	
Luksemburg	469 (3,7)	461 (18,4)	497 (5,1)	
Malta	491 (8,4)	521 (7,0)	456 (6,8)	<
Melika	415 (11,6)	439 (4,7)	467 (4,2)	▶
Nova Zelandija †	500 (10,7)	504 (16,9)	549 (13,4)	▷
Norveška†	511 (9,2)	513 (5,5)	516 (5,5)	
Paragvaj ¹	373 (8,1)	410 (6,0)	447 (4,9)	▶
Poljska	515 (7,3)	528 (7,2)	557 (8,4)	▷
Ruska federacija	497 (8,0)	499 (11,6)	515 (4,9)	
Slovaška ²	496 (8,7)	521 (5,6)	559 (8,1)	▶
Slovenija	505 (6,3)	516 (3,5)	520 (5,2)	
Španija	494 (8,6)	506 (6,7)	513 (6,5)	
Švedska	530 (6,2)	529 (4,4)	553 (6,7)	▷
Švica †	531 (10,0)	528 (9,0)	537 (9,4)	
Tajška †	430 (6,0)	457 (7,4)	460 (5,9)	▷
ICCS povprečje	486 (1,3)	497 (1,3)	511 (1,1)	▶
Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja				
Hong Kong SAR	536 (15,4)	552 (14,2)	573 (11,3)	
Nizozemska	493 (19,1)	465 (16,3)	509 (14,5)	

Povprečje v srednji tretjini je pomembno **višje** kot v spodnji tretjini in pomembno **nizje** kot v višji tretjini. ▶

Povprečje v višji tretjini je pomembno **višje** kot v nižji tretjini. ▷

Povprečje v nižji tretjini je pomembno **višje** kot v višji tretjini. <

Povprečje v srednji tretjini je pomembno **nizje** kot v spodnji tretjini in pomembno **višje** kot v višji tretjini. ◀

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri sešteveni nekonistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so se bile vključene nadomestne šole.

² V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

³ Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 2.1: Nacionalna povprečja državljanske vednosti učencev z nizko, srednjo in visoko dostopnostjo virov v lokalni skupnosti.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 6.5 (str. 161).

inštitucij v lokalni skupnosti ter znanjem učencev o državljanstvu so učenci razdeljeni na 3 enake skupine glede na dostopnost inštitucij (večja dostopnost, povprečna dostopnost ter manjša dostopnost). V splošnem je med dostopnostjo inštitucij ter znanjem učencev pozitivna povezava, vendar pa je ta povezava statistično značilna med vsemi tremi skupinami le za 3 države: Mehiko, Paragvaj in Slovaško.

Na šolo vplivajo tudi različni družbeni problemi, ki so prisotni v lokalni skupnosti, kjer se šola nahaja, in so lahko vir družbenih napetosti na širšem območju šole oz. lokalne skupnosti.

Tabela 61: Odgovori slovenskih ravnateljev na vprašanje, kateri izmed naštetih nerešenih družbenih vprašanj so vir družbenih napetosti v lokalni skupnosti šole

	Zelo	Srednje	Malo	Sploh ne
Priseljenci	2	12	51	35
Slaba kvaliteta stanovanj	0	7	52	41
Brezposelnost	10	34	67	9
Verska nestrpnost	1	3	35	61
Etnični konflikti	1	4	36	59
Veliko revščine	3	17	53	27
Organizirani kriminal	0	7	46	47
Mladostniške tolpe	1	10	42	47
Manjši prestopki	2	23	65	10
Spolno nadlegovanje	0	0	41	59
Zloraba drog	3	18	55	24
Čezmerno uživanje alkohola	6	29	51	14

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor je izpostavljeno v mednarodnem poročilu raziskave ICCS 2009, so med sodelujočimi državami po mnenju ravnateljev vir družbenih napetosti v lokalnih skupnostih največkrat brezposelnost, čezmerno uživanje alkohola ter slaba kvaliteta stanovanj, najmanjkrat pa se kot odgovori pojavljajo verska nestrpnost, etnični konflikti ter spolno nadlegovanje.

Podobno so tudi slovenski ravnatelji kot zelo oz. srednje zaskrbljujoče družbene probleme izpostavili brezposelnost (44 %) ter čezmerno uživanje alkohola (35 %), kot malo oz.

Povprečni dosežek učencev na šolah, kjer je percepcija ravnateljev o družbeni
napetosti v skupnosti:

Država	nizka	srednja	visoka	
Avstrija	500 (9,7)	520 (6,2)	488 (8,5)	
Belgija (Flamski del) †	518 (7,6)	523 (8,3)	500 (7,3)	
Bolgarija	482 (8,0)	479 (11,7)	433 (11,3)	<
Čile	506 (7,8)	488 (6,9)	466 (5,0)	<
Kitajski Tajpej	567 (4,6)	559 (4,8)	547 (5,0)	<
Kolumbija	473 (5,3)	463 (6,2)	453 (4,8)	<
Ciper	452 (5,0)	457 (3,8)	445 (4,7)	
Češka †	514 (6,6)	506 (5,7)	506 (5,5)	
Danska †	597 (6,1)	577 (5,4)	560 (5,9)	◀
Dominikanska republika	387 (4,8)	382 (4,7)	375 (3,5)	
Anglija †	554 (8,7)	518 (9,3)	508 (10,6)	<
Estonija	545 (8,1)	525 (5,4)	495 (7,8)	<
Finska	572 (5,0)	583 (5,6)	575 (3,5)	
Grčija	475 (10,6)	487 (5,5)	482 (7,3)	
Gvatemala ¹	413 (6,7)	441 (9,4)	444 (5,6)	▷
Indonezija	450 (7,7)	423 (6,6)	427 (5,8)	<
Irski	555 (7,0)	542 (7,2)	503 (10,7)	<
Italija	544 (5,2)	530 (5,4)	518 (5,6)	<
Južna Koreja ¹	576 (4,3)	567 (3,1)	553 (3,3)	<
Latvija	494 (5,4)	481 (5,2)	468 (9,3)	<
Litvenštajn	584 (4,6)	533 (8,1)	449 (6,9)	◀
Litva	516 (4,9)	501 (5,3)	498 (4,6)	<
Luksemburg	500 (6,5)	481 (6,1)	463 (7,4)	<
Malta	508 (6,1)	504 (8,6)	461 (6,8)	<
Mehika	472 (5,6)	446 (5,9)	441 (4,6)	<
Nova Zelandija †	553 (15,0)	540 (10,7)	463 (11,2)	<
Norveška†	516 (7,6)	517 (6,0)	510 (6,0)	
Paragvaj ¹	426 (8,1)	427 (10,2)	420 (7,7)	
Poljska	543 (8,6)	533 (6,8)	536 (7,7)	
Ruska federacija	519 (7,3)	498 (7,8)	501 (8,1)	
Slovaška ²	541 (9,0)	526 (6,6)	516 (6,4)	<
Slovenija	516 (4,9)	517 (4,3)	513 (4,8)	
Španija	512 (7,6)	513 (6,4)	489 (7,8)	<
Švedska	548 (5,8)	536 (4,5)	529 (6,1)	<
Švica †	561 (9,5)	533 (7,6)	513 (6,2)	<
Tajska †	470 (7,7)	452 (5,8)	438 (7,0)	<
ICCS povprečje	513 (1,2)	503 (1,1)	486 (1,2)	◀
Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja				
Hong Kong SAR	572 (14,8)	535 (15,3)	555 (8,0)	
Nizozemska	521 (14,6)	497 (19,8)	434 (21,4)	<

Povprečje v srednji tretjini je pomembno višje kot v spodnji tretjini in pomembno nižje kot v višji tretjini. ▶

Povprečje v višji tretjini je pomembno višje kot v nižji tretjini. ▷

Povprečje v nižji tretjini je pomembno višje kot v višji tretjini. ◁

Povprečje v srednji tretjini je pomembno nižje kot v spodnji tretjini in pomembno višje kot v višji tretjini. ◀

◁ Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevki nekonsistentni.

† Država je dosegla standardne vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

† Država je komaj zadovoljila standardne vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 22: Nacionalna povprečja državljanske vednosti učencev z nizkim, srednjim in visokim povprečjem percepcije družbenih napetosti v lokalni skupnosti.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 6.7 (str. 165).

sploh ne zaskrbljujoče pa spolno nadlegovanje (0 %), etnične konflikte (5 %), organizirani kriminal (7 %) ter slabo kvaliteto stanovanj (7 %).

V namen raziskovanja odnosa med nerešenimi družbenimi vprašanji in znanja učencev o državljanstvu (slika spodaj) so učenci razdeljeni na 3 enake skupine glede na nerešena družbena vprašanja (okolje z nizko stopnjo družbene napetosti, okolje s srednjo stopnjo družbene napetosti, okolje z višjo stopnjo družbene napetosti). V splošnem je med družbeno napetostjo ter znanjem učencem negativna povezava, vendar so statistično značilne razlike med vsemi tremi skupinami, kakor opozarjajo avtorji mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009, le na Danskem ter v Lihtenštajnu.

Vpliv šole

Kar učenci vsak dan doživijo v šoli v okviru vsakodnevnih aktivnosti, odnosov v šoli ter samega vodenja šole, vpliva na njihovo razumevanje in percepcijo šole kot demokratičnega okolja. V vprašalniku za učence je bilo zato postavljeno vprašanje o percepciji učencev, v kolikšni meri se pri nekaterih aktivnostih upošteva njihovo mnenje.

Tabela 62: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, v kolikšni meri se pri določenih temah upošteva njihovo mnenje

	Zelo	Srednje	Malo	Sploh ne
Nacin poučevanja	9 (0,5)	33 (1,2)	35 (1,1)	23 (1,2)
Kaj se poučuje	9 (0,6)	23 (1,1)	29 (1,0)	39 (1,2)
Gradiva za poučevanje/učenje	11 (0,6)	24 (1,0)	27 (1,1)	38 (1,3)
Urniki	15 (0,8)	19 (0,7)	25 (0,9)	41 (0,9)
Razredna pravila	24 (1,1)	32 (1,0)	26 (1,0)	18 (1,0)
Šolska pravila	18 (0,7)	21 (1,1)	24 (0,8)	37 (1,3)
Obšolske dejavnosti	23 (0,9)	38 (1,0)	25 (0,9)	14 (0,7)

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Država	Vsi učenci	Dekleta	Fantje	Razlike (fantje-dekleta) ¹	30	40	50	60	70
Avstrija	47 (0,2) ▽	48 (0,3)	47 (0,3)	-1 (0,3)					
Belgija (Flamski del) †	48 (0,3) ▽	47 (0,3)	48 (0,4)	1 (0,4)					
Bolgarija	50 (0,3)	49 (0,4)	50 (0,5)	1 (0,5)					
Čile	53 (0,2) ▲	53 (0,3)	54 (0,3)	0 (0,3)					
Kitajski Tajpei	52 (0,2) △	52 (0,2)	52 (0,2)	1 (0,2)					
Kolumbija	56 (0,2) ▲	56 (0,2)	56 (0,2)	0 (0,2)					
Ciper	49 (0,2) ▽	49 (0,3)	49 (0,3)	1 (0,4)					
Česka †	46 (0,2) ▼	46 (0,3)	46 (0,3)	0 (0,4)					
Danska †	45 (0,2) ▼	45 (0,2)	45 (0,2)	0 (0,2)					
Dominikanska republika	58 (0,2) ▲	58 (0,3)	59 (0,2)	1 (0,3)					
Anglija †	46 (0,3) ▼	45 (0,3)	46 (0,4)	1 (0,4)					
Estonija	47 (0,2) ▽	46 (0,3)	48 (0,3)	2 (0,4)					
Finska	46 (0,2) ▼	45 (0,2)	47 (0,2)	2 (0,3)					
Grčija	47 (0,3) ▽	47 (0,3)	48 (0,4)	1 (0,4)					
Gvatemala ¹	57 (0,3) ▲	57 (0,4)	57 (0,3)	0 (0,3)					
Indonezija	59 (0,3) ▲	60 (0,3)	59 (0,3)	-1 (0,3)					
Irska	44 (0,3) ▼	44 (0,4)	44 (0,5)	0 (0,6)					
Italija	51 (0,2) △	51 (0,3)	51 (0,2)	-1 (0,3)					
Južna Koreja ¹	43 (0,2) ▼	43 (0,2)	44 (0,2)	1 (0,3)					
Latvija	49 (0,3) ▽	49 (0,4)	49 (0,3)	0 (0,5)					
Lihtenštajn	46 (0,4) ▼	45 (0,5)	46 (0,7)	0 (0,8)					
Litva	52 (0,2) △	51 (0,3)	53 (0,3)	2 (0,4)					
Luksemburg	50 (0,1) ▽	50 (0,2)	50 (0,2)	0 (0,3)					
Malta	51 (0,2) △	50 (0,3)	51 (0,4)	1 (0,5)					
Mehika	55 (0,1) ▲	55 (0,2)	55 (0,2)	0 (0,2)					
Nova Zelandija †	47 (0,3) ▽	47 (0,3)	48 (0,4)	1 (0,4)					
Norveška†	52 (0,2) △	52 (0,3)	52 (0,3)	0 (0,3)					
Paragvaj ¹	55 (0,2) ▲	55 (0,3)	56 (0,3)	1 (0,4)					
Poljska	45 (0,2) ▼	45 (0,3)	45 (0,3)	0 (0,3)					
Ruska federacija	57 (0,4) ▲	56 (0,5)	57 (0,4)	1 (0,4)					
Slovaška ²	49 (0,3) ▽	48 (0,3)	50 (0,4)	1 (0,4)					
Slovenija	47 (0,3) ▼	46 (0,3)	47 (0,3)	2 (0,4)					
Španija	48 (0,3) ▽	48 (0,4)	48 (0,4)	0 (0,4)					
Švedska	49 (0,2) ▽	49 (0,2)	50 (0,2)	0 (0,3)					
Švica †	46 (0,3) ▼	46 (0,3)	46 (0,4)	0 (0,4)					
Tajska †	58 (0,1) ▲	59 (0,2)	58 (0,2)	0 (0,2)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	50 (0,1)	50 (0,1)	1 (0,1)					

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	52 (0,2)	52 (0,2)	52 (0,3)	0 (0,3)
Nizozemska	49 (0,3)	49 (0,3)	49 (0,5)	1 (0,5)

Nacionalno povprečje

- več kot 3 odstotne točke nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽
- več kot 3 odstotne točke pod ICCS povprečjem ▼

■ Povprečje (dekleta) +/- Interval zaupanja

■ Povprečje (fantje) +/- Interval zaupanja

V povprečju imajo učenci z vrednostjo znotraj tega območja več kot 50% možnosti, da odgovorijo...

■ v manjši smeri ali sploh ne

■ v večji ali smerni smeri

* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **krepki pisavi**

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevki nekonistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

¹ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

² V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

³ Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 23: Nacionalno povprečje za percepcijo učencev o upoštevanju njihovega mnenja na šolah glede na spol in nasploh.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 6.8 (str. 167).

Učenci v povprečju menijo, da imajo vsaj zmeren (odgovor »srednje«) vpliv na način poučevanja, na kaj se poučuje ter na razredna in šolska pravila. Povprečen odstotek učencev, ki menijo, da imajo velik ali srednje velik vpliv na odločitve na šoli, se giblje od 45 % (za odločanje o urniku) ter 61 % (za vpliv na razredna pravila). Razlike med spoloma pri zaznavah vpliva na odločanje na šoli so majhne, vendar statistično pomembne.

Kakor kažejo podatki iz zgornje tabele, so slovenski učenci mnenja, da se njihovo mnenje zelo ali srednje največkrat upošteva pri obšolskih dejavnostih (61 %), razrednih pravilih (56 %) ter načinu poučevanja (42 %). Nekoliko manj naj bi se njihovo mnenje upoštevalo pri šolskih pravilih (39 %), gradivih za poučevanje/učenje (35 %), urniku (34 %) ter temu, kaj se poučuje (32 %).

Kakor je razvidno iz rezultatov, ki so prikazani v spodnji tabeli, slovenski učenci menijo, da učitelji v manjši meri upoštevajo njihovo mnenje ali pa ga sploh ne upoštevajo, kar je statistično značilno pod mednarodnim povprečjem. Prav tako dekleta menijo, da učitelji manj upoštevajo njihovo mnenje kakor mnenje fantov. Podobne rezultate kot v Sloveniji lahko najdemo še na Češkem, Finskem, v Lihtenštajnu, Angliji in Švici.

Podobno vprašanje je bilo tudi v vprašalniku za učitelje.

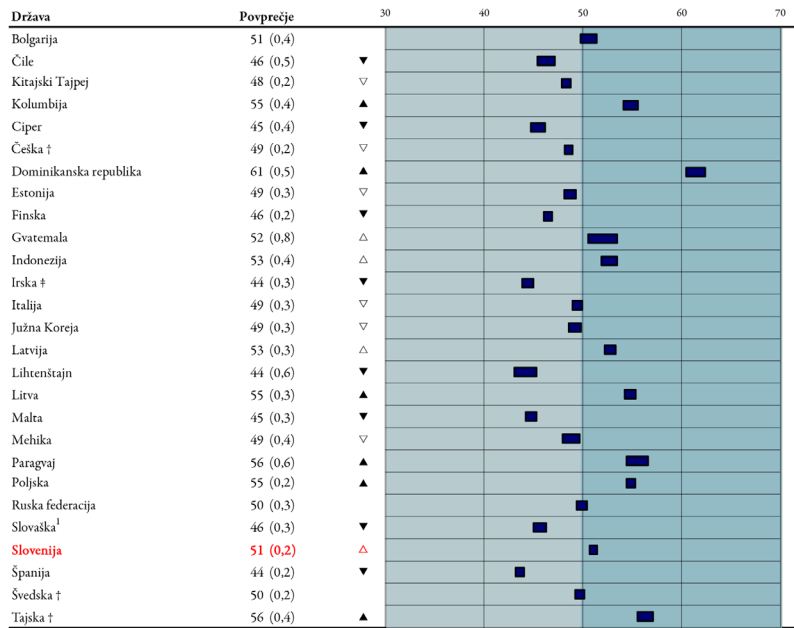
Tabela 63: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje, koliko se na šoli upošteva mnenje učencev pri nekaterih temah

	Zelo	Srednje	Malo	Sploh ne
Učna gradiva	4	26	45	25
Urnik	6	21	41	32
Razredna pravila	42	47	10	1
Šolska pravila	27	52	16	4

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

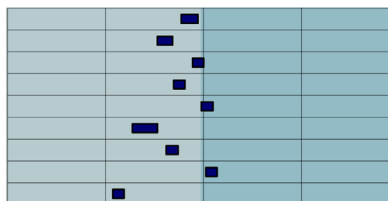
Največ učiteljev meni, da imajo učenci vsaj zmeren vpliv (odgovor »srednje«) na oblikovanje razrednih in šolskih pravil. Odstotek učiteljev, ki menijo, da imajo učenci velik ali srednje velik vpliv na odločanje na šoli, se giblje med 34 % (za urnike) ter 79 % (za razredna pravila).

Rezultati, ki so prikazani v spodnji sliki, kažejo, da slovenski učitelji statistično značilno pozitivneje ocenjujejo vpliv učencev na odločitve v šolah. Podobno zaznavajo vpliv učencev še učitelji na Kitajskem, v Kitajskem Tajpeju, na Češkem, v Estoniji, Gvatemali, Indoneziji, Italiji, Južni Koreji, Latviji in Mehiki. Prav tako slovenski učitelji bolje ocenju-

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Avstrija	49 (0,4)
Belgija (flamski del)	46 (0,4)
Danska	49 (0,3)
Anglija	48 (0,3)
Hong Kong SAR	50 (0,3)
Luksemburg	44 (0,7)
Nova Zelandija	47 (0,3)
Norveška	51 (0,3)
Švica	41 (0,3)

■ Povprečje +/- Interval zaupanja

Nacionalno povprečje

več kot 3 odstotne točke nad ICCS povprečjem ▲

statistično pomembno na ICCS povprečjem △

statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽

več kot 3 odstotne točke pod ICCS povprečjem ▼

V povprečju imajo učitelji z vrednostjo znotraj tega območja več kot 50% možnosti, da odgovorijo:

nekerati ali nihče ali skoraj nihče

vsi ali skoraj vsi/večina

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevki nekonsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

¹ Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 2.4: Nacionalna povprečja percepcije učiteljev o vplivu učencev na odločitve v šolah.
Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 6.9 (str. 168).

jejo vpliv učencev na odločitve v šolah kot učenci, saj učenci v splošnem menijo, da nimajo oziroma imajo le v manjši meri vpliv na odločitve v šoli (glej *tabelo 68*), medtem ko učitelji menijo, da imajo učenci po večini v večji ali zmerni meri vpliv na odločitve v šoli.

Sodelovanje učencev pri aktivnostih v razredu in njihove zaznave o razredni klimi

Šolska in razredna klima ključno vplivata na razvoj odnosov znotraj šole, ki temeljijo na sodelovanju in spoštovanju. Šolska klima se nanaša na skupne vrednote ter odnose med posamezniki in skupinami, ki sodelujejo pri organizaciji šole. Razredna klima pa se nanaša na obseg sodelovanja pri učenju in poučevanju, na pravičnost pri ocenjevanju ter na podporo (medsebojna pomoč, pomoč pri učenju, pomoč pri razreševanju konfliktov ipd.).

V vprašalnik za učitelje in vprašalnik za učence so bila vključena tudi vprašanja o šolski oz. razredni klimi.

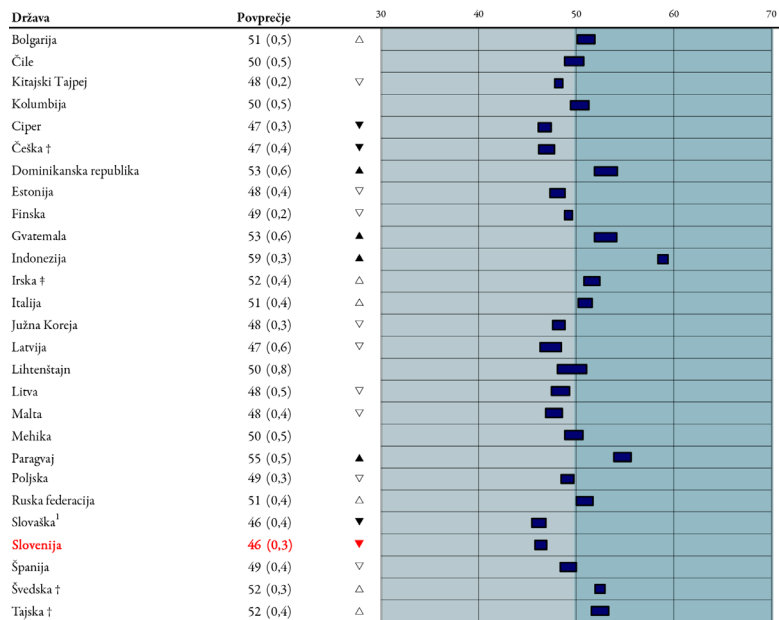
Tabela 64: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje o odnosih med njihovimi učenci

Koliko osmošolcev po vašem mnenju ...				
	Vsi ali skoraj vsi	Večina	Nekateri	Nihče ali skoraj nihče
se dobro razume s sošolci?	14	81	5	0
se dobro vključuje v razred?	14	81	5	0
spoštuje svoje sošolce, tudi kadar se ti od njih razlikujejo?	8	69	22	1
ima dober odnos z drugimi učenci?	12	80	8	0

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

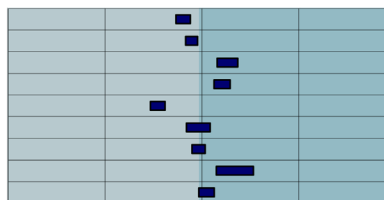
Kakor je razvidno iz zgornje tabele, so slovenski učitelji mnenja, da se vsi ali skoraj vsi oz. večina učencev dobro razume s sošolci (95 %), se dobro vključuje v razred (95 %) ter imajo z drugimi učenci dober odnos (92 %). Od teh odgovorov, po mnenju učiteljev, odstota spoštovanje sošolcev, ki se od ostalih učencev razlikujejo, saj je 78 % učiteljev mnenja, da vsi ali skoraj vsi oz. večina učencev spoštuje sošolce, ki se od ostalih učencev razlikujejo.

V povprečju se učitelji strinjajo, da se te trditve nanašajo na večino učencev. Povprečni odstotek učiteljev, ki trdijo, da se zgoraj našete trditve nanašajo na vse ali skoraj vse učence oziroma na večino učencev, se giblje med 90 % (za trditev »spoštuje svoje sošolce, tudi kadar se ti od njih razlikujejo«) ter 96 % (za trditev »se dobro razume s sošolci«). Med

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Avstrija	48 (0,4)
Belgija (flamski del)	49 (0,3)
Danska	53 (0,5)
Anglija	52 (0,4)
Hong Kong SAR	45 (0,4)
Luksemburg	50 (0,6)
Nova Zelandija	50 (0,3)
Norveška	53 (1,0)
Švica	50 (0,4)

■ Povprečje +/- Interval zaupanja

Nacionalno povprečje

- več kot 3 odstotne točke nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽
- več kot 3 odstotne točke pod ICCS povprečjem ▼

V povprečju imajo učitelji z vrednostjo znotraj tega območja več kot 50 % možnosti, da odgovorijo:

- nekateri ali nihče ali skoraj nihče
- vsi ali skoraj vsi/večina

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seštevki nekonistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

† Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

† Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 25: Nacionalna povprečja percepcije razredne klime s strani učiteljev.
Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 6.11 (str. 172).

znanjem učencev o državljanstvu in oceni učiteljev glede šolske klime obstaja pozitivna povezava.

Kakor je razvidno iz rezultatov, ki so prikazani v spodnji tabeli, slovenski učitelji razredno klimo ocenjujejo statistično značilno slabše od mednarodnega povprečja. Statistično značilno slabše od mednarodnega povprečja ocenjujejo razredno klimo tudi učitelji iz Cipra, Češke in Slovaške. Iz spodnje tabele lahko tudi razberemo, da najslabšo oceno razredne klime dajejo učitelji v Sloveniji in na Slovaškem.

Vprašalnik za učitelje je vseboval tudi vprašanje o sodelovanju učencev pri posameznih razrednih aktivnostih.

Tabela 65: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje o sodelovanju učencev pri razrednih aktivnostih

Koliko osmošolcev pri vašem pouku...				
	Vsi ali skoraj vsi	Večina	Nekateri	Nihče ali skoraj nihče
predlaga dejavnosti razreda?	2	16	71	11
se z učiteljem dogovarja o učnih ciljih?	2	11	51	36
predlaga teme za razredno diskusijo?	2	12	65	22
brez zadržkov pove svoje stališče o šolskih težavah?	9	42	46	3
zna poslušati in spoštuje mnenje, čeprav se razlikuje od njihovega?	3	39	55	3
brez zadržkov izraža svoje mnenje, čeprav se razlikuje od mnenja večine?	5	34	58	3
se dobro počuti med razredno diskusijo, ker vedo, da se bo njihovo mnenje spoštovalo?	8	50	40	2
razpravlja o izbiri učbenikov in učnih gradiv?	1	4	32	63

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

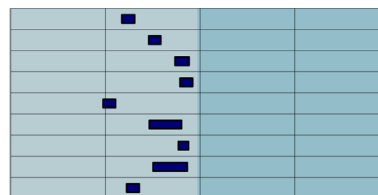
Kakor je razvidno iz zgornje tabele, slovenski učitelji kot najpogostejšo dejavnost, pri kateri sodelujejo vsi ali skoraj vsi oz. večina učencev, izpostavljajo dobro počutje med razredno diskusijo (58 %) in to, da učenci brez zadržkov povedo svoje stališče o šolskih težavah (51 %). Samo nekateri oz. nihče ali skoraj nihče izmed učencev po mnenju slovenskih učiteljev ne razpravlja o izbiri učbenikov in učnih gradiv (5 %), se z učitelji ne dogovarja o učnih ciljih (13 %) ali ne predlaga teme za razredno diskusijo (14 %).

Država	Povprečje		30	40	50	60	70
Bolgarija	51 (0,4)	△					
Čile	49 (0,4)	▽					
Kitajski Tajpej	46 (0,3)	▼					
Kolumbija	53 (0,5)	▲					
Ciper	50 (0,3)						
Česka †	45 (0,3)	▼					
Dominikanska republika	60 (0,8)	▲					
Estonija	48 (0,3)	▽					
Finska	46 (0,2)	▼					
Gvatemala	55 (0,6)	▲					
Indonezija	53 (0,5)	▲					
Irska ‡	48 (0,3)	▽					
Italija	52 (0,3)	△					
Južna Koreja	50 (0,3)						
Latvija	52 (0,4)	△					
Lihtenštajn	45 (0,8)	▼					
Litva	54 (0,3)	▲					
Malta	47 (0,4)	▽					
Mehika	51 (0,3)	△					
Paragvaj	56 (0,7)	▲					
Poljska	48 (0,3)	▽					
Ruska federacija	51 (0,5)						
Slovaška †	47 (0,2)	▼					
Slovenija	46 (0,2)	▼					
Španija	46 (0,3)	▽					
Švedska †	48 (0,3)	▽					
Tajska †	53 (0,4)	▲					

ICCŠ povprečje 50 (0,1)

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Avstrija	42 (0,3)
Belgija (flamski del)	45 (0,3)
Danska	48 (0,4)
Anglija	49 (0,3)
Hong Kong SAR	40 (0,3)
Luksemburg	46 (0,9)
Nova Zelandija	48 (0,3)
Norveška	47 (0,9)
Švica	43 (0,3)

■ Povprečje +/- Interval zaupanja

Nacionalno povprečje

- ▲ več kot 3 odstotne točke nad ICCŠ povprečjem
- △ statistično pomembno na ICCŠ povprečjem
- ▽ statistično pomembno pod ICCŠ povprečjem
- ▼ več kot 3 odstotne točke pod ICCŠ povprečjem

V povprečju imajo učitelji z vrednostjo znotraj tega območja več kot 50 % možnosti, da odgovorijo:

- nekateri ali nihče ali skoraj nihče
- vsi ali skoraj vsi/večina

() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližjo celo število, so lahko nekateri seltevski nekonsistentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so že bile vključene nadomestne šole.

§ Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 26: Nacionalna povprečja o mnenju učiteljev glede sodelovanja učencev pri razrednih aktivnostih.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 6.13 (str. 175).

Odstotek učiteljev, ki menijo, da za večina njihovih učencev veljajo lastnosti, opisane v zgornjih trditvah, se giblje med 22 % (za »se z učiteljem dogovarja o učnih ciljih« in »razpravlja o izbiri učbenikov in učnih gradiv«) ter 70 % (za »se dobro počuti med razredno diskusijo, ker vedo, da se bo njihovo mnenje spoštovalo«). Med državami so se pri tej lestvici pojavile opazne razlike. Povprečna ocena učiteljev v Kolumbiji, Dominikanski republiki, Gvatemali, Indoneziji, Litvi, Paragvaju in na Tajskem pri lestvici sodelovanja učencev pri razrednih aktivnostih je za 3 točke višja od povprečja ICCS. Na drugi strani ranžirne lestvice pa so Kitajski Tajpej, Češka, Finska, Lihtenštajn, Slovaška, Slovenija in Španija, kjer je ocena učiteljev za 3 točke nižja od povprečja ICCS. To lahko pomeni, da slovenski učitelji manj pozitivno kot učitelji v večini drugih držav ocenjujejo obseg aktivnosti učencev med poukom.

Tudi vprašalnik za učence je vseboval podobno vprašanje o različnih dejavnostih v razredu.

Tabela 66: Odgovori slovenskih osmošolcev na vprašanje, kako pogosto se dogajajo spodaj naštetih stvari

Ko med rednim poukom razpravljate o političnih in družbenih vprašanjih, kako pogosto se dogaja naslednje?	Nikoli	Redko	Včasih	Pogosto
Učitelji spodbujajo učence, da oblikujejo svoja stališča.	7	15	35	43
Učitelji spodbujajo učence, naj izražajo svoja mnenja.	4	12	27	57
Učenci med poukom predlagajo razpravo o tekočem političnem dogajanju.	34	42	19	5
Učenci med poukom izražajo svoja mnenja, čeprav se ta razlikujejo od mnenj večine drugih učencev.	7	22	38	33
Učitelji spodbujajo učence, da razpravljajo o vprašanjih, o katerih imajo ljudje različna mnenja.	12	26	38	24
Učitelji predstavijo več pogledov na problem, ko ga razlagajo v razredu.	8	21	38	33

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor je razvidno iz zgornje tabele, so odgovori slovenskih učencev na vprašanja, ki se nanašajo na razpravljanje o političnih in družbenih vprašanjih, večinoma pozitivni. Kot najbolj pogoste dejavnosti (*pogosto* ali *včasih*) so učenci izpostavili spodbujanje učencev s strani učiteljev, naj izražajo svoja mnenja (84 %) ter oblikujejo svoja stališča (78 %). Kot najmanj izrazito dejavnosti so slovenski učenci izpostavili trditev, da učenci med poukom

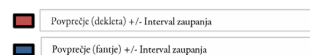
Država	Vsi učenci	Dejete	Fante	Razlike (fante-dejete)*	30	40	50	60	70
Avstrija	48 (0,3) ▽	49 (0,4)	46 (0,4)	-3 (0,4)					
Belgija (Flamski del) †	49 (0,3) ▽	51 (0,4)	48 (0,3)	-3 (0,5)					
Bolgarija	48 (0,4) ▽	50 (0,4)	46 (0,4)	-4 (0,5)					
Čile	52 (0,3) △	54 (0,3)	51 (0,3)	-3 (0,3)					
Kitajski Tajpej	50 (0,3)	52 (0,3)	49 (0,3)	-3 (0,3)					
Kolumbija	50 (0,2)	51 (0,3)	50 (0,3)	-1 (0,3)					
Ciper	51 (0,3) △	52 (0,3)	49 (0,4)	-3 (0,4)					
Češka †	49 (0,2) ▽	51 (0,2)	47 (0,3)	-4 (0,3)					
Danska †	55 (0,3) ▲	56 (0,3)	54 (0,4)	-2 (0,4)					
Dominikanska republika	47 (0,3) ▽	48 (0,3)	46 (0,3)	-2 (0,3)					
Anglija †	53 (0,3) ▲	54 (0,4)	52 (0,4)	-3 (0,5)					
Estonija	50 (0,3)	52 (0,3)	49 (0,3)	-3 (0,3)					
Finska	49 (0,2) ▽	50 (0,2)	49 (0,3)	-2 (0,3)					
Grčija	51 (0,3) △	52 (0,3)	50 (0,3)	-2 (0,4)					
Gvatemala [‡]	53 (0,2) △	54 (0,3)	52 (0,3)	-2 (0,4)					
Indonezija	55 (0,3) ▲	56 (0,3)	53 (0,3)	-4 (0,3)					
Irsko	52 (0,3) △	55 (0,3)	50 (0,4)	-4 (0,4)					
Italija	54 (0,3) ▲	56 (0,3)	53 (0,3)	-3 (0,3)					
Južna Koreja [‡]	38 (0,2) ▼	39 (0,3)	38 (0,3)	-1 (0,3)					
Latvija	51 (0,3)	52 (0,3)	49 (0,4)	-3 (0,4)					
Lihtenštajn	48 (0,5) ▽	50 (0,7)	47 (0,7)	-3 (1,0)					
Litva	50 (0,3)	52 (0,3)	48 (0,3)	-4 (0,4)					
Luksemburg	48 (0,2) ▽	49 (0,2)	47 (0,2)	-2 (0,3)					
Malta	46 (0,2) ▼	47 (0,4)	44 (0,3)	-3 (0,4)					
Mehika	50 (0,2)	51 (0,3)	49 (0,3)	-3 (0,3)					
Nova Zelandija †	53 (0,3) ▲	55 (0,4)	51 (0,4)	-4 (0,6)					
Norveška†	52 (0,3) △	53 (0,4)	51 (0,4)	-2 (0,4)					
Paragvaj [‡]	49 (0,3) ▽	50 (0,3)	48 (0,3)	-2 (0,3)					
Poljska	51 (0,3) △	53 (0,3)	49 (0,4)	-4 (0,3)					
Ruska federacija	49 (0,3) ▽	51 (0,3)	47 (0,3)	-5 (0,3)					
Slovaška [‡]	50 (0,3)	52 (0,2)	48 (0,3)	-3 (0,3)					
Slovenija	50 (0,3)	52 (0,3)	48 (0,4)	-4 (0,4)					
Španija	48 (0,2) ▽	50 (0,3)	46 (0,3)	-4 (0,4)					
Švedska	51 (0,3) △	53 (0,3)	49 (0,4)	-3 (0,4)					
Švica †	48 (0,3) ▽	49 (0,3)	47 (0,4)	-2 (0,4)					
Tajska †	51 (0,2) △	53 (0,2)	49 (0,3)	-4 (0,3)					
ICCS povprečje	50 (0,0)	51 (0,1)	49 (0,1)	-3 (0,1)					

Države, ki niso dosegle standardov vzorčenja

Hong Kong SAR	53 (0,4)	54 (0,5)	52 (0,5)	-2 (0,5)
Nizozemska	49 (0,5)	49 (0,5)	48 (0,5)	-2 (0,5)

Nacionalna povprečja

- več kot 3 odstopne točke nad ICCS povprečjem ▲
- statistično pomembno na ICCS povprečjem △
- statistično pomembno pod ICCS povprečjem ▽
- več kot 3 odstopne točke pod ICCS povprečjem ▼

V povprečju imajo učenci s vrednostjo znotraj tega območja več kot 50 % možnosti, da bodo odgovorni...	
nikoli ali redko	
vsajsh ali pogosto	

* statistično značilne ($p > 0,05$) razlike glede na spol so v **kreпки pisavi**

(‡) Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zasnovani na najbližjo celo število, so lahko nekateri setreški nekonstentni.

† Država je dosegla standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šole, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.

‡ Država je komaj zadovoljila standarde vzorčenja za število sodelujočih šol, tudi ko so še bile vključene nadomestne šole.

¹ V državi so izvedli raziskavo na enaki kohorti učencev, vendar šele na začetku naslednjega šolskega leta.

² Nacionalna ciljna populacija ne obsega celotne mednarodne ciljne populacije.

Slika 27: Nacionalna povprečja za percepcije učencev glede odprtosti v razrednih diskusijah nasploh in glede na spol.

Vir: ICCS 2009 (mednarodno poročilo), tabela 6.14 (str. 176).

predlagajo razpravo o tekočem političnem dogajanju (24 %). V primerjavi z raziskavo v letu 1999 je to pomemben napredek, ki kaže na spremenjeno zaznavanje razredne klime. Takrat je le 64 % učencev izjavilo, da jih učitelji včasih ali pogosto spodbujajo, naj izražajo svoja stališča.

Spodnja slika prikazuje nacionalna povprečja za percepcije učencev glede odprtosti v razrednih diskusijah nasploh in glede na spol. V povprečju so učenci odgovarjali, da se zgoraj naštete dejavnosti v razredu zgodijo vsaj včasih. Odstotek učencev, ki v razredu opazajo zgoraj naštete aktivnosti, se giblje med 11 % (za »učenci med poukom predlagajo razpravo o tekočem političnem dogajanju«) ter 52 % (za »učitelji spodbujajo učence, naj izražajo svoja mnenja«).

Med spoloma je bila opazna precejšnja razlika pri zaznavi razredne klime. V vseh državah, ki so sodelovale v raziskavi ICCS, dekleta razredno klimo zaznavajo kot bolj odprto za diskusijo kot fantje. V povprečju je razlika med spoloma znašala 3 točke. Slovenija pri razlikah med spoloma pri zaznavi razredne klime ne odstopa od mednarodnega povprečja, razlika med fanti in dekleti v Sloveniji pa je 4 odstotne točke v prid dekletom. Prav tako od povprečja ne odstopajo Kitajski Tajpej, Kolumbija, Estonija, Latvija, Litva, Mehika in Slovaška (glej Tabelo 76).

Implementacija in cilji državljanske vzgoje in izobraževanja na šoli

Tabela 67: Odgovori slovenskih ravnateljev na vprašanje, kako se poučuje državljanska vzgoja na šoli v osmem razredu

	Da	Ne
Kot poseben predmet jo poučujejo učitelji državljanske vzgoje in etike.	72	28
Poučujejo jo učitelji predmetov, ki so povezani s humanističnimi in družboslovnimi vedami (kot so zgodovina, zemljepis itd.).	70	30
Vključena je v vse šolske predmete.	53	47
Je obšolska dejavnost.	2	98
Velja za rezultat učenčeve celotne šolske izkušnje.	49	50
Ne velja za del šolskega kurikula.	10	90

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

V vprašalnik za ravnatelje je bilo vključeno tudi vprašanje o tem, kako je državljanska vzgoja implementirana v učnem procesu na šoli, kako ravnatelji dojemajo pomen in cilje državljanske vzgoje in izobraževanja ter kako je na ravni šole razdeljena odgovornost za izvajanje državljanske vzgoje in izobraževanja.

Kakor je razvidno iz rezultatov, ki so prikazani v zgornji tabeli, ravnatelji državljansko vzgojo razumejo tako, da se vsebinsko področje državljanske vzgoje na šoli poučuje kot poseben predmet (72 %), ki ga poučujejo učitelji predmetov, ki so povezani s humanističnimi in družboslovnimi vedami (70 %). 53 % slovenskih ravnateljev je odgovorilo, da se to vsebinsko področje vključuje v vse šolske predmete in velja tudi za rezultati učenčeve celoletne šolske izkušnje (49 %).

Odgovori ravnateljev pri tem vprašanju so pokazali, da se lahko znotraj šole poučuje državljansko vzgojo na različne načine. V večini sodelujočih držav ravnatelji vidijo državljansko vzgojo na šoli kot rezultat učenčeve celotne šolske izkušnje ter pravijo, da je vključena v vse šolske predmete. Najbolj razširjen pristop za poučevanje državljanske vzgoje je ta, da jo poučujejo učitelji predmetov, ki so povezani s humanističnimi in družboslovnimi vedami. V več kot tretjini držav je kar 90 % ali več učencev, ki jih državljansko vzgojo poučujejo učitelji predmetov, ki so povezani s humanističnimi in družboslovnimi vedami. Na tej točki pa je potrebno omeniti, da v nekaterih državah državljanska vzgoja nima oblike posebnega predmeta, temveč se jo poučuje v okviru drugih predmetov, medkurikularnih aktivnosti, preko posebnih dogodkov ter izvenšolskih aktivnosti.

Vprašalnik za učitelje je vseboval tudi vprašanje o tem, kako učitelji sami vidijo poučevanje državljanske vzgoje in izobraževanja, kaj so cilji in kako poteka izobraževanje na tem področju na šoli, kjer poučujejo. Vprašani so bili, kaj so za njih najpomembnejši cilji pri poučevanju državljanske vzgoje.

Tabela 68: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje, kaj so po njihovem mnenju trije najpomembnejši cilji državljanske vzgoje in izobraževanja

Kaj so po vašem mnenju najpomembnejši cilji državljanske vzgoje in izobraževanja na šoli? Označite tri cilje, ki se vam zdijo najpomembnejši.	
	Odstotek
Razvijanje znanja o družbenih, političnih in civilnodružbenih institucijah.	23
Spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja.	56
Razvijanje sposobnosti za zagovarjanje lastnega stališča.	30
Razvoj spretnosti in sposobnosti učencev za reševanje sporov.	41

Kaj so po vašem mnenju najpomembnejši cilji državljanske vzgoje in izobraževanja na šoli? Označite tri cilje, ki se vam zdijo najpomembnejši.	
	Odstotek
Širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov.	49
Spodbujanje sodelovanja učencev v lokalni skupnosti.	5
Spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev.	64
Spodbujanje sodelovanja učencev v življenju šole.	16
Razvoj učinkovitih strategij za boj proti rasizmu in ksenofobiji.	13
Pripravljanje učencev za bodoče politično udejstvovanje.	1

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Slovenski učitelji kot tri najpomembnejše cilje državljanske vzgoje ocenjujejo spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev (64 %), spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja (56 %) ter širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov (49 %). Med najmanj pomembne cilje državljanske vzgoje pa slovenski učitelji uvrščajo pripravljane učencev za bodoče politično udejstvovanje (1 %), spodbujanje sodelovanja učencev v lokalni skupnosti (5 %) ter razvoj učinkovitih strategij za boj proti rasizmu in ksenofobiji (13 %).

Kakor kažejo primerjalni podatki (*tabela 6.16* v mednarodnem poročilu (str. 182–183)), vidijo učitelji kot najpomembnejše cilje državljanske vzgoje in izobraževanja tiste, ki se povezujejo z razvojem znanja in sposobnostmi, kot so razvijanje znanja o družbenih, političnih in civilnodružbenih inštitucijah, razvijanje spretnosti in sposobnosti učencev za reševanje sporov, širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov ter spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev. Poleg teh ciljev učitelji vidijo kot pomemben cilj tudi spodbujanje spoštovanja okolja in njegovo varovanje. Za enega izmed najpomembnejših ciljev imajo učitelji na Cipru, Finskem, v Latviji, Lihtenštajnu, Litvi, Sloveniji, Španiji in na Švedskem spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev. Le majhen odstotek učiteljev meni, da razvoj učinkovitih strategij za boj proti rasizmu ter pripravljane učencev za bodoče politično udejstvovanje spadata med najpomembnejše cilje pri državljanski vzgoji in izobraževanju. Zanimivo je, da tako v mednarodnem merilu kot v Sloveniji učitelji menijo, da je spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja pomembnejši cilj kot širjenje znanja o družbenih, političnih in civilnodružbenih inštitucijah. Slovenski učitelji pa celo ocenjujejo, da je spodbujanje spoštovanja okolja in

njegovega varovanja pomembnejši cilj tudi od širjenja znanja o pravicah in odgovornostih državljanov.

Podobno vprašanje je bilo vključeno tudi v vprašalnik za ravnatelje, da bi lahko primerjali poglede učiteljev ter ravnateljev na državljansko vzgojo in izobraževanje na šolah.

Tabela 69: Odgovori slovenskih ravnateljev na vprašanje, kaj so po njihovem mnenju trije najpomembnejši cilji državljanske vzgoje in izobraževanja

	Odstotek
Razvijanje znanja o družbenih, političnih in civilnodružbenih inštitucijah	30
Spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja	50
Razvijanje sposobnosti za zagovarjanje lastnega stališča	27
Razvoj spretnosti in sposobnosti učencev za reševanje sporov	29
Širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov	63
Spodbujanje sodelovanja učencev v lokalni skupnosti	5
Spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev	72
Spodbujanje sodelovanja učencev v življenju šole	18
Razvoj učinkovitih strategij za boj proti rasizmu in ksenofobiji	4
Pripravljanje učencev za bodoče politično udejstvovanje	3

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor je razvidno iz zgoraj predstavljenih odgovorov slovenskih ravnateljev, so trije najpomembnejši cilji državljanske vzgoje spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev (72 %), širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov (63 %) ter spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja (50 %). Med najmanj pomembne cilje državljanske vzgoje slovenski ravnatelji uvrščajo pripravljanje učencev za bodoče politično udejstvovanje (3 %), razvoj učinkovitih strategij za boj proti rasizmu in ksenofobiji (4 %) ter spodbujanje sodelovanja učencev v lokalni skupnosti (5 %).

Tako kot učitelji tudi ravnatelji, ki so sodelovali v raziskavi ICCS 2009 (*tabela 6.17* v mednarodnem poročilu (str. 184–185)), menijo, da so glavni cilji državljanske vzgoje in izobraževanja tisti, ki so povezani z razvojem znanja in sposobnosti, predvsem širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov. V veliko državah pa velik odstotek ravnateljev meni, da je tudi spodbujanje spoštovanja okolja in njegovo varovanje pomemben cilj državljanske vzgoje in izobraževanja. V teh državah se je manj ravnateljev odločalo za cilje, ki so povezani s participacijo. Kljub temu med odgovori ravnateljev in odgovori učiteljev

teljev ni opaznejših razlik. Prav tako kot učitelji tudi ravnatelji menijo, da so pomembni tisti cilji, ki so povezani z razvojem in spodbujanjem znanja o državljanstvu (pravice in odgovornosti državljanov, znanje o družbenih, političnih in civilnodružbenih institucijah).

V vprašalniku za učitelje so bila tudi vprašanja, na katere so odgovarjali le učitelji, ki poučujejo v razredu, ki je bil izbran za sodelovanje v raziskavi ICCS 2009. Eno izmed takih vprašanj se je nanašalo na njihovo gotovost ter pripravljenost oz. usposobljenost za poučevanje posameznih vsebin oz. tem pri pouku državljanske vzgoje.

Tabela 70: Odgovori slovenskih učiteljev na vprašanje, kako gotovi so pri poučevanju spodaj naštetih tem

	Zelo gotov/-a	Precej gotov/-a	Ne preveč gotov/-a	Sploh nisem gotov/-a
Človekove pravice	30	62	8	0
Različne kulturne in etnične skupine	21	61	17	1
Glasovanje in volitve	25	50	23	2
Ekonomija in poslovanje	5	26	58	11
Pravice in odgovornosti na delovnem mestu	22	59	18	1
Globalna skupnost in mednarodne organizacije	14	48	34	4
Okolje	33	57	9	1
Emigracija in imigracija	22	44	31	3
Enake možnosti za moške in ženske	37	55	7	1
Pravice in dolžnosti državljanov	40	53	7	0
Ustava in politični sistem	25	46	26	3
Medijska komunikacija	26	54	19	1
Prostovoljstvo	20	54	24	2
Pravne ustanove in sodišča	6	33	52	9
Evropska unija	19	50	28	3

Vir: Baza podatkov ICCS 2009.

Kakor je razvidno iz zgornje tabele, so slovenski učitelji zelo ali precej gotovi pri poučevanju tem, ki so povezane s pravicami in dolžnostmi državljanov (93 %), s človekovimi pravicami (92 %), z enakimi možnostmi za moške in ženske (92 %) ter okoljem (90 %).

Med temami, za katere slovenski učitelji pri poučevanju niso preveč oz. sploh niso gotovi, sta ekonomija in poslovanje (31 %) ter pravne ustanove in sodišča (39 %).

Na mednarodni ravni so v povprečju učitelji, ki so sodelovali v raziskavi ICCS (*tabela 6.18* v mednarodnem poročilu (str. 186–187)), najbolj gotovi pri poučevanju tem, ki se povezujejo s pravicami in odgovornostmi državljanov (94 %), človekovimi pravicami (93 %), z enakimi možnostmi za moške in ženske (93 %) ter okoljem (92 %). V skoraj vseh državah, razen v Južni Koreji (človekove pravice in okolje), Lihtenštajnu (okolje in pravice in dolžnosti državljanov) ter na Finskem (človekove pravice), odstotek učiteljev pri teh temah ni padel pod 85 %. V povprečju so učitelji najmanj gotovi pri poučevanju tem, kot je »pravne ustanove in sodišča« (59 %). Edine države, kjer je bilo približno 80 % učiteljev, ki se počutijo precej gotove pri poučevanju te teme, so Kitajski Tajpej, Poljska in Švedska. Učitelji se tudi ne počutijo preveč gotove pri poučevanju tem o ekonomiji in poslovanju (60 %) ter prostovoljstvu (69 %).

Zaključek

Rezultati tega dela raziskave ICCS 2009 kažejo, da je kontekst učenja slovenskih učencev pozitiven, saj se z večjimi družbenimi problemi praviloma ne soočajo. Tudi dostopnost do posameznih virov je zadostna. Prav tako pozitivni so tudi medsebojni odnosi slovenskih učencev. Kljub temu je percepcija šolske klime s strani slovenskih učiteljev nižja od povprečja raziskave ICCS 2009. Prav tako nizko je v primerjavi z odgovori učiteljev iz ostalih sodelujočih držav tudi povprečje odgovorov slovenskih učiteljev glede sodelovanja učencev pri posameznih razrednih aktivnostih. Percepcija učencev glede odprtosti v razrednih diskusijah je na ravni povprečja raziskave ICCS 2009.

Prav tako je med slovenskimi ravnatelji pozitivna percepcija glede poučevanja državljanske vzgoje, saj jo poleg »standardne« vključenosti kot posebnega predmeta v šolskem kurikulumu vključujejo tudi kot dejavnost, ki je vključena v vse šolske predmete, kar pomembno vpliva tudi na status samega predmeta ter vsebin med učitelji na šoli. Med tri najpomembnejše cilje državljanske vzgoje slovenski ravnatelji umeščajo »spodbujanje kritičnega in neodvisnega mišljenja učencev«, »širjenje znanja o pravicah in odgovornostih državljanov« ter »spodbujanje spoštovanja okolja in njegovega varovanja«. Prav te cilje državljanske vzgoje kot najpomembnejše izpostavljajo tudi slovenski učitelji. Kakor kažejo rezultati, ki so prikazani v zgornji tabeli, so ravnatelji slovenskih šol in učitelji glede ciljev državljanske vzgoje v veliki meri usklajeni.

Zaključek

Tako zaradi kompleksnosti problematike državljske vzgoje kakor tudi zastavljenih ciljev raziskave ICCS 2009 prinašajo rezultati te raziskave vrsto informacij o t. i. »državljski vednosti« učencev, o poznavanju delovanja demokratičnih inštitucij ter o zaupanju v le-te, o njihovi angažiranosti oz. sodelovanju v širši družbi, o njihovih vrednotah in stališčih do posameznih političnih in družbenih vprašanj (npr. enakost spolov, svoboda izražanja, priseljevanje, pravice manjšin, itn.) ter o različnih pojmovanjih nekaterih izmed osrednjih pojmov s tega vsebinskega področja, kot so npr. državljska enakost, človekove pravice in svoboščine. Med rezultati slovenskih učencev, ki so sodelovali v raziskavi ICCS 2009 bi veljalo izpostaviti naslednje rezultate, in sicer:

Državljska vednost

Na področju državljske vednosti spada Slovenija v skupino 18-ih držav z dosežki nad mednarodnim povprečjem, saj so slovenski učenci dosegli vrednost 515 točk. Glede na dejstvo, da je med sodelujočimi državami 18 držav sodelovalo v raziskavi državljske vednosti v letu 1999 (raziskava CIVED) in 2009 (raziskava ICCS), je bilo mogoče ugotovljati tudi spremembe v dosežkih učencev v razmiku desetih let. V primerjavi z vsemi sodelujočimi državami se je vednost učencev statistično pomembno povečala samo v Sloveniji, kar potrjuje, da so se na področju državljske vzgoje v obdobju med leti 1999 in 2009 v Sloveniji zgodile pomembne spremembe, kar je imelo skupni pozitiven učinek na vednost učencev.

Rezultati raziskave ICCS 2009 kažejo, da so bila dekleta pri vednosti o državljski vzgoji uspešnejša kot fantje – povprečna razlika med učenci je bila kar 22 odstotnih točk v prid dekletom. Prav tako na vednost učencev vpliva imigrantsko ozadje, saj učenci z imi-

grantskim ozadjem dosegajo nižje rezultate kot učenci brez imigrantskega ozadja, vendar pa se je učinek imigrantskega ozadja zmanjšal, ko je bil v model dodan socio-ekonomski status. Učenci, katerih starši imajo višji zaposlitveni status, so na testu državljanske vednosti dosegali tudi višje rezultate. Podobni rezultati so bili pri tistih učencih, katerih starši imajo višjo izobrazbo in ki imajo doma večje število knjig. Vendar pa so bile med državami velike razlike v moči vpliva, ki ga ima socialno-ekonomski status na vednost učencev. Na vednost učencev pa vpliva tudi zanimanje staršev za politična in družbena vprašanja in to, kako pogosto učenci o teh temah razpravljajo s starši (Schulz idr. 2010).

Državljska enakost

Odnos slovenskih učencev do priseljencev je v skladu z mednarodnim povprečjem raziskave ICCS 2009. Če so imeli v raziskavi CIVED 1999 slovenski učenci do priseljencev manj pozitiven odnos kot učenci v drugih v raziskavi sodelujočih državah, kažejo rezultati raziskave ICCS 2009 drugačno, pozitivnejšo sliko. V Sloveniji imajo pozitivnejši odnos do priseljencev deklice, kar je tudi skladno z mednarodnim povprečjem, saj imajo v primerjavi z dečki deklice do priseljencev v vseh sodelujočih državah praviloma pozitivnejši odnos. Prav tako pozitiven je tudi odnos slovenskih učencev do enakopravnosti spolov. V primerjavi z rezultati raziskave leta 1999 se je v Sloveniji podpora relativno povečala, saj so takrat slovenski učenci izkazali podporo pravicam žensk, ki je bila nekoliko pod mednarodnim povprečjem.

Zaupanje v inštitucije

Kljub temu, da je stopnja zaupanja slovenskih učencev v posamezne inštitucije, ki jih praviloma povezujemo z demokracijo, nižja od mednarodnega povprečja, je v primerjavi z rezultati raziskave CIVED 1999 neprimerno višja, saj je bila stopnja zaupanja v inštitucije leta 1999 najnižja med vsemi sodelujočimi državami.

Aktivno državljanstvo

Analiza rezultatov slovenskih učencev kaže, da se učenci, vključeni v raziskavo, bolj zanimajo za politiko v njihovi državi kot pa za mednarodno politiko. Le manjšina učencev je izrazila zanimanje za politiko v drugih državah. Pri merjenju zaznav učencev o njihovi možnosti lastnega političnega vplivanja se je izkazalo, da dečki verjamejo, da imajo večjo možnost političnega vplivanja kot deklice. Povprečen učenec, vključen v raziskavo, tudi verjame, da je sposoben precej dobro sodelovati pri določenih državljanskih aktivnostih, kot so npr. govoriti pred razredom o družbenih ali političnih vprašanjih ali pa orga-

nizirati skupino učencev, ki bi na šoli dosegla določene spremembe. Razlike med spoloma pri državljanski samoučinkovitosti so tako v Sloveniji kot tudi v večini ostalih sodelujočih držav zelo majhne.

V večini držav in tudi v Sloveniji se je povezava med zanimanjem za politična in družbena vprašanja, zaznavo učencev o njihovi možnosti lastnega političnega vplivanja in državljansko samoučinkovitostjo ter med znanjem o državljanstvu izkazala za pozitivno. Presenetljivo pa je bila v nekaj državah ta povezava negativna. Učenci iz teh držav so v povprečju pokazali nizko znanje in visoko stopnjo zanimanja, visoko pa so ocenjevali tudi svojo interne politično učinkovitost in državljansko samoučinkovitost.

Učenci se s svojimi prijatelji ne pogovarjajo pogosto o političnih in družbenih vprašanjih, kljub temu pa se o teh vprašanjih večina učencev pozanima preko medijev. Le malo v raziskavo vključenih učencev sodeluje pri različnih državljanskih aktivnostih v širši skupnosti, v okviru šole pa so precej dejavni. Večina učencev je že volila na šolskih ali razrednih volitvah, poleg tega pa se učenci tudi strinjajo s trditvijo, da je sodelovanje učencev na šoli in pri šolskih dejavnostih pomembno.

Povzetek

Mednarodna raziskava državljske vzgoje in izobraževanja (*International Civic and Citizenship Education Study* - okrajšano ICCS 2009) je projekt Mednarodnega združenja za raziskavo dosežkov v izobraževanju (IEA) na področju državljske vzgoje. Vanjo je bilo (vključno s Slovenijo) vključenih 38 držav, več kot 140.000 učencev, več kot 62.000 učiteljev in več kot 5.300 šol. Najsplošnejša opredelitev cilja Mednarodne raziskave državljske vzgoje in izobraževanja ICCS 2009, ki je v Sloveniji potekala marca in aprila 2009, je, raziskati, kako po različnih državah pripravljajo 14-letnike za njihovo vlogo državljana oziroma državljanke. Raziskava se osredotoča na vednost učencev s področja državljske vzgoje, pa tudi na njihova stališča, zaznave in dejavnosti na tem področju (Schulz idr., 2010). Kakor so izpostavili avtorji mednarodnega poročila raziskave ICCS 2009, je raziskava poskušala odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja, in sicer:

- 1) Kakšne so razlike v vednosti učencev na področju državljske vzgoje med državami kot tudi med učenci?
- 2) Katere spremembe v znanju s področja državljske vzgoje so nastopile v obdobju od zadnje mednarodne raziskave leta 1999?
- 3) Kako veliki so interesi in dispozicije učencev za vključitev v javno in politično življenje, kateri dejavniki znotraj ali zunaj države so povezani s to vključitvijo?
- 4) Kako učenci zaznavajo vpliv groženj civilni družbi in odzive na te grožnje v prihodnjem razvoju družbe?
- 5) Kateri od naslednjih vidikov šol in izobraževalnih sistemov so povezani z državljskim vedenjem in odnosom do državljanstva:

-
- a) splošen pristop do državljanke vzgoje in/ali vsebinska struktura in prenos programa;
 - b) prakse poučevanja, kot so tiste, ki spodbujajo višje ravni mišljenja in analize v odnosu do državljanstva;
 - c) vidiki organizacije šole, vključno z možnostjo, da učenci prispevajo k reševanju konfliktov, sodelujejo in so vključeni v procese odločanja?
- 6) Kateri vidiki osebnega in družbenega ozadja učencev, kot so spol, socialno-ekonomsko in jezikovno ozadje, so povezani z znanjem učenca o državljanstvu in odnosih do nje? (Shulz idr., 2010: 23–24)

Pričujoče nacionalno poročilo »Mednarodne raziskave državljanke vzgoje in izobraževanja ICCS 2009« prinaša predstavitev rezultatov slovenskih učencev, učiteljev in ravnateljev, ki so v raziskavi sodelovali.

Tako zaradi kompleksnosti problematike državljanke vzgoje kakor tudi zaradi zastavljenih ciljev raziskave ICCS 2009 prinašajo rezultati te raziskave vrsto informacij o t. i. »državljanstvu« učencev, o poznavanju delovanja demokratičnih inštitucij ter o zaupanju v le-te, o njihovi angažiranosti oz. sodelovanju v širši družbi, o njihovih vrednotah in stališčih do posameznih političnih in družbenih vprašanj (npr. enakosti spolov, svobode izražanja, priseljevanja, pravic manjšin, itn.) ter o različnih pojmovanjih nekaterih izmed osrednjih pojmov s tega vsebinskega področja, kot npr. državljanstvo, enakost, človekove pravice in svoboščine. Hkrati so rezultati raziskave ICCS 2009 tudi pomemben vir podatkov o poučevanju in učenju državljanke vzgoje ter o vplivu širše skupnosti na proces šolanja nasploh.

Summary

International Civic and Citizenship Education Study (ICCS 2009) is an international study of citizenship education, which was carried out by the International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). In the study 38 countries, more than 140 000 students, 62 000 teachers and 5 300 schools participated. In Slovenia, the data collection took place in March and April 2009.

The general aim of the International Civic and Citizenship Education Study is to explore how different countries prepare their 14-year-olds to undertake their role as citizens. The main focus of the study is to investigate the civic knowledge of the students; in addition the study also examines attitudes, perceptions and activities of the students related to citizenship (Schulz et al. 2010).

As stated by the authors of the international report, the ICCS study tried to address the following research questions:

- 1) What differences exist among countries and within countries in the students civic and citizenship knowledge?
- 2) What changes in civic knowledge have occurred since the last international citizenship study (CIVED) in 1999?
- 3) What is the extent of interest and dispositions to engage in public and political life among students, and which factors within or across countries are related to this engagement?
- 4) What is the students' perception of the impact of threats to civil society and of responses to these threats on the future development of society?

-
- 5) What aspects of schools and education systems are related to knowledge about, and attitudes to, civics and citizenship:
 - a) General approach to citizenship education and/or program content structure and delivery?
 - b) Teaching practices, such as those that encourage higher-order thinking and analysis in relation to citizenship?
 - c) Aspects of school organization, including opportunities to contribute to conflict resolution, participate in governance processes, and be involved in decision-making?
 - 6) What aspects of student personal and social background, such as gender, socioeconomic background, and language background, are related to student knowledge about and attitudes toward citizenship education? (Shulz et al. 2010: 23–24)

The purpose of the Slovenian national report is to present the result of Slovenian students, teachers and headmasters and a selection of results from the international study.

Because of the complex structure of the civic and citizenship education domain and corresponding structure of the aims of the study ICCS 2009, the study provides a number of important findings, among others: the information about “civic knowledge” of the students, their knowledge about the functioning of democratic institutions and trust in them, their engagement in the society, their values and attitudes toward different political and social issues (for example gender equality, freedom of expression, immigration, minority rights etc.), and about different conceptualization of some of the central concepts in this field (for example civic equality, human rights and freedoms). The results of the ICCS 2009 are also a significant source of data on teaching and learning in the domain of citizenship education, and about the influence of society on the work of schools in general.

Literatura

- Audigier, F. (2001). *Osnovni pojmi in ključne kompetence izobraževanja za demokratično državljanstvo*. Ljubljana: Informacijsko in dokumentacijski center Sveta Evrope.
- Berkowitz, P. (1999). *Virtue and the Making of Modern Liberalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Biesta G. (2010). Why 'What Works' Still Won't Work: From Evidence-Based Education to Value-Based Education, *Studies in Philosophy and Education*, 29 (5), 491-503.
- Callan, E. (1997). *Creating Citizens: Political Education in a Liberal Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Cosgrove, J., Gilleece, L & Shiel, G. (2011). *International Civic and Citizenship Study (ICCS): Report for Ireland*. Dublin: Educational Research Centre, St. Patrick College.
- Dagger, R. (1997). *Civic Virtues: Rights, Citizenship and Republican Liberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Department for Education and Skills (DfES) (2007). *Curriculum review: Diversity and Citizenship (Ajegbo Report)* PPSLS/D35/0107/14. London: DfES.
- Eurydice (2013). *Državljska vzgoja v Evropi*. Dostopno na spletni strani: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice./documents/thematic_reports/139SL.pdf
- Evropska komisija (2007). *Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje: Evropski referenčni okvir*. Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.
- Galston, W. A. (1991). *Liberal Purposes: Goods, Virtues, and Diversity in the Liberal State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- IEA (2001). *IEA Civic Education Study*. Dostopno na spletni strani: <http://www.terp-connect.umd.edu/~jtpurta/>

- Kerr, D., Sturman, L., Schulz, W. & Burge, B. (2010). *ICCS 2009 European Report: Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary students in 24 European countries*. Amsterdam: IEA.
- Kerr, D., Sturman, L., Schulz, W., & Burge, B. (2010). *ICCS 2009 European Report: Civic knowledge, attitudes and engagement among lower secondary students in 24 European countries*. Amsterdam: IEA.
- Kodelja, Z. (2011). Is education for patriotism morally required, permitted or unacceptable?, *Studies in Philosophy and Education*, 30(2), 127-140.
- Kymlicka, W. (2001). *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*. Oxford: Oxford University Press.
- Macedo, S. J. (1990). *Liberal Virtues: Citizenship, Virtue, and Community in Liberal Constitutionalism*. Oxford: Oxford University Press.
- MacIntyre, A. (1996). *After Virtue*. London: Duckworth.
- Osler, A. (2008). Citizenship education and the Ajegbo report: re-imagining a cosmopolitan nation. *London Review of Education* (6)1: 11-25.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rawls, J. (1993). *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
- Sandel, M. J. (1982). *Liberalism and the Limits of Justice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sardoč, M. (2001). *Multikulturalizem: pro et contra*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Sardoč, M. (2012). Kako misliti patriotizem, *Šolsko polje*, XXIII(5/6), 93-108.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillion, J., Kerr, D. & Losito, B. (2010). *ICCS 2009 International Report: Civic Knowledge, Attitudes and Engagement Among Lower-secondary School Students in 38 Countries*. Amsterdam: IEA.
- Schulz, W., Fraillion, J., Ainley, J., Losito, B. & Kerr D. (2008). *International Civic and Citizenship Education Study: Assessment Framework*. Amsterdam: IEA.
- Svet Evrope (2010). *Listina Sveta Evrope o izobraževanju za demokratično državljanstvo in izobraževanje za človekove pravice*. Dostopno na spletni strani: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/Aktualno/Charter_slo_PEI.pdf
- Šimenc, M. (ur.) (2012). *Razvoj državljske vzgoje v Republiki Sloveniji: konceptualni okvir in razvoj kurikulumov (državljska vzgoja in etika, družba)*, (Digitalna knjižnica, Dissertationes, 22 (optični disk (CD-ROM))). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Taylor, C. (1989). *Sources of the Self: The Making of Modern Identity*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

-
- Torney-Purta, J., Lehman, R., Oswald, H & Schulz, W. (2003). *Državljanstvo in izobraževanje v osemindvajsetih državah: državljanska vednost in angažiranost pri štirinajstih letih*, (Zbirka Obrazi edukacije). Ljubljana: Liberalna akademija: Pedagoška fakulteta (CEPS).
- Torney-Purta, J., Lehman, R., Oswald, H & Schulz, W. (2003). *Državljanstvo in izobraževanje v osemindvajsetih državah*, Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Wagemaker, H. (2008). Preface. V: W. Schulz idr., *International Civic and Citizenship Education Study: Assessment Framework*. Amsterdam: IEA.
- Walzer, M. (1983). *Spheres of Justice*. New York: Basic Books.
- White, P. (1996). *Civic Virtues and Public Schooling*. New York: Teachers College Press.

O avtorjih

Dr. Mitja SARDOČ je zaposlen kot raziskovalec na Pedagoškem inštitutu. Je avtor znanstvenih in strokovnih člankov s širšega področja vzgoje in izobraževanja ter urednik vrste tematskih števil s področja državlanske vzgoje, multikulturalizma in enakih možnosti. Je glavni urednik revije *Theory and Research in Education* ter član uredniškega odbora revij *Educational Philosophy and Theory* ter *Open Review of Educational Research*. Je avtor znanstvene monografije *Multikulturalizem: pro et contra* ter urednik dveh zbornikov, ki sta izšli pri založbi Blackwell (*Citizenship, Inclusion and Democracy* ter *Toleration, Respect and Recognition in Education*). Je eden od soavtorjev Enciklopedije teorije in filozofije vzgoje, ki je izšla pri založbi SAGE. (e-mail: mitja.sardoc@pei.si)

Mitja SARDOČ, PhD is a researcher at the Educational Research Institute in Ljubljana (Slovenia). He is author of a number of scholarly articles and editor of several journal special issues on citizenship education, multiculturalism and equality of opportunity. He is Managing Editor of *Theory and Research in Education* and member of the editorial board of *Educational Philosophy and Theory* and *Open Review of Educational Research*. He is author of a monograph entitled *Multiculturalism: pro et contra* (in Slovene) and editor of two books published by Blackwell (*Citizenship, Inclusion and Democracy* and *Toleration, Respect and Recognition in Education*). He is also one of the contributing authors for the *Encyclopedia of Educational Theory and Philosophy* published by SAGE. (e-mail: mitja.sardoc@pei.si)

Dr. Marjan ŠIMENC je zaposlen kot raziskovalec na Pedagoškem inštitutu ter kot izredni profesor filozofije na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Objavlja na področjih poučevanja filozofije, državlanske vzgoje in filozofije izobraževanja. (email: marjan.simenc@pei.si)

Marjan ŠIMENC, PhD is a researcher at the Educational Research Institute in Ljubljana and an associate professor of philosophy at the Faculty of Arts in Ljubljana. He publishes in the areas of teaching philosophy, citizenship education and philosophy of education. (email: marjan.simenc@pei.si)

Ana MLEKUŽ, univ.dipl. pol, je zaposlena kot raziskovalka na Pedagoškem inštitutu. Je upravljavka podatkovnih baz za *Mednarodno raziskavo državljanske vzgoje in izobraževanja (ICCS 2009)* in *Evropsko raziskavo o jezikovnih kompetencah (ESLC 2011)* ter je soavtorica znanstvenih in strokovnih člankov s področja mednarodnih raziskav znanja. (email: ana.mlekuz@pei.si)

Ana MLEKUŽ, B. A. in political sciences, is a researcher at the Educational Research Institute in Ljubljana. She is data manager for *International Civic and Citizenship Education Study (ICCS 2009)* and *European Survey on Language Competences (ESLC 2011)* and is a co-author of several scientific articles in the field of international large scale assessments. (e-mail: ana.mlekuz@pei.si)

Imensko in stvarno kazalo

A

Ainley 18, 28, 150
Ajegbo, Keith 19, 149, 150
aktivno državljanstvo 20, 89, 97, 107, 142
Audigier, François 18, 20, 149

B

Berkowitz, Peter 19, 74, 149
Biesta, Peter 21, 149
Burge, Bethan 22, 150

C

Callan, Eamonn 19, 149
Cosgrove, Jude 29, 32, 62, 149

Č

človekove pravice 20, 21, 28, 30, 55, 74, 75,
101, 115, 117, 118, 138, 139, 141, 146

D

Dagger, Richard 19, 149
demokracija 18, 19, 20, 23, 27, 28, 29, 31,
53, 71, 72, 73, 74, 88, 98, 107, 142

dober državljan 23, 53, 69, 71, 74, 75, 80
državljska enakost 18, 19, 23, 71, 72, 82,
88, 141, 142, 146
državljska participacija 28, 30, 32, 33,
35, 53, 54, 55, 97
državljska samopodoba 30
državljska samoučinkovitost 89, 90, 94,
97, 113, 143
državljska vednost 18, 25, 34, 35, 53,
58, 62, 63, 65, 69, 141, 145, 146
državljska vzgoja 17, 18, 19, 20, 21, 22,
23, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 36, 39, 40, 53,
58, 62, 63, 66, 67, 82, 115, 116, 134, 135,
136, 137, 139, 141, 145, 146
državljanstvo 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 26,
29, 30, 31, 32, 36, 63, 71, 72, 73, 80, 82,
88, 89, 97, 113, 115, 116, 120, 122, 124,
130, 138, 143, 145, 146

E

enakopravnost 23, 71, 72, 88
enakopravnost priseljencev 72, 82, 84

- enakopravnost spolov 23, 71, 72, 82, 85, 87,
88, 141, 142, 146
etnična enakopravnost 88
- F
- Fraillion 18, 28, 150
- G
- Galston, William 19, 74, 149
Gilleece 62, 149
- K
- Kerr, David 18, 22, 28, 150
Kodelja, Zdenko 6, 82, 150
kompetence 19, 20, 21, 56
državljske kompetence 19, 21
kognitivne kompetence 20
komunikacijske kompetence 20
socialne kompetence 20
Kymlicka, Will 18, 19, 150
- L
- Lehman 27, 151
Losito 18, 28, 150
- M
- Macedo, Stephen 19, 74, 150
MacIntyre, Alastair 18, 150
- N
- notranja politična učinkovitost 92, 94,
113, 143
- O
- odločanje 19, 20, 26, 28, 29, 30, 126, 146
- Osler, Audrey 19, 150
Oswald 27, 151
- P
- percepcija demokracije 71, 72
politična participacija 22, 29, 75, 80, 90,
105, 111
politične stranke 28, 35, 71, 74, 75, 77, 78,
79, 82, 101, 107, 111
poučevanje državljske vzgoje 21, 23, 32,
36, 53, 82, 115, 116, 135, 138, 139, 146
pravice 6
priseljenci 35, 45, 46, 47, 51, 72, 83, 85,
88, 122, 142
protest 28, 29, 31, 73, 74, 105, 107, 113
- R
- Rawls, John 18, 150
razredna klima 36, 128, 130, 134
- S
- Sandel, Michael 18, 150
Sardoč, Mitja 6, 19, 82, 150
Schulz, Wolfram 18, 22, 25, 26, 27, 28, 29,
32, 39, 53, 71, 89, 115, 116, 142, 145,
147, 150, 151
Shiel 62, 149
skupine pritiska 28
socialno-ekonomski status 26, 115, 142,
146
spol 26, 32, 35, 36, 41, 43, 48, 63, 67, 92,
98, 105, 109, 113, 126, 134, 143, 146
Sturman, Linda 22, 150

Š

Šimenc, Marjan 6, 21, 82, 150

šolska klima 36, 116, 128, 130, 139

T

Taylor, Charles 18, 150

Torney-Purta, Judith 27, 83, 151

totalitarna država 68

V

volitve 22, 28, 29, 30, 35, 74, 75, 83, 87,
88, 97, 104, 107, 109, 111, 113, 138, 143

W

Wagemaker, Hans 17, 22, 151

Walzer, Michael 18, 151

White, Patricia 19, 74, 151

Z

zaupanje v inštitucije 20, 22, 23, 35, 71, 75,
77, 78, 79, 88, 141, 142, 146

Naložba v vašo prihodnost

OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski sklad za regionalni razvoj
Kohezijski sklad
Evropski socialni sklad

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT**

